

T.C.
MİLLÎ EĞİTİM BAKANLIĞI

HAYAT BOYU ÖĞRENME GENEL MÜDÜRLÜĞÜ
AÇIK ÖĞRETİM DAİRE BAŞKANLIĞI

**DİN KÜLTÜRÜ
VE
AHLAK BİLGİSİ
7. SINIF**

DERS KİTABI

YAZAR
KOMİSYON

ANKARA - 2023

MEB HAYAT BOYU ÖĞRENME GENEL MÜDÜRLÜĞÜ YAYINLARI
AÇIK ÖĞRETİM OKULLARI

Dil Uzmanı

Bülent Kenan ERKAN

Görsel Tasarım Uzmanı

Fatih SAĞLAM

YÜMER

Grafik Tasarım Uzmanı

Halil Oktay ÜVER

Copyright © MEB

Her hakkı saklıdır. Millî Eğitim Bakanlığına aittir. Tümü ya da bölümleri izin alınmadan hiçbir şekilde çoğaltılamaz, basılamaz ve dağıtılamaz.

İSTİKLÂL MARŞI

Korkma, sönmez bu şafaklarda yüzen al sancak;
Sönmeden yurdumun üstünde tüten en son ocak.
O benim milletimin yıldızıdır, parlayacak;
O benimdir, o benim milletimindir ancak.

Çatma, kurban olayım, çehreni ey nazlı hilâl!
Kahraman ırkıma bir gül! Ne bu şiddet, bu celâl?
Sana olmaz dökülen kanlarımız sonra helâl.
Hakkıdır Hakk'a tapan milletimin istiklâl.

Ben ezelden beridir hür yaşadım, hür yaşarım.
Hangi çılgın bana zincir vuracakmış? Şaşarım!
Kükremiş sel gibiyim, bendimi çiğner, aşarım.
Yırtarım dağları, enginlere sığmam, taşarım.

Garbın âfâkını sarmışsa çelik zırhlı duvar,
Benim iman dolu göğsüm gibi serhaddim var.
Ulusun, korkma! Nasıl böyle bir imanı boğar,
Medeniyet dediğin tek dişi kalmış canavar?

Arkadaş, yurduma alçakları uğratma sakın;
Siper et gövdeni, dursun bu hayâsızca akın.
Doğacaktır sana vâdettiği günler Hakk'ın;
Kim bilir, belki yarın, belki yarından da yakın

Bastığın yerleri toprak diyerek geçme, tanı:
Düşün altındaki binlerce kefensiz yatanı.
Sen şehit oğlusun, incitme, yazıktır, atanı:
Verme, dünyaları alsan da bu cennet vatanı.

Kim bu cennet vatanın uğruna olmaz ki feda?
Şüheda fışkıracak toprağı sıksan, şüheda!
Cânı, cânânı, bütün varımı alsın da Huda,
Etmesin tek vatanımdan beni dünyada cüda.

Ruhumun senden İlahî, şudur ancak emeli:
Değmesin mabedimin göğsüne nâmahrem eli.
Bu ezanlar -ki şehadetleri dinin temeli-
Ebedî yurdumun üstünde benim inlemeli.

O zaman vecd ile bin secde eder -varsa- taşım,
Her cerihamdan İlahî, boşanıp kanlı yaşım,
Fışkırır ruh-ı mücerret gibi yerden naşım;
O zaman yükselerek arşa değer belki başım.

Dalgalar sen de şafaklar gibi ey şanlı hilâl!
Olsun artık dökülen kanlarımın hepsi helâl.
Ebediyyen sana yok, ırkıma yok izmihlâl;
Hakkıdır hür yaşamış bayrağımın hürriyyet;
Hakkıdır Hakk'a tapan milletimin istiklâl!

Mehmet Âkif ERSOY

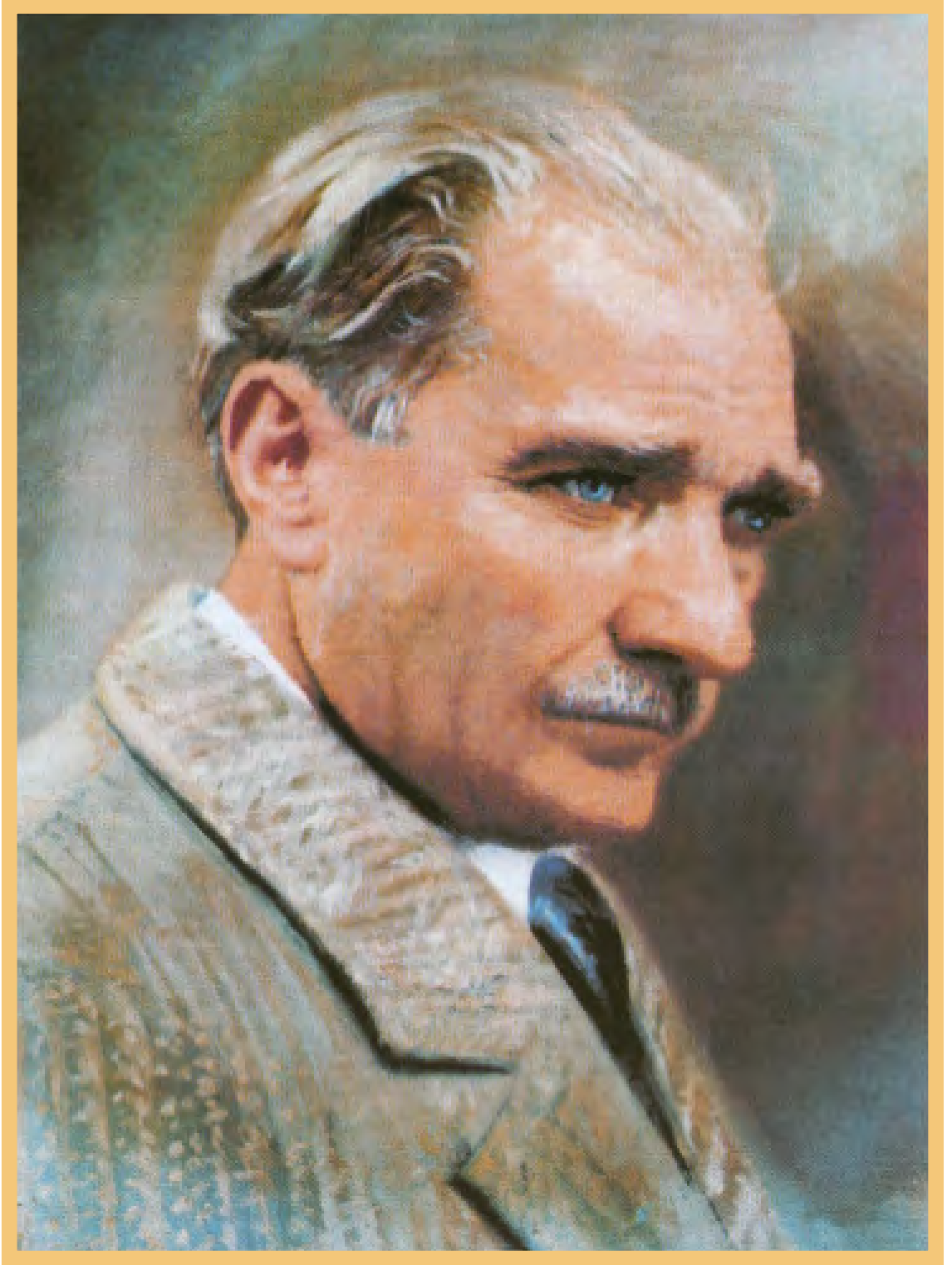
GENÇLİĞE HİTABE

Ey Türk gençliği! Birinci vazifen, Türk istiklâlini, Türk Cumhuriyetini, ilelebet muhafaza ve müdafaa etmektir.

Mevcudiyetinin ve istikbalinin yegâne temeli budur. Bu temel, senin en kıymetli hazinendir. İstikbalde dahi, seni bu hazineden mahrumetmek isteyecek dâhilî ve hâricî bedhahların olacaktır. Bir gün, istiklâl ve cumhuriyeti müdafaa mecburiyetine düşersen, vazifeye atılmak için, içinde bulunacağın vaziyetin imkân ve şeraitini düşünmeyeceksin! Bu imkân ve şerait, çok namüsaid bir mahiyette tezahür edebilir. İstiklâl ve cumhuriyetine kastedecek düşmanlar, bütün dünyada emsali görülmemiş bir galibiyetin mümessili olabilirler. Cebren ve hile ile aziz vatanın bütün kaleleri zapt edilmiş, bütün tersanelerine girilmiş, bütün orduları dağıtılmış ve memleketin her köşesi bilfiil işgal edilmiş olabilir. Bütün bu şeraitten daha elîm ve daha vahim olmak üzere, memleketin dâhilinde iktidara sahip olanlar gaflet ve dalâlet ve hattâ hıyanet içinde bulunabilirler. Hattâ bu iktidar sahipleri şahsî menfaatlerini, müstevlîlerin siyasî emelleriyle tevhit edebilirler. Millet, fakr u zaruret içinde harap ve bîtap düşmüş olabilir.

Ey Türk istikbalinin evlâdı! İşte, bu ahval ve şerait içinde dahi vazifen, Türk istiklâl ve cumhuriyetini kurtarmaktır. Muhtaç olduğun kudret, damarlarındaki asil kanda mevcuttur.

Mustafa Kemal Atatürk

MUSTAFA KEMAL ATATÜRK

İÇİNDEKİLER

1. ÜNİTE: MELEK VE AHİRET İNANCI

Görülen ve Görülemeyen Varlıklar	11
Melekler ve Özellikleri.....	12
Dünya ve Ahiret Hayatı.....	17
Ahiret Hayatının Aşamaları.....	20
Ahiret İnanıcının İnsan Davranışlarına Etkisi	27
Bir Peygamber Tanıyorum: Hz. İsa (a.s.)	29
Bir Sure Tanıyorum: Nâs Suresi ve Anlamı	31
Özet	32
Ölçme ve Değerlendirme Soruları	36

2. ÜNİTE: HAC VE KURBAN

İslam'da Hac İbadeti ve Önemi.....	41
Haccın Yapılışı	43
Umre ve Önemi	47
Kurban İbadeti ve Önemi.....	49
Bir Peygamber Tanıyorum: Hz. İsmail (a.s.)	52
Bir Ayet Tanıyorum: En'am Suresi 162. Ayet ve Anlamı	54
Özet	55
Ölçme ve Değerlendirme Soruları	58

3. ÜNİTE: AHLAKİ DAVRANIŞLAR

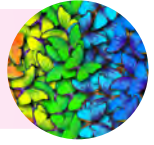
Güzel Ahlaki Tutum ve Davranışlar	63
Bir Peygamber Tanıyorum: Hz. Salih (a.s.).....	85
Bir Sure Tanıyorum: Felak Suresi ve Anlamı.....	87
Özet	89
Ölçme ve Değerlendirme Soruları	92

4. ÜNİTE: ALLAH'IN KULU VE ELÇİSİ HZ. MUHAMMED

Allah'ın (c.c.) Kulu Hz. Muhammed (s.a.v.)	97
Allah'ın (c.c.) Elçisi Hz. Muhammed (s.a.v.).....	99
Bir Sure Tanıyorum: Kafirun Suresi ve Anlamı	106
Özet	107
Ölçme ve Değerlendirme Soruları	108

5. ÜNİTE: İSLAM DÜŞÜNÇESİNDE YORUMLAR

Din Anlayışındaki Yorum Farklılıklarının Sebepleri	113
İslam Düşüncesinde Yorum Biçimleri.....	115
İslam Düşüncesinde Tasavvufi Yorumlar.....	119
Özet	129
Ölçme ve Değerlendirme Soruları	130
Cevap Anahtarı.....	132
Sözlük.....	133
Kaynakça	141

1. ÜNİTE

MELEK VE AHİRET İNANCI

ÜNİTE KONULARI

- ▶ GÖRÜLEN VE GÖRÜLEMİYEN VARLIKLAR
- ▶ MELEKLER VE ÖZELLİKLERİ
- ▶ DÜNYA VE AHİRET HAYATI
- ▶ AHİRET HAYATININ AŞAMALARI
- ▶ AHİRET İNANCININ İNSAN DAVRANIŞLARINA ETKİSİ
- ▶ BİR PEYGAMBER TANIYORUM: HZ. İSA (A.S)
- ▶ BİR SURE TANIYORUM: NÂS SURESİ VE ANLAMI

NELER ÖĞRENECEĞİZ ?

Bu üniteyi tamamladığınızda;

1. Varlıklar âlemini özelliklerine göre ayırt edebileceksiniz.
2. Melekleri özellikleri ve görevlerine göre sınıflandırabileceksiniz.
3. Dünya hayatı ile ahiret hayatı arasındaki ilişkiyi yorumlayabileceksiniz.
4. Ahiret hayatının aşamalarını açıklayabileceksiniz.
5. Allah'ın (c.c.) adil, merhametli ve affedici olması ile ahiret inancı arasında ilişki kurabileceksiniz.
6. Hz. İsa'nın (a.s.) hayatını ana hatları ile tanıyacaksınız.
7. Nas suresinin okunuşunu ve anlamını öğreneceksiniz.

ANAHTAR KAVRAMLAR

- Âlem
- Gayb
- Melek
- Cin
- Şeytan
- Ahiret

DÜŞÜNELİM

1. Görülemeyen varlıklar denilince aklınıza neler geliyor?
2. Kıyamet, mahşer ve mizan kavramları sizde neleri çağrıştırıyor?
3. Ahirete iman etmek bizlere neler kazandırır?

1. GÖRÜLEN VE GÖRÜLEMİYEN VARLIKLAR

İçerisinde yaşadığımız dünyada, dağları, ağaçları, çiçekleri vb. varlıkları gözle görürüz. Bazı varlıklar da vardır ki örneğin; hücreleri, atomları, kızılötesi ışınları, elektrik akımını doğrudan göremeyiz.

Uzay boşluğunda bulunan gezegen ve yıldızları çıplak gözle görmemiz mümkün değildir. Bizler sadece gezegen ve yıldızları değil, elektrik akımını, ses dalgalarını ve havayı oluşturan ses dalgalarını da gözümüzle göremeyiz.

Varlıkları üç grupta inceleyebiliriz:

1. Duyu organları sayesinde algılanan varlıklar. Örnek: dağ, taş, insan vb.

2. Özel aletler yardımıyla algılanan varlıklar. Örnek: teleskop yardımı ile görülen gök cisimleri, mikroskopla görülen mikroorganizmalar, elektrik akımı vb.

3. Yüce Allah'ın (c.c.) bildirmesi ile ancak varlığından haberdar olduğumuz ruhani varlıklar. Örnek: melek, cin, şeytan, ahiret vb.

Varlığını ancak Yüce Allah'ın (c.c.) bildirmesi ile bildiğimiz ruhani varlıkları üç grupta ele alabiliriz: Melek, cin ve şeytan.

Melek: Yüce Rabbimizin nurdan yaratarak çeşitli görevlerde vazifelendirdiği gözle görülmeyen ruhani ve latif varlıklardır.

Cin: Duyularla kavranamayan, insanlar gibi irade ve anlama yeteneğine sahip, ilahi emirlere uymakla yükümlü tutulan ve mümin-kafir gruplarından oluşan varlıklardır. Ateşten yaratılmışlardır.

Şeytan: Yüce Rabbimizin emirlerine karşı geldiği için ilahi rahmetten kovulan kibirli varlıktır. Ateşten yaratılmıştır.

Görsel 1.1. Bazı varlıkları ancak bir alet yardımıyla görebiliriz.

2. MELEKLER VE ÖZELLİKLERİ

Melek kelimesi size neler çağrıştırıyor?

Melekler, erkeklik ve dişilikleri olmayan, yemeyen, içmeyen, evlenmeyen, doğmayan ve doğurmayan, Allah'ın (c.c) izniyle çeşitli şekillere girebilen, gözle görülmeyen, Allah'ın (c.c.) emirlerine tam olarak itaat eden, nurdan yaratılmış, elçilik görevi yapan varlıklardır. (Dini Terimler Sözlüğü, s. 311)

Melekler ancak Allah'ın (c.c.) bildirmesi ile bilinen, varlığı duyu organları ile algılanamayan varlıklardır. Meleklerin varlığına inanmak imanın altı şartından biridir. Kur'an-ı Kerim'de meleklerin varlığından bahsedilerek, onlara iman edilmesi gerektiğinden şöyle bahsedilir: “Peygamber, Rabbi tarafından kendisine indirilene iman etti, müminler de (iman ettiler). Her biri Allah'a, meleklerine, kitaplarına, peygamberlerine iman ettiler. 'Allah'ın peygamberlerinden hiçbiri arasında ayırım yapmayız. İşittik, itaat ettik. Ey Rab-bimiz, affına sığındık! Dönüş sanadır' dediler.” (Bakara suresi, 285. ayet.)

Meleklerin bazılarının isim ve görevleri Kur'an-ı Kerim'de ve hadis-i şeriflerde geçmektedir. Bunların en meşhurları dört büyük melektir.

Dört büyük melek ve görevleri şunlardır:

Cebrail (a.s.): Allah'tan (c.c.) aldığı vahiyleri peygamberlere getirmekle görevlidir.

Azrail (a.s.): Canlıların ruhlarını almakla görevli melektir.

Mikail (a.s.): Tabiat olaylarının oluşumu ve rızıkların dağıtımını ile görevli melektir.

İsrafil (a.s.): Sûra üflemeyle görevlendirilen melektir.

Dört büyük meleğin haricindeki bazı melekler ve görevleri şunlardır:

Rahmet melekleri: Müminlere rahmet okumakla görevli meleklerdir.

Hafaza melekleri: İnsanları koruyan meleklerdir. Kur'an-ı Kerim'de bu husus şu ifadelerle anlatılır: “Onun önünde ve arkasında Allah'ın emriyle onu koruyan takipçiler (melekler) vardır...” (Ra'd suresi, 11. ayet.)

Kiramen Kâtibin melekleri: İnsanın sağında ve solunda bulunurlar. Sağ tarafımızdaki melek, yaptığımız iyilikleri; sol tarafımızdaki melek ise kötü davranışları kaydetmekle görevlidir.

Münker - Nekir: Kabirde insanları sorgulamakla vazifeli meleklerdir.

Melekler, Yüce Rabbimizin emrettiği hususların dışına çıkmazlar, hiç günah işlemezler, daima ibadet ederler. Kur'an-ı Kerim'de bu husus şöyle ifade edilir: “...Allah'ın kendilerine buyurduğuna karşı gelmeyen ve emredildiklerini yapan melekler vardır.” (Tahrir suresi, 6. ayet.) Bu sebepten dolayı, melekler günahsızlığın sembolü olmuşlardır. Müslümanlar, melekler gibi olmaya yani günah işlememeye gayret gösterirler. Buna güç yetirebilen kişiler için de “melek gibi insan” ifadesi kullanılır.

Meleklerin Özellikleri

- ★ Yeme, içme, uyuma, çoluk çocuk sahibi olma gibi ihtiyaçları yoktur. (bk. Hud suresi, 69-70. ayetler.)
- ★ Meleklerde erkeklik ve dişilik yoktur. (bk. Saffat suresi, 150. ayet.)
- ★ Melekler sadece Allah'ın (c.c.) emirlerini yerine getirirler. (bk. Enbiya suresi, 20. ayet.)
- ★ Melekler nurdan yaratılmışlardır. Peygamber Efendimiz (s.a.v.) bir hadislerinde: “Melekler nurdan, cinler dumansız ateşten, Âdem ise size (Kur’anda) tarif edildiği üzere topraktan yaratılmıştır.” (bk. Müslim, Zühd, 60)
- ★ Melekler duyu organları ile algılanamazlar ancak Rabbimizin istediği suret ve şekillere girebilirler. Cibril Hadisi olarak meşhur olan şu hadis bunun işaretidir.

Abdullah b. Ömer babası Hz. Ömer’den (r.a.) naklederek:

“Bir gün Rasûlullah’ın (s.a.v.) yanında bulunduğumuz sırada âniden yanımıza, elbisesi bembeyaz, saçları siyah bir zat çıkageldi. Üzerinde yolculuk eseri görülüyor, bizden de kendisini kimse tanımıyordu. Doğruca peygamber (s.a.v.)’in yanına oturdu ve dizlerini onun dizlerine dayadı. Ellerini de uylukları üzerine koyarak: *‘Ya Muhammed! Bana İslâm’ın ne olduğunu söyle?’* dedi. Rasûlullah (s.a.v.): “İslâm; Allah’tan başka ilâh olmadığına, Muhammed’in de Allah’ın Rasülü olduğuna şahadet etmen, namazı dosdoğru kılman, zekâtı vermen, ramazan orucunu tutman ve gücün yeterse Kabe’yi hac etmendir.” buyurdu. O zat: “Doğru söyledin.” dedi. Babam dedi ki: “Biz buna hayret ettik. Zira hem soruyor hem de tasdik ediyordu.”

“*Bana imandan haber ver?*” dedi. Rasûlullah (s.a.v.): “Allah’a, Allah’ın meleklerine kitaplarına, peygamberlerine ve ahiret gününe inanman, bir de kadere, hayrına şerrine inanmandır.” buyurdu. O zât yine: “*Doğru söyledin.*” dedi. Bu sefer:

“*Bana ihсандan haber ver?*” dedi. Rasûlullah (s.a.v.): “Allah’a O’nu görüyormuşsun gibi ibadet etmendir çünkü her ne kadar sen onu görmüyorsan da o seni muhakkak görür.” buyurdu. O zat:

“*Bana kıyametten haber ver?*” dedi. Rasûlullah (s.a.v.) “Bu meselede kendisine sorulan, sorandan daha çok bilgi sahibi değildir.” buyurdular. “*O hâlde bana alâmetlerinden haber ver.*” dedi. Peygamber (s.a.v.):

“Câriyenin kendi sahibesini doğurması ve yalın ayak, çıplak, yoksul koyun çobanlarının bina yapmakta birbirleriyle yarış ettiklerini görmendir.” buyurdu. Babam dedi ki:

Bundan sonra o zat gitti. Ben bir süre bekledim. Sonunda Allah Rasûlü bana: “Ya Ömer! O soru soran zatın kim olduğunu biliyor musun?” dedi. “*Allah ve Rasûlü bilir.*” dedim.

“**O Cibril’di. Size dininizi öğretmeye gelmişti.**” buyurdular.” (Buhârî, İman 1; Müslim, İman 1).

BİLGİ KUTUSU

Âlem: Yeryüzü ve gökyüzündeki nesnelere oluşturduğu bütün evren; gökyüzünde görünen veya görünmeyen gök cisimleri, yıldızlar, kâinat, dünya, cihan, yer yuvarlağı.

Ahiret: Dünya hayatını takip eden ebedî (sonsuz) hayatın adı.

Gayb: Göz önünde olmayan, gözle görülmeyen, gizli olan, hazırda olmayan.

Görsel 1.2. Bu âlemin bir parçası olan Dünyamız

Yüce Rabbimiz Kur'an-ı Kerim'de, iman ederek salih amel işleyenleri meleklerin de seveceğini ve onlara şöyle sesleneceklerini bildirmiştir: “Şüphesiz, Rabbimiz Allah'tır deyip, sonra dosdoğru yolda yürüyenlerin üzerine melekler iner. Onlara: Korkmayın, üzülmeyin, size vâdolunan cennetle sevinin! derler. Biz dünya hayatında da ahirette de sizin dostlarınızız. Gafûr ve rahîm olan Allah'ın ikramı olarak orada sizin için canlarınızın çektiği her şey var ve istediğiniz her şey orada sizin için hazırdır.” (Fussilet suresi, 30-32. ayetler.) Bu inançta olan Müslümanlar da yaptıkları salih amellerle meleklerin sevgisini kazandıklarının farkında olurlar. Bu farkındalık da onları salih amellere karşı daha çok teşvik eder

Meleklerin varlığına iman etmek, bu âlemin sadece duyularla algılanabilen varlıklardan meydana gelmediğinin bilincinde olmamızı sağlar. Allah'ın (c.c.) yarattıkları karşısında insanın acziyetini anlayarak kulluk bilincini geliştirir. Yüce Rabbimizin, aynı zamanda da meleklerin kendisini hem gördüğünü hem izlediğini hem de koruduğunun farkında olmasını sağlar.

Meleklerle inanan insan, yalnız olmadığını, başıboş bırakılmadığını, değerli olduğunu ve diğer varlıklar arasından seçilmiş olarak en güzel surette yaratıldığının farkında olarak bu nimetlere şükrederek kulluk vazifelerine daha çok dikkat eder. Şeytanın ve nefsinin verdiği vesveselere karşı yalnız olmadığını farkına vararak kötülüğe meyletmez. Bu hususu Peygamber Efendimiz (s.a.v.) şöyle ifade etmiştir: “Şeytan da melek de insana soku-

larak onun kalbine birtakım şeyler getirirler. Şeytanın işi insanı kötülüklerle korkutarak gerçekleri yalanlamak ve insanlara kötü ve günah olan şeyleri hoş göstermektir. Meleğin işi de iyiyi tavsiye edip, gerçekleri insanlara hatırlatmaktır. Kalbine iyi şeylerin doğduğunu hisseden bilsin ki bu melektendir. Allah'a (c.c) şükretsin. Kim de içinde kötülüğe çağıran bir ses duyarsa bilsin ki, bu şeytanın işidir. Şeytandan Allah'a (c.c) sığınsın." (Tirmizi, Tefsir, 3.)

Cinlerin varlığı ve özellikleri Kur'an-ı Kerim'de ve hadislerde açıklanmıştır. Cinlerin varlığı Kur'an ve sünnet ile sabittir. Kur'an-ı Kerim'de yer alan 114 sureden birisinin adı da Cin suresidir.

Cinler de biz insanlar gibi irade sahibidirler. Biz insanlar gibi yaptıklarından sorumludurlar, onlara da Peygamber gönderilmiştir. "Ey cin ve insan topluluğu; size, içinizden, ayetlerimi anlatan ve şu (korkunç haşr) gününüzün geleceğini haber verip sizi uyaran peygamberler gelmedi mi? (Enam suresi, 130. ayet.)

Cinlerin de inanları ve inkâr edenleri vardır. "Doğrusu biz (cinler), o hidayeti (Kur'an'ı) iştince ona iman ettik. Kim Rabbine iman ederse artık ne bir (ecrinin) eksikliğe uğratılmasından ne de haksızlık edilmesinden korkar." (Cin suresi, 13. ayet.)

Cinlerin yaratılış amacı da aynen biz insanlarda olduğu gibi Allah'a (c.c) kulluk etmektir. "Ben cinleri ve insanları ancak bana ibadet etsinler diye yarattım." (Zariyat suresi, 56. ayet.)

Cinler yaratılışları icabı çeşitli şekillere girmeye ağır işler görmeye elverişlidir. "Süleyman (a.s.)'ın önünde, Rabbi'nın izniyle iş gören bazı cinler de vardı. İçlerinden kim bizim emrimizden ayrılıp sapsa ona çılgın azabdan tattırırdık." (Sebe suresi, 12. ayet.)

Cinler ateşten yaratılmışlardır. "Cinleri öz ateşten yarattı." (Rahman suresi, 15. ayet.)

Bazı insanlar gelecekte haber verdiklerini iddia ederek cinlerden faydalanmak gibi bir yanlış inanca sahiptirler. İslam inancında fal bakmak, baktırmak ve gelecekte ve gaybdan haber alınabileceğine inanmak yoktur. Cinler geleceği ve gaybı bilmezler. "De ki: Göklerde ve yerde gaybı Allah'tan başka bilen yoktur..." (Neml suresi, 65. ayet.)

"Süleyman'ın ölümüne hükmettiğimiz zaman, onun öldüğünü ancak değneğini yiyen bir ağaç kurdu gösterdi. (Sonunda yere) yıkılınca anlaşıldı ki cinler gaybı bilselerdi, o küçük düşürücü azap içinde kalmazlardı." (Sebe suresi, 14. ayet)

Ruh çağırma diye İslam inancında olmayan yanlış bir uygulama vardır. İslam inancına göre ölen bir kişinin ruhu asla dünyaya geri dönmez ve dünyadaki diğer insanlarla

iletişim kurması mümkün değildir. “Nihayet onlardan (müşriklerden) birine ölüm gelip çattığında: ‘Rabbim! der, beni geri gönder; Ta ki boşa geçirdiğim dünyada iyi iş (ve hareketler) yapayım.’ Hayır! Bu onun ağzından çıkan (boş) bir laftan ibarettir. Onların gerisinde ise yeniden dirilecekleri güne kadar (süren) bir berzah vardır.” (Mü’minun suresi, 99. ve 100. ayetler.)

Dinimizde sihir ve büyü işleri ile uğraşmak kesin olarak yasaklanmıştır⁴“Helâk eden şeylerden kaçın: Allah’a şirk koşmak ve sihir yapmak” (Buhari, Tıb, 48.)

Felak suresinde de Yüce Rabbimiz: “De ki: Yarattığı şeylerin şerrinden..., düğümlere üfürüp büyü yapan üfürükçülerin şerrinden ve kıskandığı vakit kıskanç kişinin şerrinden sabahın Rabbine sığınırım.” Felak suresi, 1-5. ayetler.) buyurarak büyücülerin insanlara verebileceği zararlardan kendisine sığınılmasını emretmiştir.

Kur’an-ı Kerim’de şeytan hakkında bilgi verilerek, şeytana uyulmaması konusunda insanlar uyarılmıştır: “Ey iman edenler! Şeytanın adımlarını takip etmeyin. Kim şeytanın adımlarını takip ederse muhakkak ki o, edepsizliği (yüz kızartıcı suçları) ve kötülüğü emreder. Eğer üstünüzde Allah’ın lütuf ve merhameti olmasaydı, içinizden hiçbir kimse asla temize çıkamazdı fakat Allah dilediğini arındırır. Allah işitir ve bilir.” (Nur suresi, 21. ayet)

Şeytan cinlerle aynı maddeden yani ateşten yaratılmıştır. “Allah buyurdu: Ben sana emretmişken seni secde etmekten alıkoyan nedir? (İblis): Ben ondan daha üstünüm çünkü beni ateşten yarattın, onu çamurdan yarattın, dedi.” (A’râf suresi, 12. ayet.)

Şeytan Yüce Rabbimizin huzurundan kovulduğu için, insanları Allah’ın (c.c.) dininden ve doğru yoldan uzaklaştırmak için çalışır. Şeytanın, iman edenler ve Allah’a (c.c.) inanıp güvenenler üzerinde hakimiyeti yoktur. Şeytan ancak, Rabbimize ortak koşanları ve kendisini arkadaş edinenlere hakimiyet kurarak onların hem bu dünyasını hem de ahiretini perişan eder. Bundan dolayı insanlar şeytandan Allah’a (c.c.) sığınmalıdırlar. “Eğer şeytanın fitlemesi seni dürterse hemen Allah’a sığın çünkü O, işitendir, bilendir.” (A’râf suresi, 200. ayet.)

Müslüman, dinini temel kaynağından yani Kur’an-ı Kerim ve Peygamber Efendimizin hadis-i şeriflerinden ve bu temel kaynaklardan beslenen mezhep imamlarımızın görüşlerinden ve bu çerçevede yazılan ilmihal vb. dinî eserlerden öğrenerek, batıl inanç olarak isimlendirilen dinin özüne ters ve kaynağını dinden almayan yanlış uygulamalardan sakınmalıdır.

3. DÜNYA VE AHİRET HAYATI

Ahirete imanın bize kazandırdıkları nelerdir?

Her canlının takdir edilen yani önceden Allah (c.c.) tarafından belirlenen bir ömrü vardır. Hiçbir canlı bu dünyada ebedî kalıcı değildir. Rabbimizin bu kanunu tüm varlıklar için geçerlidir. Bu gerçeği Rabbimiz Kur'an-ı Kerim'de şöyle açıklamıştır: “Kendi kendilerine, Allah'ın, gökleri, yeri ve ikisinin arasında bulunanları ancak hak olarak ve belli bir süre için yarattığını hiç düşünmediler mi? İnsanların birçoğu, Rablerine kavuşmayı gerçekten inkâr etmektedirler.” (Rum suresi, 8. ayet.)

Allah'a (c.c.) iman eden her Müslüman bu dünya hayatının bir sonunun olduğunu ve ebedî yani sonsuz olan ahiret hayatının gerçek olduğunu bilir. İman sahipleri kendilerini yaratanın, yaşatanın ve bu dünyadan alıp ahiret hayatına götüreceği olanın Allah (c.c.) olduğunu bilir. Bu inanç ve bilgi, yaşamın da, ölümün de bu hayatın bir gerçeği olduğunu bizlere göstermektedir. Bu hakikati Rabbimiz şöyle beyan etmektedir: “Ey iman edenler! Sizler, inkâr edenler ve yeryüzünde sefere çıkan veya savaşan kardeşleri hakkında: ‘Eğer bizim yanımızda kalsalardı ölmezler, öldürülmezlerdi.’ diyenler gibi olmayın. Allah bu kanaati onların kalplerine (kaybettikleri yakınları için onulmaz) bir hasret (yarası) olarak koydu. Canı veren de alan da Allah'tır. Allah, yaptıklarınızı hakkıyla görür.” (Âl-i İmran suresi, 156. ayet.)

İnsanın bu dünyaya bir gönderiliş amacı, yaratılış gayesi vardır. Bu amaç ve gayeyi Yüce Rabbimiz Kur'an-ı Kerim'de şöyle dile getirir: “Ben cinleri ve insanları, ancak bana kulluk etsinler diye yarattım.” (Zariyat suresi, 56. ayet.)

Dünya hayatında rahat ve bollukla beraber sıkıntı ve zorluk da vardır. Allah (c.c.) bu gerçeği de Kuran-ı Kerim'de şöyle ifade etmiştir: “Elbette zorluğun yanında bir kolaylık vardır. Gerçekten, zorlukla beraber bir kolaylık daha vardır.” (İnşirah suresi, 5. ve 6. ayetler.)

Dünya hayatı bir imtihan yeridir. Bu gerçeklik de Kur'an-ı Kerim'de şöyle ifade edilmiştir: “O ki, hanginizin daha güzel davranacağını sınamak için ölümü ve hayatı yaratmıştır. O, mutlak galiptir, çok bağışlayıcıdır.” (Mülk suresi, 2. ayet.)

Dünya hayatının geçiciliğini Peygamber Efendimizin şu hadis-i şerifi bizlere en güzel şekilde özetlemektedir: Abdullah b. Mesud (r.a.)’dan rivayet edilmiştir. Resulullah (s.a.v.), bir hasır üzerinde uyumuştur kalktığında hasırın izi yan tarafına çıkmıştı. Bunun üzerine Ey Allah’ın Resulu! dedik, senin için bir yatak temin etsek. Bunun üzerine buyurdular ki: Benim dünya rahatlığı ile işim yok. Dünyada ben bir ağacın altında gölgelenip sonra oradan ayrılıp giden bir yolcu gibiyim.” (İbn Mâce, Zühd: 3)

Dünya hayatı ahiretin tarlasıdır yani burada ne ekersek ahirette onu biçeceğiz. Dünya hayatı başıboş yaratılmış bir hayat değildir. Dinimiz dünya hayatına da değer vermiştir. Allah’a (c.c.) dua ederken hem bu dünyamız hem de ahiretimiz için iyilik isteriz. Bu usulü bize Kur’an-ı Kerim öğretmektedir: “Onlardan bir kısmı da: Ey Rabbimiz! Bize dünyada da iyilik ver, ahirette de iyilik ver. Bizi cehennem azabından koru! derler.” (Bakara suresi, 201. ayet.)

Görsel 1.3. Dünya hayatı ahiretin tarlasıdır.

Ahirete iman eden bir kişi, yaptıklarından dolayı hesaba çekileceğini bilerek her zaman sorumluluk duygusu ile hareket eder. Kalbindeki bu inanç onu nefsinin ve şeytanın

Melek ve Ahiret İnancı

kötü isteklerinden vazgeçirir. Hesap vereceğini bilen insan kolay kolay haksızlık yapamaz. İnsan iman ve akıl nimeti sayesinde iyiyi ve kötüyü birbirinden ayırt edebilir. Bu husus Kur'an-ı Kerim'de şöyle ifade edilmiştir: “Göğü, yeri ve ikisi arasındakileri biz boş yere yaratmadık. Bu, inkâr edenlerin zannıdır. Vay o inkâr edenlerin ateşteki hâline! Yoksa biz, iman edip de iyi işler yapanları, yeryüzünde bozgunculuk yapanlar gibi mi tutacağız? Veya (Allah'tan) korkanları yoldan çıkanlar gibi mi sayacağız?” (Sâd suresi, 27. ve 28. ayetler.)

Ahiret inancı insanın doğasında var olan sonsuzluk duygusunu da karşılar. Ahiret inancına sahip kişiler, insanın ölümle yok olmadığını, bilakis ölümün sonsuz olan ahiret hayatının bir başlangıcı olduğunu bilirler.

İnsan yaratılış gayesini bildiği zaman bu dünyada yaşarken bir boşluğa düşmez. Ben niçin yaratıldım ve sonum ne olacak sorularının cevabını bilir ve o bu gayeye uygun yaşamaya gayret eder. Rabbimiz Kur'an-ı Kerim'de şöyle buyurur: “Sizi sadece boş yere yarattığımızı ve sizin hakikaten huzurumuza geri getirilmeyeceğinizi mi sandınız?” (Mü'minun suresi, 115. ayet.)

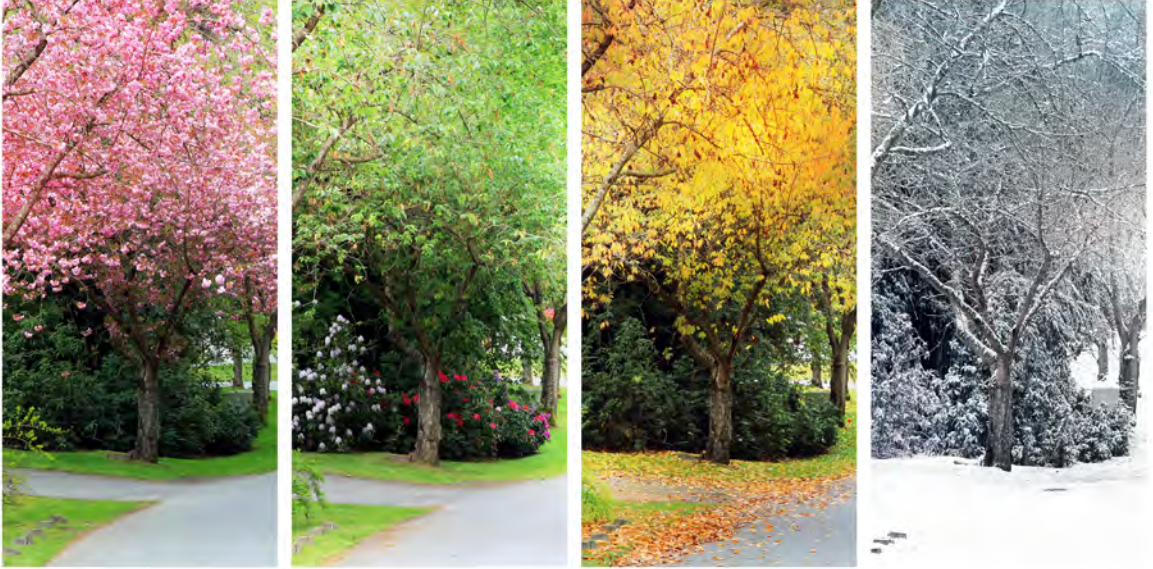
Ahireti inkâr edenler, çürüyüp toprak olmuş kemikleri kim diriltecek diye soru sorarak inkarlarını dile getirirler. Yüce Rabbimiz de Kur'an-ı Kerim'de o inkarcılara şöyle cevap verir: “Kendi yaratılışını unutarak bize karşı misal getirmeye kalkışıyor ve: ‘Şu çürümüş kemikleri kim diriltecek?’ diyor. De ki: Onları ilk defa yaratmış olan diriltecek çünkü O, her türlü yaratmayı gayet iyi bilir.” (Yâsin suresi, 78-79. ayet.)

Ahirete iman edip yaptıklarından mahşer gününde hesaba çekileceğini bilen Müslüman Rabbimizin, “Dünya hayatı bir oyun ve eğlenceden başka bir şey değildir. Müttakî olanlar için ahiret yurdu muhakkak ki daha hayırlıdır. Hâlâ akıl erdiremiyor musunuz?” (En'am suresi, 32. ayet.) düsturunu da göz önünde bulundurarak, günah işlemekten, bir insanın kalbini kırmaktan, büyüklerine karşı gelmekten ve her türlü kötülükten kendini muhafaza eder. Sevgili Peygamber Efendimiz de ahiret hayatını hiçbir zaman unutmamız için; “Akıllı kişi kendisini hesaba çeken ve ölümden sonrası için çalışandır. Aciz kişi ise heveslerine uyup bir de Allah'tan bağışlanma umandır.” (Tirmizi, Sıfatü'l-kıyame, 25.) buyurarak bizleri ebedî olarak kalacağımız ahiret yurdu için çalışmamız ve hazırlık yapmamız konusunda uyarmıştır.

4. AHİRET HAYATININ AŞAMALARI

Ahiret denildiğinde aklınıza neler geliyor?

Ölüm, Allah'ın (c.c.) insan başta olmak üzere her canlı için takdir etmiş olduğu bu dünya hayatının bitip ebedî olan ahiret hayatının başlangıç çizgisidir. Kıyamet günü gelinceye kadar ölenler berzah âleminde (kabir hayatı) bulunacaklardır. Kıyametten sonra ba's yani yeniden diriliş olacaktır. Tüm insanlık mahşer yerinde toplanarak Yüce Rabbimiz tarafından hesaba çekilecektir. Bu dünyada iken yaptığımız her işimiz mizan denilen ilahi adalet terazisinde tartılacaktır. Hesap görüldükten sonrada hesabını verenler sırat köprüsünü geçerek cennete, geçemeyenler ise cehenneme girecektir.

Görsel 1.4. Dünya hayatı geçici , ahiret hayatı ise ebedidir.

Ahirete Geçiş Kapısı: Ölüm

İnsan hayatına canlılık veren ruhun bedenden ayrılmasına **ölüm** denir. Ömrün nihayete ermesine **ecel** denir. Ecel vakti ne bir dakika öne veya ne bir dakika sonraya alınabilir. Bir ayette bu durum şöyle ifade edilir. “Hiçbir millet, ecelinin önüne geçemez ve onu geciktiremez.” (Hicr suresi, 5. ayet.) Ölümü de hayatı da yaratan Cenab-ı Allah'tır. (c.c.) “Öldüren de dirilten de O'dur.” (Necm suresi, 44. ayet.) Ecel Yüce Rabbimizin takdiri ileler. “Hiçbir kimse yok ki, ölümü Allah'ın iznine bağlı olmasın. (Ölüm), belli bir süreye göre yazılmıştır. Her kim, dünya nimetini isterse kendisine ondan verimiz; kim de

ahiret sevabını isterse ona da bundan veririz. Biz şükredenleri mükâfatlandıracağız.” (Âl-i İmrân suresi, 145. ayet.)

Ölüm inanan insan için bir son değildir. Kur'an'da; “Her canlı, ölümü tadar. Bir deneme olarak sizi hayırla da şerle de imtihan ederiz ve siz ancak bize döndürüleceksiniz.” (Enbiya suresi, 35. ayet.) buyrulmaktadır.

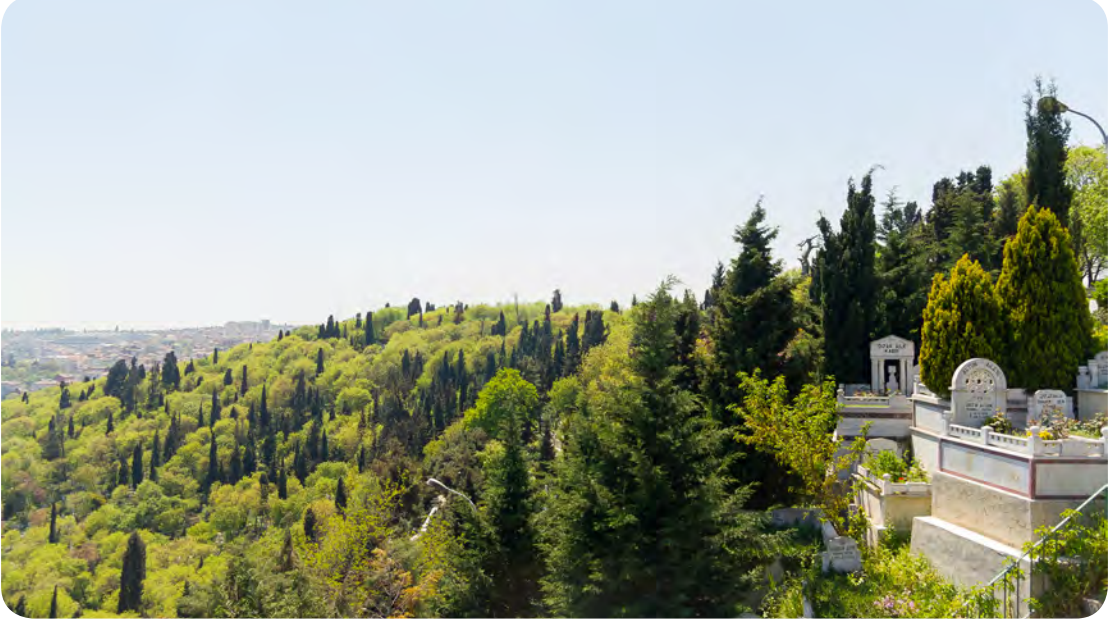

Görsel 1.5. Ölüm, ahirete açılan bir kapıdır.

Ölüm, imtihan yeri olan dünya hayatının bitip sonsuz olan ahiret hayatının başlangıcıdır. Kişi imtihan yeri olan bu dünyada Yüce Rabbimizin emir ve nehiyelerine uygun olarak yaşamışsa ölüm onun için ebedî ahiret yurdu için güzel bir başlangıç olacaktır. Ahiret hayatı bu dünyadaki yaşantımıza bağlı olarak şekillenecektir. Sevgili Peygamber Efendimiz (s.a.v.) bu konu ile alakalı olarak şöyle buyurmuştur: “Her insan yaşadığı hâl üzere ölür ve her kul öldüğü hâl üzere diriltir.” (Müslim, Cennet, 9.)

İnsan öldüğü andan kıyamet kopup ta yeniden diriltileceği zamana kadar berzah âlemi de denilen kabir hayatında bekler. Sevgili Peygamber Efendimiz (s.a.v.) kabir hayatı ile ilgili olarak ta şöyle buyurmuştur: “Kabir, ahiret menzillerinin birinci menzildir. Kişi ondan kurtulabilirse ondan sonrakiler daha kolaydır. Ondan kurtulamazsa ondan sonrakiler bundan daha zordur, daha şiddetlidir.” (Tirmizi, Zühd, 5.)

Münker ve Nekir melekleri kabirde insanları sorguya çeker. Bu dünyada Rabbimizin bizden istediği şekilde yaşayanlar için kabir cennet bahçelerinden bir bahçe olur.

Görsel 1.6. Kabir hayatı, ahiretin başlangıcıdır.

Kıyamet

Evrende bulunan her şeyin yok olmasının **kıyamet** dendiği gibi, ölen tüm insanların yaptıklarının hesabını vermek üzere diriltilecekleri zamana da **kıyamet** denir. Kıyamet İslam'ın inanç esaslarından ahiret inancının ilk aşamasını oluşturur. İsrail (a.s.) birinci kez sura üflediğinde kıyamet kopar ve yeryüzünde her şey yok olur. Sura ikinci defa üflemesi ile de insanlar kabirlerinden dirilip kalkarlar. Kur'an'da; **"Sûr'a üflenince, Allah'ın diledikleri müstesna olmak üzere göklerde ve yerde ne varsa hepsi ölecektir. Sonra ona bir daha üflenince, bir de ne göresin, onlar ayağa kalkmış bakıyorlar!"** (Zümer suresi, 68. ayet.) buyrulur.

Kıyametin ne zaman kopacağını sadece Yüce Rabbimiz bilir. Bu konu Yüce Kitabımız Kur'an-ı Kerim'de şöyle ifade edilmiştir: **"Sana kıyameti, ne zaman gelip çatacağını soruyorlar. De ki: Onun ilmi ancak Rabbin katındadır. Onun vaktini O'ndan başkası açıklayamaz. O göklere de yere de ağır gelmiştir. O size ansızın gelecektir. Sanki sen onu biliyormuşsun gibi sana soruyorlar. De ki: Onun bilgisi ancak Allah'ın katındadır; ama insanların çoğu bilmezler."** (Araf suresi, 187. ayet.)

Kıyametle ilgili olarak Kur'an-ı Kerim'de şu ayetler yer alır: “Kıyamet günü ne zamanmış? diye sorar. İşte, göz kamaştığı, Ay tutulduğu, Güneşle Ay bir araya getirildiği zaman! O gün insan, kaçacak yer neresi! diyecektir. Hayır, hayır! (Kaçıp) sığınacak yer yoktur! O gün varıp durulacak yer, sadece Rabbinin huzurudur. (Kıyamet suresi, 6-12. ayetler.) Yine İnfitâr suresinde kıyamet şu şekilde anlatılmaktadır: “Gökyüzü yarıldığı, yıldızlar döküldüğü, denizler birbirine katıldığı, kabirlerin içindekiler dışarı çıkarıldığı zaman, insanoğlu (yapıp) gönderdiklerini ve (yapamayıp) geride bıraktıklarını bir bir anlar.” (İnfitâr suresi, 1-5. ayetler.)

Sevgili Peygamber Efendimiz (s.a.v.) kıyametin ne zaman kopacağını Cibril hadisinde kendisinin de Cebrail'in de (a.s.) bilmediğini açıklayarak önemli olanın kıyametin vaktini bilmek değil oraya hazırlıklı gitmek olduğunu bizlere açıklamıştır.

Yeniden Diriliş: Ba's

Kıyamet koştuktan sonra İsrail'in (a.s.) sura ikinci kez üflemesiyle insanların Allah (c.c.) tarafından yeniden diriltilmelerine **ba's** denir. Yani öldükten sonra ikinci diriliştir.

Ba's konusu, imanın altı esasından biri olan ahirete iman içerisinde önemli bir yer tutar. Kur'an-ı Kerim'in Allah'a (c.c.) imandan sonra üzerinde durduğu çok önemli bir konudur. Ba's'a, ölümden sonra diriliş anlamında **Bâ'su Ba'del-Mevt** de denir.

“Nihayet Sûr'a üfürülecek. Bir de bakarsın ki onlar kabirlerinden kalkıp koşarak Rablerine giderler. (İşte o zaman:) Eyvah, eyvah! Bizi kabrimizden kim kaldırdı? Bu, Rahmân'ın vâdettiğidir. Peygamberler gerçekten doğru söylemişler! derler.” (Yâsîn suresi, 51. ve 52. ayetler.)

Yeniden dirilme konusunda şüphe edilmemesi konusunda Yüce Rabbimiz bizleri şu şekilde uyarmıştır: “Ey insanlar! Eğer yeniden dirilmekten şüphede iseniz, şunu bilin ki, biz sizi topraktan, sonra nutfeden, sonra alakadan (aşılanmış yumurtadan), sonra uzuvları (önce) belirsiz, (sonra) belirlenmiş canlı et parçasından (uzuvları zamanla oluşan ceninden) yarattık ki size (kudretimizi) gösterelim. Ve dilediğimizi, belirlenmiş bir süreye kadar rahimlerde bekletiriz; sonra sizi bir bebek olarak dışarı çıkarırız. Sonra güçlü çağınıza ulaşmanız için (sizi büyütürüz). İçinizden kimi vefat eder; yine içinizden kimi de ömrün en verimsiz çağına kadar götürülür; ta ki bilen bir kimse olduktan sonra bir şey bilmez hâle gelsin. Sen, yeryüzünü de kupkuru ve ölü bir hâlde görürsün fakat biz, üzerine yağmur indirdiğimizde o, kıpırdanır, kabarır ve her çeşitten (veya çiftten) iç açıcı bitkiler verir.” (Hac suresi, 5. ayet.)

Yüce Rabbimiz Kur'an-ı Kerim'de bizlere göklerin ve yerin yaratılmasını örnek göstererek yeniden yaratmanın Allah (c.c.) için daha kolay olduğunu haber vermiştir.

“Gökleri ve yeri yaratan, bunları yaratmakla yorulmayan Allah’ın, ölüleri diriltmeye de gücünün yeteceğini düşünmezler mi? Evet O, her şeye kadirdir.” (Ahkâf suresi, 33. ayet.)

Hesap İçin Toplanma Yeri: Mahşer

Sura ikinci defa üflendiğinde bütün insanların diriltilerek mezarlarından kalkıp bu dünyada iken yaptıkları her şeyden hesap vermek üzere toplandıkları yere **mahşer** denir.

Mahşerde toplanmaya inanmak, ahirete iman konusu içinde ele alınır. Kur’an-ı Kerim’de Yüce Rabbimiz mahşeri şu şekilde anlatmıştır: “Sûr’a üfürüldüğü gün, -Allah’ın diledikleri müstesna-, göklerde ve yerde bulunanlar hep dehşete kapılır. Hepsini boyunları bükük olarak O’na gelirler.” (Neml suresi, 87. ayet.)

Yüce Rabbimiz mahşer gününden “büyük gün” ve “bütün insanların, âlemlerin Rabbinin huzuruna çıkacağı gün” ifadeleri ile ayet-i kerimelerde bahsetmektedir. Mahşer günü herkesin kendi derdine düştüğü ve nasıl hesap vereceğim, diye sıkıntıya girdiği bir gündür. Kur’an’da bu durum şöyle anlatılır: “Kimin kitabı sağından verilirse kolay bir hesapla hesaba çekilecek ve sevinçli olarak ailesine dönecektir. Kimin de kitabı arkasından verilirse derhal yok olmayı isteyecek; alevli ateşe girecektir. Zira o, (dünyada) ailesi içinde (mal-mülk sebebiyle) şırmıştı. O hiçbir zaman Rabbine dönmeyeceğini sandı.” (İnşikâk suresi, 7-14. ayetler.)

Salih amel sahipleri ise orada yine Rabbimizin merhameti ile muamele görürler.

“Yeryüzü, Rabbinin nuru ile aydınlanır, kitap konular, peygamberler ve şahitler getirilir ve aralarında hakkaniyetle hüküm verilir. Onlara asla zulmedilmez. Herkes ne yaptıysa, karşılığı tastamam verilir. Allah, onların yaptıklarını en iyi bilendir. O küfredenler, bölük hâlinde cehenneme sürülür. Nihayet oraya geldikleri zaman kapıları açılır, bekçileri onlara: Size, içinizden Rabbinizin ayetlerini okuyan ve bugüne kavuşacağınızı ihtar eden peygamberler gelmedi mi? derler. ‘Evet geldi’ derler ama azap sözü kâfirlerin üzerine hak olmuştur. Onlara: İçinde ebedî kalacağınız cehennemin kapılarından girin; kibirlenenlerin yeri ne kötü! denilir. Rablerine karşı gelmekten sakınanlar ise bölük bölük cennete sevk edilir, oraya varıp da kapıları açıldığında bekçileri onlara: Selam size! Tertemiz geldiniz. Artık ebedî kalmak üzere girin buraya, derler. Onlar: Bize verdiği sözde sadık olan ve bizi, dilediğimiz yerinde oturacağımız bu cennet yurduna vâris kılan Allah’a hamdolsun. İyi amelde bulunanların mükâfatı ne güzelmiş! derler.” (Zümer suresi, 69-74. ayetler.)

Hassas Terazi: Mizan

Mahşerde insanların günah ve sevaplarının, iyilik ve kötülüklerinin tartılacağı manevi teraziye **mizan** denir. Yüce Rabbimiz Kur’an-ı Kerim’de bu hususu şöyle beyan etmiştir:

“Biz, kıyamet günü için adalet terazileri kurarız. Artık kimseye, hiçbir şekilde haksızlık edilmez. (Yapılan iş,) bir hardal tanesi kadar dahi olsa, onu (adalet terazisine) getiririz. Hesap gören olarak biz (herkese) yeteriz.” (Enbiya suresi, 47. ayet.)

Yine Kur'an-ı Kerim'de manevi adalet terazisi olan mizandan şu şekilde bahsedilmektedir: “O gün tartı haktır. Kimin (sevap) tartıları ağır gelirse işte onlar kurtuluşa erenlerdir. Kimin de tartıları hafif gelirse işte onlar, ayetlerimize karşı haksızlık ettiklerinden dolayı kendilerini ziyana sokanlardır.” (Enbiya suresi, 8. ve 9. ayetler.)

Bu dünyada iken yaptığımız her şeyin karşılığını mükâfat veya ceza olarak alacağımızı, bu dünya hayatının oyun ve eğlenceden ibaret olmadığını ve o gün hiçbir adaletsizliğin söz konusu olmadığını Yüce Rabbimiz şöyle ifade eder: “Kim zerre miktarı hayır yapmışsa onu görür. Kim de zerre miktarı şer işlemişse onu görür.” (Zilzâl suresi, 7 ve 8. ayetler.)

Sevgili Peygamber Efendimiz de (s.a.v.) bizlere o güne hazırlanmamız için hangi konulardan hesaba çekileceğimizi şu hadis-i şerifleri ile bildirmişlerdir: “Hiçbir kul, kıyamet gününde, ömrünü nerede tükettiğinden, ilmiyle ne gibi işler yaptığından, malını nereden kazanıp nerede harcadığından, vücudunu nerede yıprattığından sorulmadıkça bulunduğu yerden kıpırdayamaz.” (Tirmizi, Kıyamet, 1.)

Mizanda Ağır Gelecek Ameller Şunlardır:

1. İman ve imanın ifadesi olan “Kelime-i Şehadet”
2. Güzel ahlak.
3. Rabbimizi tesbih ve zikir.
4. Allah (c.c.) yolunda çalışmak ve gayret göstermek.
5. Öğrendiği ilimlerle elinden geldiği kadar amel etmek.

Cennet ve Cehennem

Müminlerin ebedi olarak kalacakları ahiret yurduna **cennet** denir. Mümin olup da yaptığı işlerin hesabını ilahi adalet önünde verenler, sıratı hızlıca geçerek cennete giderler. (Müslim, İman, 81.) Peygamber Efendimiz (s.a.v.), kendisinin ve ümmetinin cennete ilk girenlerden olacağını haber vermiştir. (Buhari, Rikak, 52.)

Yüce Rabbimiz Kur'an-ı Kerim'de bizlere cenneti şöyle anlatmaktadır:

“(Ey Muhammed) iman edip salih amellerde bulunanları müjdele. Gerçekten onlar için altlarından ırmaklar akan cennetler vardır. Kendilerine rızık olarak bu ürünlerden her yedirildiğinde: “Bu daha önce de rızıklandığımızdır” derler. Bu, onlara, (dünyada-kine) benzer olarak sunulmuştur. Orada, onlar için tertemiz eşler vardır ve onlar orada süresiz kalacaklardır.” (Bakara suresi, 25. ayet.)

“Ama Rablerinden korkup-sakınanlar; onlar için Allah katında -bir şölen olarak- altlarından ırmaklar akan -içinde ebedî kalacakları- cennetler vardır. İyilik yapanlar için, Allah'ın katında olanlar daha hayırlıdır.” (Al-i İmran suresi, 198. ayet.)

“Onda ebedî olarak kalıcıdırlar, ondan ayrılmak istemezler.” (Kehf suresi, 108. ayet.)

“Orada taptaze-meyveler onların ve istek duydukları her şey onlarındır.” (Yasin suresi, 57. ayet.)

“Orada koltuklara kurulmuş olarak bulunurlar ne yakıcı sıcak görülür ne de dondurucu soğuk.” (İnsan suresi, 13. ayet.)

“Onlara altın tepsiler ve kadehler dolaştırılır. Orada canlarının istediği, gözlerinin hoşlandığı her şey vardır. Ve kendilerine: Siz, orada ebedî kalacaksınız, işte yaptıklarınıza karşılık size miras verilen cennet budur. Orada sizin için bol bol meyveler vardır, onlardan yersiniz, denilir.” (Zuhruf suresi, 71-73. ayetler.)

“Onlara orada hiçbir yorgunluk gelmeyecek ve onlar, oradan çıkarılmayacaklardır.” (Hicr suresi, 48. ayet.)

“Onlar orada ne boş bir lâkırdı ne de yalan işitirler.” (Nebe suresi, 35. ayet.)

Cennet nimetlerinin güzelliğini Sevgili Peygamber Efendimiz de (s.a.v.) şu ifadelerle bizlere bildirmiştir: “Yüce Allah (c.c.) buyuruyor ki: Salih kullarım için ben, cennette hiçbir gözün görmediği, hiçbir kulağın işitmediği ve insanın kalbinden bile geçmeyen nice nimetler hazırladım.” (Müslim, Cennet, 2.)

İnsanın bu dünyadaki amacı her zaman Allah (c.c.) olmalıdır. Kur’an-ı Kerim’de bu incelik şöyle ifade edilir: “Allah, mümin erkeklere ve mümin kadınlara, içinde ebedî kalmak üzere altından ırmaklar akan cennetler ve Adn cennetlerinde güzel meskenler vadetti. Allah’ın rızası ise hepsinden büyüktür. İşte büyük kurtuluş da budur.” (Tevbe suresi, 72. ayet.)

Cehennem ise, kafirlerin sürekli, günahkâr müminlerin de cezalarını çekinceye kadar kalacakları yerdir.

Kitabımız Kur’an-ı Kerim’de cehennem şu ifadelerle tasvir olunmaktadır:

“Şurası muhakkak ki, kim Rabbine günahkâr olarak varırsa cehennem sırf onun içindir. O ise orada ne ölür ne de yaşar!” (Tâhâ suresi, 74. ayet.)

“Biz, yakın bir azap ile sizi uyardık. O gün kişi önceden yaptıklarına bakacak ve inkârcı kişi: ‘Keşke toprak olsaydım!’ diyecektir.” (Nebe suresi, 40. ayet.)

“Allah’a karşı verdikleri söz ve yeminlerini az bir bedelle değiştirenlere gelince, işte bunların ahirette bir payı yoktur. Kıyamet günü Allah onlarla konuşmayacak, onlara bakmayacak ve onları temize çıkarmayacaktır. Onlar için acı bir azap vardır.” (Al-i İmran suresi, 77. Ayet.)

Allah’a (c.c) iman eden kişi O’nun emirlerine sarılarak ve yasakladığı şeylerden kaçınarak Rabbimizin bize öğrettiği şu duayı dilinden hiç düşürmemelidir: “...Ey Rabbimiz! Bize dünyada da iyilik ver, ahirette de iyilik ver. Bizi cehennem azabından koru!” (Bakara suresi, 201. ayet.)

5. AHİRET İNANCININ İNSAN DAVRANIŞLARINA ETKİSİ

Sizce yaptığı işin hesabının sorulacağını bilen bir kişi nasıl hareket eder?

Allah'a (c.c.), ahiret gününe, mizana, cennet ve cehenneme iman eden bir kişi, daima sorumluluk hissi taşıyarak hareket eder. Bu duygu ve düşünce kişiyi iyiliklere yöneltirken onu kötülüklerden uzak tutar.

Öldükten sonra Rabbine hesap vereceğini bilen Müslüman, iman edip sevdiği Rabbinin huzuruna günahsız bir şekilde çıkmak için nefsin ve şeytanın aldatmacasına kanmadan, süslenerek ona güzel gibi gösterilen günah deryasına dalmadan tertemiz bir hayat yaşayarak yüz akı ile Yüce Mevlamızın huzuruna çıkmaya gayret gösterir. Rabbimizin belirlediği sınırlara uyarak O'nun rızasını almaya gayret gösterir.

Ahirete iman eden bir kişi bu dünyanın geçici ve imtihan yeri olduğunu bildiğinden bu dünya sıkıntılarına katlanarak imtihanı kazanmak için gereken çabayı gösterir. Bu dünya lezzetlerine dalmadan yetecek kadar kazanıp, ebedî ahiret yurdunu unutmaz.

Allah'ın (c.c.) adalet sahibi olduğunu bilen mümin kişi, ahiret yurdunda da haksızlığın olmadığını bilincinde olur. Onun için bu dünyada yaşarken ahiretine fayda verecek amellere yönelir. Bu husus Kur'an-ı Kerim'de şöyle beyan edilmiştir: “Yoksa kötülük işleyenler ölümlerinde ve sağlıklarında kendilerini, inanıp iyi ameller işleyen kimseler ile bir mi tutacağımızı sandılar? Ne kötü hüküm veriyorlar! Allah, gökleri ve yeri yerli yerince yaratmıştır. Böylece herkes kazancına göre karşılık görür. Onlara haksızlık edilmez.” (Câsiye suresi, 21. ve 22. ayetler.)

Yüce Rabbimiz kimseye haksızlık etmez ve herkese yaptığığın karşılığını verir. Allah (c.c.) bu gerçeği de Kur'an-ı Kerim'de şöyle beyan etmiştir: “Kim iyi bir iş yaparsa bu kendi lehinedir. Kim de kötülük yaparsa aleyhinedir. Rabbin kullara zulmedici değildir.” (Fussilet suresi, 46. ayet.)

Ahirete ve hesaba iman eden bir kişi bu dünyada yaşarken kul hakkına da elinden geldiğince dikkat eder. Kimseyi kırmamaya, haksızlık yapmamaya gayret gösterir. Bu inançta olan insanların yaşadığı toplumda da barış ve huzur olur.

BİLGİ KUTUSU

“Allah'a ve ahiret gününe iman eden kişi misafirine ikram etsin. Allah'a ve ahiret gününe iman eden kişi komşusunu rahatsız etmesin, Allah'a ve ahiret gününe iman eden kişi ya hayır söylesin ya da sussun.” (Ebu Dâvût, Edeb, 122-123.)

Allah'a (c.c.) ve ahiret gününe iman eden kişi, hesabını Rabbine vereceğini bildiğinden insanların onu gördüğü yerde veya hiçbir kimsenin olmadığı yerde kötülük ve haksızlık yapmamaya gayret gösterir. Hesap vereceği Rabb'inin onu her daim gözettiğini ve yaptıklarını kayıt altına aldığını bilir. İbadetlerini yapmaya gayret gösterir, insanların gönlünü almaya, onlara yardım etmeye çalışır.

Görsel 1.7. Ahirete iman, bizleri dünyada iyilik yapmaya ve yardımlaşmaya yöneltir.

Ahirete iman eden bir kişi, Allah'ın (c.c.) affedici ve merhametli olduğunu da hiçbir zaman hatırandan çıkarmadan yaptığı hatalardan bağışlanma için tövbe ederek Rabbinin rahmetinden umudunu kesmez.

Ömer İbnu'l-Hattâb (r.a.) anlatıyor: “Peygamber Efendimize (s.a.v.) bir grup esir getirilmişti. İçlerinde bir kadın vardı. Kaybolan çocuğunu bulma ümidi ile sağa sola koşuyor, esirler arasında bir çocuk bulduğu zaman onu yakalayıp kucaklıyor, göğsüne bastırıyor ve emziriyordu. (Dikkatleri çeken bu manzara karşısında), Peygamberimiz (s.a.v.): “Bu kadının, çocuğunu ateşe atacağına kanaatiniz olur mu?” dedi. Bizler: “Hayır!” diye cevap verince: “(Bilin ki), Allah'ın kullarına olan rahmeti, bu kadının çocuğuna olan şefkatinden fazladır” buyurdu.” (Buhâri, Edeb 18; Müslim, Tevbe 22.)

6. BİR PEYGAMBER TANIYORUM: HZ. İSA (A.S.)

Hz. İsa (a.s.) deyince aklınıza neler geliyor?

Hz. İsa (a.s.) İsrâiloğulları'na gönderilen peygamberlerin sonuncusudur. Peygamberlerin en üstünü olan ve **ülü'l-azm** diye isimlendirilen beş peygamberden biridir.

Hz. İsa (a.s.) üstlendiği peygamberlik görevini yerine getirmekte üstün gayret gösteren ve bu konuda Rabbimizin övgüsüne mazhar olan bir peygamberdir. Hiçbir zorluk ve sıkıntı Hz. İsa'yı (a.s.) dini anlatmaktan ve insanları doğru yola çağdırmaktan alıkoymamıştır. Hz. İsa (a.s.) Allah (c.c.) tarafından yaratılmış bir kuldur ve annesi Hz. Meryem'dir (r.a.).

Hz. Meryem (r.a.) kendisine tahsis edilen bir yerde ibadet ederken Cebrail (a.s.) ona Allah'ın (c.c.) bir mucizesi olarak bir erkek çocuğunun olacağını müjdeledi. Hz. Meryem'in (r.a.) hamileliği ilerledi ve insanlardan uzak bir yere çekildi. Hz. İsa (a.s.) Allah'ın (c.c.) bir mucizesi olarak babasız olarak dünyaya geldi. Bu konu Kur'an-ı Kerim'de şöyle ifade edilir: “Melek, ‘Ben ancak sana tertemiz bir erkek çocuk bağışlamak için Rabbin tarafından gönderilmiş bir elçiyim’ dedi. Meryem, ‘Ben iffetsiz olmadığım ve bana bir erkek eli bile değmediği hâlde nasıl çocuğum olur?’ dedi. Melek cevap verdi: Orası öyle ancak Rabbin buyurdu ki: O bana kolaydır. Biz, onu insanlara bir delil ve kendimizden bir rahmet kılacağız. Bu, kararlaştırılmış bir iştir.” (Meryem suresi, 19-21. ayetler.)

Hz. Meryem (r.a.), İsa'yı (a.s.) dünyaya getirdikten sonra, kavmi ona şöyle dedi: “... Ey Meryem! Gerçekten sen çirkin bir şey yaptın! Ey Hârûn'un kız kardeşi! Baban kötü bir adam, annen de iffetsiz değildi.” (Meryem suresi, 27. ve 28. ayetler.) Bunun üzerine beşikteki Hz. İsa (a.s.) Allah'ın (c.c.) bir mucizesi olarak şöyle konuştu: “Ben Allah'ın kuluyum; O, bana kitap verdi ve beni peygamber yaptı. Nerede olursam olayım, o beni kutlu ve bereketli kıldı; yaşadığım sürece bana namazı, zekâtı ve anneme saygılı olmayı emretti; beni zorba ve isyankâr yapmadı. Doğduğum gün, öleceğim gün ve yeniden hayata döndürüleceğim gün esenlik benimle olacaktır.” (Meryem suresi, 30-33. ayetler.)

Peygamberlikle görevlendirilen Hz. İsa (a.s.) Kudüs civarında peygamberlik yapmış insanları bir olan Allah'ın (c.c.) dinine davet etmiştir. Hz. İsa (a.s.) İsrailoğullarına namazı ve zekâtı emretmiştir.

Görsel 1.8. Kudüs başta İslam dini olmak üzere tüm ilahi dinlerde mukaddes sayılır.

Hz. İsa (a.s.) Hristiyanların iddia ettiği gibi çarmıha gerilmemiştir. Kur'an-ı Kerim bu hususu şöyle ifade eder: “... Hâlbuki onu ne öldürdüler ne de çarmıha gerdiler; (başkası ona benzer kılındığı için) şüphe içine düşürüldüler. Onun hakkında ihtilâfa düşenler bu konuda tam bir kararsızlık içindedirler. Bu hususta zanna uyma dışında hiçbir bilgileri yoktur ve kesin olarak onu öldürmemişlerdir. Bilâkis Allah onu kendine kaldırmıştır. Allah izzet ve hikmet sahibidir.” (Nisa suresi, 157. ve 158. ayetler.)

Kur'an-ı Kerim'de zikredilen Hz. İsa'nın (a.s.) mucizeleri şunlardır:

- * Beşikte iken konuşması. (bk. Meryem suresi, 30. ayet.)
- * Çamura üfleterek kuş yapması. (bk. Al-i İmran suresi, 49. ayet.)
- * Doğuştan âmâ ve alacalı olan birini iyileştirmesi. (bk. Maide suresi, 110. ayet.)
- * Ölüleri diriltmesi (bk. Maide suresi, 110. ayet.)
- * Gökten kendisine sofrayı indirilmesi. (bk. Maide suresi, 112-115. ayetler.)

Hz. İsa (a.s.) Peygamber Efendimiz Hz. Muhammed'in (s.a.v.) geleceğini müjdelemiştir. Kur'an-ı Kerim'de bu konu şöyle ifade edilmiştir: “Meryem oğlu İsa da şöyle demişti: “Ey İsrâiloğulları! Bilin ki benden önceki Tevrat'ı doğrulamak ve benden sonra gelecek Ahmed isimli elçiyi müjdelemek üzere size Allah tarafından gönderilmiş elçiyim.” Ama o (Ahmed) kendilerine apaçık kanıtlarla gelince, ‘Bu (kanıtlar) besbelli bir büyü!’ dediler.” (Saf suresi, 6. ayet.)

Hristiyanların Hz. İsa (a.s.) hakkındaki iftiraları Kur'an-ı Kerim'de şöyle ifade edilmektedir: “...Hristiyanlar da ‘Mesih (İsa) Allah'ın oğludur’ dediler. Bunlar, daha önceki inkârcıların söylediklerine benzer biçimde ağızlarından çıkan sözlerdir. Allah onları kahretsin! (Gerçeklerden) nasıl da yüz çeviriyorlar!” (Tevbe suresi, 30. ayet.)

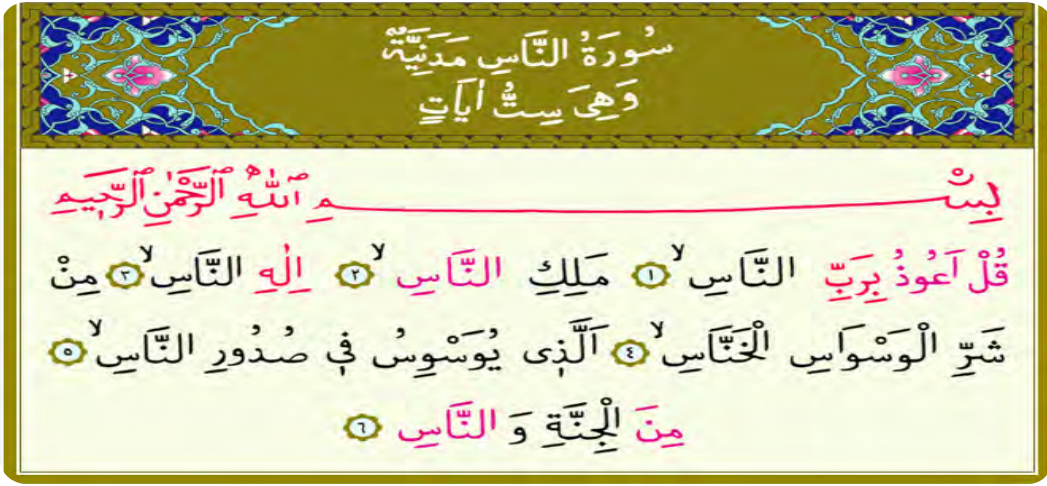
7. BİR SURE TANIYORUM: NÂS SURESİ VE ANLAMI

Nâs suresi, Kur'an-ı Kerim'in yüz on dördüncü ve son suresidir. Altı ayettir. Nâs suresi Felak suresi ile beraber indirilmiştir. Bu iki surede kötülüklerden Allah'a (c.c.) sığınılması gerektiği bildirilmiştir. Bu iki sureye **Muavvizeteyn** denir.

Bu surede bizlere, görünür görünmez bütün kötülüklerden Allah'a (c.c.) sığınmamız gerektiği vurgulanmaktadır çünkü O, bütün insanların ilahı ve melikidir. Allah (c.c.) dilemezse insana hiçbir şey zarar veremez.

Bu surenin şifa verici ve koruyucu olduğu hadislerde bildirilmiştir. (Nesai, İstiâze, 1.)

Hız. Aişeden (r.a.) rivayet edilen bir hadise göre, Peygamber Efendimiz (s.a.v.) herhangi bir rahatsızlık zamanında ve gece yatağa gireceği sırada İhlâs, Felak ve Nâs surelerini üç defa okur, avuçlarına üfler ve elleriyle bütün vücudunu sıvazlardı. (Ebu Davud, Edeb, 98.)

Görsel 1.9. Nas Suresi

Okunuşu	Anlamı
Bismillâhirrahmânirrahîm	Rahman ve Rahim olan Allah'ın ismiyle.
1. Kul e'ûzü birabbinnâs	1. De ki: Sığınırım ben insanların Rabbine,
2. Melikinnâs	2. İnsanların hükümdârına,
3. İlâhinnâs	3. İnsanların ilâhına,
4. Min şerrilvesvâsilhannâs	4. O sinsi vesvesecinin şerrinden.
5.Ellezî yüvesvisü fî sudûrinnâsi	5. O ki, insanların göğüslerine vesveseler fısıldar.
6. Minelcinneti vennâs	6. Gerek cinlerden, gerek insanlardan.

ÖZET

1. Görülen ve Görülemeyen Varlıklar

Varlıkları üç grupta inceleyebiliriz:

1. Duyu organları sayesinde algılanan varlıklar. Örnek: dağ, taş, insan vb.
2. Özel aletler yardımıyla algılanan varlıklar. Örnek: teleskop yardımı ile görülen gök cisimleri, mikroskopla görülen mikroorganizmalar, elektrik akımı vb.
3. Yüce Allah'ın (c.c.) bildirmesi ile ancak varlığından haberdar olduğumuz ruhani varlıklar. Örnek: melek, cin, şeytan, ahiret vb.

2. Melekler ve Özellikleri

Melekler, erkeklik ve dişilikleri olmayan, yemeyen, içmeyen, evlenmeyen, doğmayan ve doğurmayan, Allah'ın (c.c.) izniyle çeşitli şekillere girebilen, gözle görülmeyen, Allah'ın (c.c.) emirlerine tam olarak itaat eden, nurdan yaratılmış, elçilik görevi yapan varlıklardır (Dinî Terimler Sözlüğü, s. 311)

Dört büyük melek ve görevleri şunlardır:

Cebrail (a.s.): Allah'tan (c.c.) aldığı vahiyleri peygamberlere iletmekle görevlidir.

Azrail (a.s.): Canlıların ruhlarını almakla görevli melektir.

Mikail (a.s.): Tabiat olaylarının oluşumu ve rızıkların dağıtımını ile görevli melektir.

İsrafil (a.s.): Sûra üflemeyle görevlendirilen melektir.

Dört büyük meleğin haricindeki bazı melekler ve görevleri şunlardır:

Rahmet melekleri: Müminlere rahmet okumakla görevli meleklerdir.

Hafaza melekleri: İnsanları koruyan meleklerdir.

Kiramen Kâtibin melekleri: İnsanın sağında ve solunda bulunurlar. Sağ tarafımızdaki melek, yaptığımız iyilikleri; sol tarafımızdaki melek ise kötü davranışları kaydetmekle görevlidir.

Münker Nekir: Kabirde insanları sorgulamakla vazifeli meleklerdir.

Meleklerin özellikleri şunlardır:

Yeme, içme, uyuma, çoluk çocuk sahibi olma gibi ihtiyaçları yoktur. (bk. Hud suresi, 69-70. ayetler.)

Meleklerde erkeklik ve dişilik yoktur. (bk. Saffat suresi, 150. ayet.)

Melekler sadece Allah'ın (c.c.) emirlerini yerine getirirler. (bk. Enbiya suresi, 20. ayet.)

Melekler nurdan yaratılmışlardır.

Melekler duyu organları ile algılanamazlar.

3. Dünya ve Ahiret Hayatı

Her canlının takdir edilen yani önceden Allah (c.c.) tarafından belirlenen bir ömrü vardır. Hiçbir canlı bu dünyada ebedî kalıcı değildir. Rabbimizin bu kanunu tüm varlıklar için geçerlidir. Bu gerçeği Rabbimiz Kur'an-ı Kerim'de şöyle açıklamıştır: “Kendi kendilerine, Allah'ın, gökleri, yeri ve ikisinin arasında bulunanları ancak hak olarak ve muayyen bir süre için yarattığını hiç düşünmediler mi? İnsanların birçoğu, Rablerine kavuşmayı gerçekten inkâr etmektedirler.” (Rum suresi, 8. ayet.)

Dünya hayatı ahiretin tarlasıdır yani burada ne ekersek ahirette onu biçeceğiz. Dünya hayatı başıboş yaratılmış bir hayat değildir. Dinimiz dünya hayatına da değer vermiştir. Allah'a (c.c.) dua ederken hem bu dünyamız hem de ahiretimiz için iyilik isteriz. Bu usulü bize Kur'an-ı Kerim öğretmektedir: “Onlardan bir kısmı da: Ey Rabbimiz! Bize dünyada da iyilik ver, ahirette de iyilik ver. Bizi cehennem azabından koru! derler.” (Bakara suresi, 201. ayet.)

Sevgili Peygamber Efendimiz de ahiret hayatını hiçbir zaman unutmamamız için, “Akıllı kişi kendisini hesaba çeken ve ölümden sonrası için çalışandır. Aciz kişi ise heveslerine uyup bir de Allah'tan bağışlanma umandır.” (Tirmizi, Sıfatü'l-kıyame, 25.) buyurarak bizleri ebedî olarak kalacağımız ahiret yurdumuz için çalışmamız ve hazırlık yapmamız konusunda uyarmıştır.

4. Ahiret Hayatının Aşamaları

Ahiret Kapısı: Ölüm

İnsan hayatına canlılık veren ruhun bedenden ayrılmasına ölüm denir. Ömrün nihayete ermesine **ecel** denir. Ecel vakti ne bir dakika öne veya ne bir dakika sonraya alınabilir. “Hiçbir millet, ecelinin önüne geçemez ve onu geciktiremez.” (Hicr suresi, 5. ayet.)

Ölüm, inanan insan için bir son değildir. “Her canlı, ölümü tadar. Bir deneme olarak sizi hayırla da şerle de imtihan ederiz ve siz, ancak bize döndürüleceksiniz.” (Enbiya suresi, 35. ayet.)

Kıyamet

Evrinde bulunan her şeyin yok olmasına **kıyamet** dendiği gibi, ölen tüm insanların yaptıklarının hesabını vermek üzere diriltilecekleri zamana da **kıyamet** denir. Kıyamet İslam'ın inanç esaslarından ahiret inancının ilk aşamasını oluşturur. İsrail (a.s.) birinci kez sûra üflediğinde kıyamet kopar ve yeryüzünde her şey yok olur

Sura ikinci defa üflenmesi ile de insanlar kabirlerinden dirilip kalkarlar. “Sûr’a üflenince, Allah’ın diledikleri müstesna olmak üzere göklerde ve yerde ne varsa hepsi ölecektir. Sonra ona bir daha üflenince, bir de ne göresin, onlar ayağa kalkmış bakıyorlar!” (Zümer suresi, 68. ayet.)

Yeniden Diriliş: Ba’s

Kıyamet koştuktan sonra İsrail’in (a.s.) sûra ikinci kez üfmesiyle insanların Allah (c.c.) tarafından yeniden diriltilmelerine **ba’s** denir yani öldükten sonra ikinci diriliştir.

Hesap İçin Toplanma Yeri: Mahşer

Sur’a ikinci defa üflendiğinde bütün insanların diriltilerek mezarlarından kalkıp bu dünyada iken yaptıkları her şeyden hesap vermek üzere toplandıkları yere **mahşer** denir.

Mahşerde toplanmaya inanmak, ahirete iman konusu içinde ele alınır. Kur’an-ı Kerim’de Yüce Rabbimiz mahşeri şu şekilde anlatmıştır: “Sûr’a üfürüldüğü gün, -Allah’ın diledikleri müstesna-, göklerde ve yerde bulunanlar hep dehşete kapılır. Hepsi boyunları bükük olarak O’na gelirler.” (Neml suresi, 87. ayet.)

Hassas Terazi: Mizan

Mahşerde insanların günah ve sevaplarının, iyilik ve kötülüklerinin tarılacağı manevi teraziye mizan denir. Yüce Rabbimiz Kur’an-ı Kerim’de bu hususu şöyle beyan etmiştir:

“Biz, kıyamet günü için adalet terazileri kurarız. Artık kimseye, hiçbir şekilde haksızlık edilmez. (Yapılan iş,) bir hardal tanesi kadar dahi olsa, onu (adalet terazisine) getiririz. Hesap gören olarak biz (herkese) yeteriz.” (Enbiya suresi, 47. ayet.)

Cennet ve Cehennem

Müminlerin ebedi olarak kalacakları ahiret yurduna cennet denir. Cehennem ise, kafirlerin sürekli, günahkâr müminlerin de cezalarını çekinceye kadar kalacakları yerdir.

5. Ahiret İnançının İnsan Davranışlarına Etkisi

Allah’a (c.c.), ahiret gününe, mizana, cennet ve cehenneme iman eden bir kişi, daima sorumluluk hissi taşıyarak hareket eder. Bu duygu ve düşünce o kişiyi iyiliklere yöneltirken onu kötülüklerden uzak tutar.

Öldükten sonra Rabbine hesap vereceğini bilen Müslüman iman edip sevdiği Rabbinin huzuruna günahsız bir şekilde çıkmak için nefsin ve şeytanın aldatmacasına kanmadan, süslenerek ona güzel gibi gösterilen günah deryasına dalmadan tertemiz bir hayat yaşayarak yüz akı ile Yüce Mevla'mızın huzuruna çıkmaya gayret gösterir. Rabbimizin belirlediği sınırlara uyarak O'nun rızasını kazanmaya gayret gösterir.

6. Bir Peygamber Tanıyorum: Hz. İsa (a.s.)

Hz. İsa (a.s.) İsrâiloğulları'na gönderilen peygamberlerin sonuncusudur. Peygamberlerin en üstünü olan ve ülü'l-azm diye isimlendirilen beş peygamberden biridir.

Hz. İsa (a.s.) üstlendiği peygamberlik görevini yerine getirmekte üstün gayret gösteren ve bu konuda Rabbimizin övgüsüne mazhar olan bir peygamberdir. Hiçbir zorluk ve sıkıntı Hz. İsa'yı (a.s.) dini anlatmaktan ve insanları doğru yola çağırmaktan alıkoymamıştır. Hz. İsa (a.s.) Allah (c.c.) tarafından yaratılmış bir kuldur ve annesi Hz. Meryem'dir (r.a.).

7. Bir Sure Tanıyorum: Nâs Suresi ve Anlamı

Nâs suresi, Kur'an'ın yüz on dördüncü ve son suresidir. Altı ayettir. Nâs suresi, Felak suresi ile beraber indirilmiştir. Bu iki surede kötülüklerden Allah'a (c.c.) sığınılması gerektiği bildirilmiştir.

Okunuşu	Anlamı
Bismillâhirrahmânirrahîm	Rahman ve Rahim olan Allah'ın ismiyle.
1. Kul e'üzü birabbinnâs	1. De ki: Sığınırım ben insanların Rabbine,
2. Melikinnâs	2. İnsanların hükümdârına,
3. İlâhinnâs	3. İnsanların ilâhına,
4. Min şerril vesvâsil hannâs	4. O sinsi vesvesecinin şerrinden.
5.Ellezî yüvesvisü fi sudûrinnâsi	5. O ki, insanların göğüslerine vesveseler fısıldar.
6. Minelcinneti vennâs	6. Gerek cinlerden, gerek insanlardan.

1.ÜNİTE

ÖLÇME VE DEĞERLENDİRME SORULARI

1. Dünya hayatını takip eden ebedi (sonsuz) hayata ne denir?
 - A) Ahiret
 - B) Mizan
 - C) Sırat
 - D) Kabir

2. Aşağıdaki eşleştirmelerden hangisi yanlıştır?
 - A) Cebrail (a.s.): Vahiy meleği
 - B) İsrail (a.s.): Sorgu meleği
 - C) Azrail (a.s.): Ruhları almakla görevli melek
 - D) Mikail (a.s.): Tabiat olaylarını düzenlemekle görevli melek

3. Aşağıdakilerden hangisi ahiret hayatının aşamalarından biri değildir?
 - A) Ölüm
 - B) Kıyamet
 - C) Mahşer
 - D) Gayb

4. Aşağıdakilerden hangisi ahiret inancının insan davranışlarına etkilerinden biri değildir?
 - A) Hesap vereceğini bildiğinden davranışlarına dikkat eder.
 - B) Dünyanın geçici olduğunu bildiğinden çalışmaya gerek duymaz.
 - C) Bu dünyadaki sıkıntı ve belalara daha kolay sabreder.
 - D) Yaratılış amaç ve gayesini bilir.

5. Hz. İsa (a.s.) ile ilgili aşağıda verilen bilgilerden hangisi yanlıştır?
 - A) İsrailoğullarına gönderilen son peygamberdir.
 - B) Babasız olarak dünyaya gelmiştir.
 - C) Getirdiği ilahi kitapta Peygamberimizin (s.a.v.) geleceği müjdelenmiştir.
 - D) Çarmıha gerilerek öldürülmüştür.

6. Nâs suresi ile ilgili aşağıda verilen bilgilerden hangisi doğru değildir?

- A) Toplam altı ayettir.
- B) Kur'an-ı Kerim'in son suresidir.
- C) Her namazda okunması peygamberimizin emridir.
- D) Kötülüklerden Allah'a (c.c.) sığınmak için okunur.

7. Kıyamet aşağıdaki meleklerden hangisinin sura üflemesi ile başlar?

- A) Cebrail (a.s.)
- B) Mikail (a.s.)
- C) İsrafil (a.s.)
- D) Münker Nekir

8. Öldükten sonra insanın amellerinin tartıldığı teraziye ne denir?

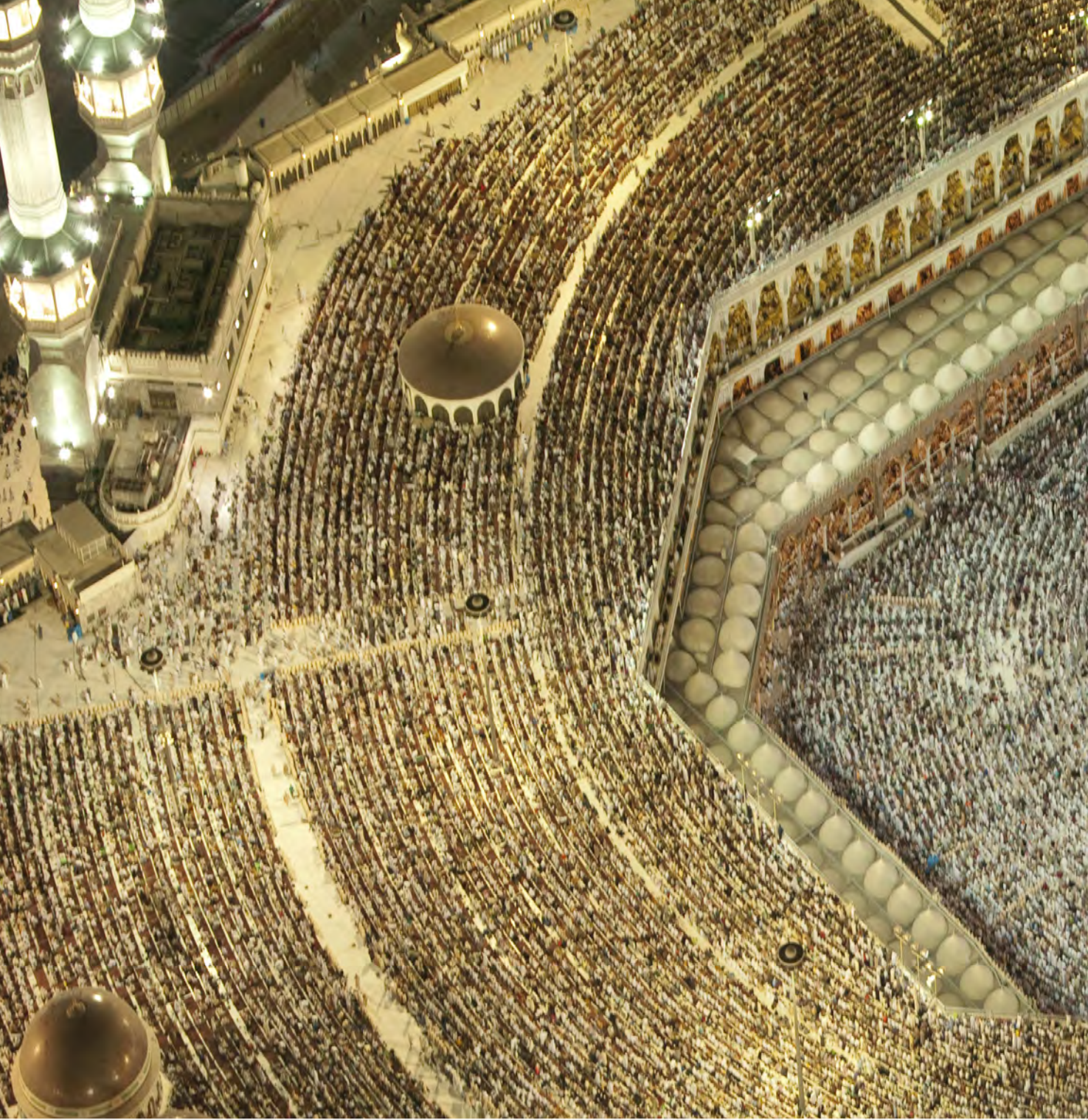
- A) Haşr
- B) Mizan
- C) Ba's
- D) Sırat

9. Meleklerle ilgili aşağıdaki bilgilerden hangisi yanlıştır?

- A) Ruhani ve latif varlıklardır.
- B) Devamlı surette Allah'a (c.c.) ibadet ederler.
- C) Hatalarında ısrar etmezler.
- D) Melekler hiç günah işlemezler.

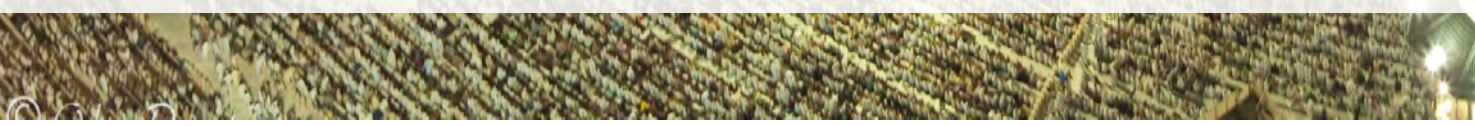
10. Kötülük ve belalardan korunmak için okunan "Muavvizeteyn" sureleri aşağıdakilerden hangisidir?

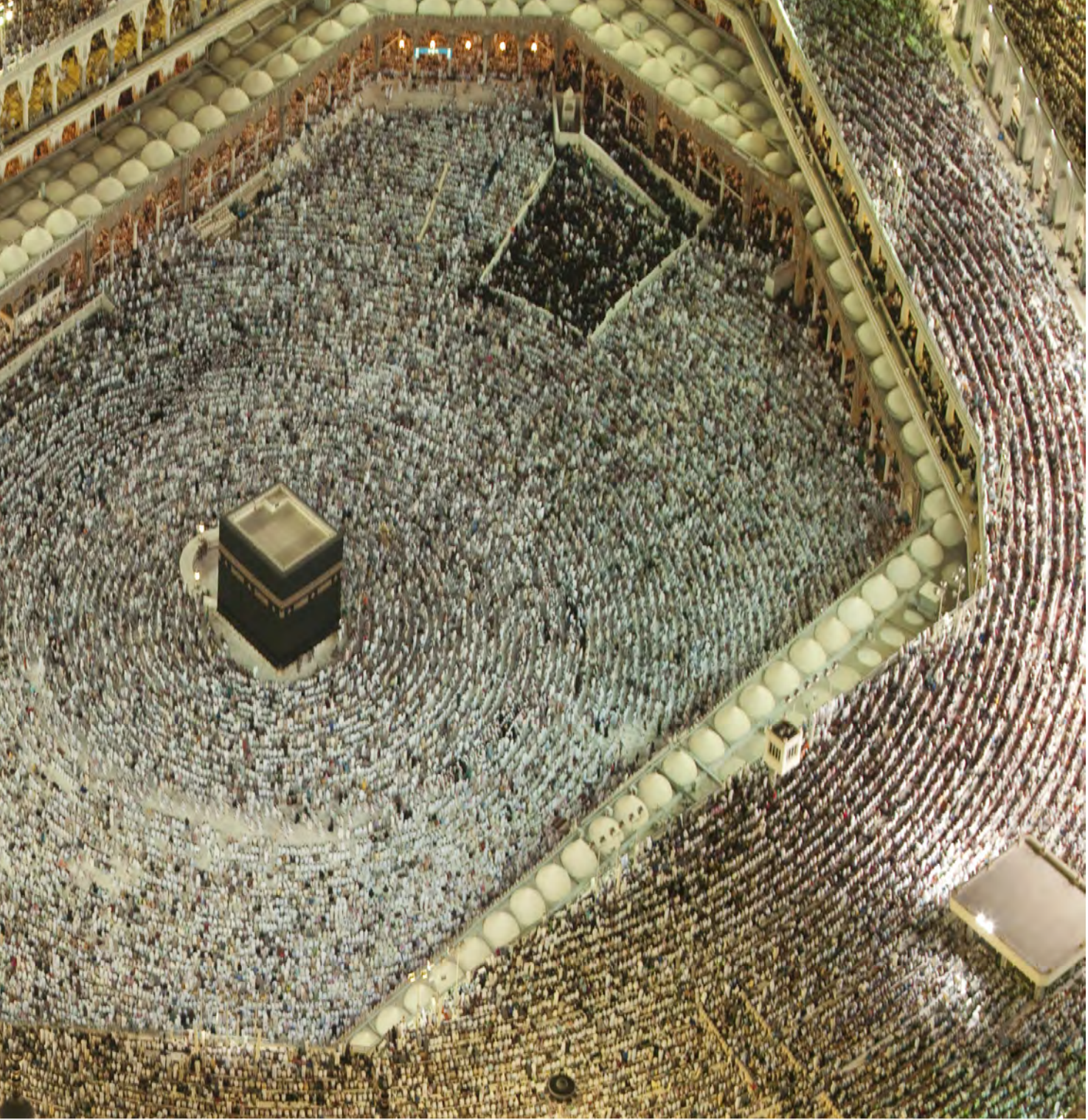
- A) Fatıha-Nas
- B) Felak-Nas
- C) İhlas-Kevser
- D) Bakara-Al-i İmran

2. ÜNİTE

HAC VE KURBAN

ÜNİTE KONULARI

- ▶ İSLAM'DA HAC İBADETİ VE ÖNEMİ
- ▶ HACCIN YAPILIŞI
- ▶ UMRE VE ÖNEMİ
- ▶ KURBAN İBADETİ VE ÖNEMİ
- ▶ BİR PEYGAMBER TANIYORUM: HZ. İSMAİL (A.S.)
- ▶ BİR AYET TANIYORUM: EN'AM SURESİ 162. AYET VE ANLAMI

NELER ÖĞRENECEĞİZ ?

Bu üniteyi tamamladığınızda;

1. İslam dininde hac ibadetinin önemini ayet ve hadislerle öğreneceksiniz.
2. Hac ibadetinin nasıl yapıldığını öğreneceksiniz.
3. Umre ibadetinin önemini ve yapılışını öğreneceksiniz.
4. Kurban ibadetini İslam'ın yardımlaşma ve dayanışmaya verdiği önem açısından öğreneceksiniz.
5. Hz. İsmail'in (r.a.) hayatını ana hatlarıyla öğreneceksiniz.
6. En'âm suresinin 162. ayetinin okunuşunu ve anlamını öğreneceksiniz.

ANAHTAR KAVRAMLAR

- Hac
- Umre
- Kurban

DÜŞÜNELİM

1. Hac ibadetinin İslam dinindeki diğer ibadetlerden farkları nelerdir?
2. Hac ile ilgili bildiğiniz kavramlar nelerdir?
3. Kurban ibadetinin sosyal yardımlaşmaya katkıları nelerdir?

1. İSLAM'DA HAC İBADETİ VE ÖNEMİ

Hac; sözlükte gitmek, yönelmek, ziyaret etmek anlamlarına gelir. Dinî bir terim olarak ise imkânı olan her Müslümanın belirlenmiş zaman içinde Kâbe'yi, Arafat, Müzdelife ve Mina'yı ziyaret etmek ve belli bazı dinî, görevleri yerine getirmek suretiyle yaptığı ibadeti ifade eder. (bkz. Türkiye Diyanet Vakfı İslâm Ansiklopedisi, C 14, s. 382.)

Hac, İslam dininin temel ibadetlerinden biridir. Hac ibadetinin farz kılınmasıyla ilgili Kur'an-ı Kerim'de şöyle buyrulmuştur: "...Yoluna gücü yetenlerin Kâbe'yi haccetmesi, Allah'ın insanlar üzerindeki bir hakkıdır..." (Âl-i İmrân suresi, 97. ayet.) Bu ayet indiği zaman Peygamberimiz Hz. Muhammed (s.a.v.) ashâbına bir hutbe okumuş ve "Ey insanlar! Allah size haccı farz kıldı, artık haccedin!" (Müslim, Hac, 412.) buyurmuştur.

Hac, hem beden hem de mal ile yapılan bir ibadettir. Hicretin dokuzuncu yılında farz olmuştur. Gücü yeten, yani sağlık ve servet yönünden haccetme imkânına sahip olan her Müslümanın ömründe en az bir kez hacca gitmesi Allah'ın (c.c.) bir emridir.

Hac kimlere farzdır?

1. Akıl sağlığı yerinde olan
2. Ergenlik çağına gelen
3. Hac için gerekli maddi güce sahip olan
4. Seyahat özgürlüğüne sahip olan
5. Hacca gitmesine engel bir hastalığı bulunmayan
6. Yol güvenliği bulunan her Müslümana hac ibadeti farzdır.

Görsel 2.1. Kabe-i Muazzama

Hac, Allah'ın (c.c.) emrini yerine getirmek, rızasını kazanmak, verdiği sağlık ve zenginlik nimetinden dolayı şükretmek ve Allah'a (c.c.) yakınlaşmak için yapılır. Hac, dünyanın çeşitli yerlerinde yaşayan, dilleri ve ırkları farklı olan Müslümanları aynı amaç için bir araya getiren evrensel bir olaydır. Hac, Müslümanlara İslam'a gönül vermiş olmanın mutluluğunu ve hazzını daha yakından idrak ettirir.

Hac, bir taraftan Allah'a (c.c.) iman, tevhid inancı, peygamberlere iman, ahiret inancı gibi inanç esaslarını pekiştirdiği gibi, diğer taraftan da Müslümanlara takva, sabır, sevgi-saygı, kardeşlik, fedakarlık, cömertlik vb. ahlaki güzellikleri kazanma ve yaşama imkanı sunar. Bu yönleriyle hac, hem akait, hem ibadet, hem de ahlak dersleri yoğunlaştırılmış olan bir eğitim merkezi gibidir. (Haccı Anlamak, s. 2.)

Hac, Müslümanlara "biz" olma bilinci verir. Yeryüzündeki bütün Müslümanlara birlik olmanın ve kardeşliğin kolektif şuurunu yaşatır. Hac ibadeti için bir araya gelen Müslümanlar, sosyal ve ekonomik statülerinden sıyrılırlar. Giydikleri ihram elbiseleriyle Allah'ın (c.c.) huzurunda mal, makam gibi farklılıkların önemsiz olduğunu ve tüm Müslümanların eşit olduğunu anlarlar. Bu ibadet sayesinde hacılar diğer insanlara saygı gösterir, kırıcı davranışlardan kaçınır, canlılara zarar vermemeye özen gösterirler.

Hac ibadeti Müslümana ölümü ve ahireti hatırlatır. Ölmeden önce arınma fırsatı sağlar. Peygamberimiz (s.a.v.) bu konuda şöyle buyurmuştur: "Kim Allah için hacceder ve Allah'a karşı gelmekten sakınırsa annesinden doğduğu günkü gibi günahlarından arınmış bir şekilde hacdan döner." (Buhârî, Hac, 4.)

Hac, insanın bilgisini ve kültürünü artırır. Birçok milletten hac ibadeti için Mekke'ye gelen Müslümanlar, karşılıklı olarak sevgi, bilgi, görgü, tecrübe ve kültürel alış veriş yapar birbirlerinden yararlanırlar. Hac ayrıca Müslümanlara Peygamberimizin (s.a.v) doğup büyüdüğü, İslam dininin ilk ortaya çıktığı ve yayıldığı kutsal toprakları görme fırsatı verir. Böylece Müslümanlar, peygamberimizin hatırasını yaşatır hem de kutsal toprakları görmenin heyecanını yaşarlar. Hac ibadeti, Müslümanların duygu ve düşüncelerini zenginleştirir ve hayata bakış açılarını güzelleştirir.

Görsel 2.2. Hacda dua eden Müslümanlar

2. HACCIN YAPILIŞI

Mekke'nin çevresindeki mikat sınırlarında ihrama girilir. Kurban Bayramı'ndan bir gün önce (arife günü) Arafat'a çıkılır. Arafat'ta bir süre durulur. Burada Allah'tan (c.c.) af dilenir ve dua edilir. Güneş battıktan sonra Müzdelife'ye geçilerek burada sabah namazına kadar Müzdelife vakfesi yapılır ve şeytan taşlamak için taş toplanır Müzdelife'de sabah namazı kılındıktan sonra Mina'ya hareket edilir. Bayramın birinci günü sabahı Mina'da şeytan taşlanır ve kurban kesilir Burada tıraş olunur ve ihramdan çıkılır. Daha sonra farz olan ziyaret tavafı yapılır ve hemen ardından sa'y ibadeti yerine getirilir Bayramın diğer günlerinde de Mina'da şeytan taşlanır. Hac ibadetini yerine getiren Müslümanlar Mekke 'den ayrılmadan önce son bir kez Kâbe'yi tavaf eder. Bu son tavafa da Veda Tavafı adı verilir.

Görsel 2.3. Tavaf eden Müslümanlar

Haccın yapılışını daha iyi anlayabilmek için hac ile ilgili bazı kavramları bilmek ve kutsal mekânları tanımak gerekir.

Hac ile ilgili kavramlar

1. İhram: İhram sözlükte; haram kılmak, kendini sakındırmak gibi anlamlara gelir. Dinî terim olarak hac ve umre ibadeti yerine getirilirken başka zamanlarda yapılmasında sakınca olmayan bazı davranışların belli bir süre için yasak olması demektir. Saç, sakal ve tırnak kesmek, koku sürünmek bu davranışlardandır.

İhram yasaklarının başladığı sınırlara **mikat** adı verilir. Hacılar bu sınır noktalarında niyet eder ve dikişsiz, beyaz, iki parçadan oluşan kıyafetlerini giyer. Erkeklerin zorunlu olarak giydikleri bu kıyafetlere **ihram** denir. Kadınlar ise günlük elbiseleriyle ihrama girerler. Ayrıca niyet etmek ve telbiye duasını okumak da ihrama girmenin gereğidir. İhrama girmek ise haccın farzlarındanadır. (bkz. MEB Dinî Terimler Sözlüğü, s. 161, 239.)

Görsel 2.4. İhram

2. Tavaf - Şavt: Tavaf, Kâbe'nin güneydoğu köşesinde bulunan Hacerülesved'in hizasından başlayarak yedi defa Kâbe'nin etrafında ibadet amacıyla dönmektir. Her bir dönüşe **şavt** adı verilir. Tavaf esnasında dualar edilir, tövbe ve istiğfarda bulunulur. Yüce Allah (c.c.) zikredilir, Kur'an okunur. Tavafın sonunda iki rekat tavaf namazı kılınır.

Görsel 2.5. Tavaf

3. Sa'y: Hac veya umre ibadeti sırasında Kâbe'nin yanında bulunan Safa ile Merve tepeleri arasında dört gidiş, üç geliş olmak üzere yedi kez gidip gelmektir. Sa'y haccın vaciplerindedir Hz. İsmail'in (a.s.) annesi olan Hz. Hacer'in oğluna su arayışını sembolize eder. Hacı adayları, Hz. Hacer'i anlamak ve o anı hissedebilmek için Safa ve Merve tepeleri arasında koşar adımlarla gider gelir (bkz. MEB Dinî Terimler Sözlüğü, s. 323.)

Görsel 2.6. Say

4. Vakfe: Mekke'nin Arafat denilen bölgesinde Zilhicce'nin dokuzuncu gününe rastlayan arife günü öğle vaktinden Kurban Bayramı'nın ilk günü güneş doğuncaya kadar bir müddet beklemektir. Haccın farzlarından. Arafat vakfesi, insanın kıyamet günü Allah'ın (c.c) huzurunda bekleyişini hatırlatır. Vakfe, inananların hesaba çekilmeden evvel nefisleriyle hesaplaşmasıdır. (bkz. MEB Dinî Terimler Sözlüğü, s. 378.)

Görsel 2.7. Vakfe

5. Hacerülesved: Tavafın başlangıç yerini göstermek üzere Kâbe'nin güneydoğu köşesinde bulunan, yerden 1.5 metre yüksekliğinde, oval biçiminde, hafif kırmızı ve sarı damarcıkları bulunan, 30 cm. çapında oldukça parlak siyah bir taş. Kâbe duvarında bulunan ve Müslümanlarca kutsal sayılan Hacerülesved'in cennetten geldiğine inanılır. Hacerülesved, Kâbe'deki tavafın başlangıç ve bitiş noktasıdır. (MEB Dinî Terimler Sözlüğü, s. 378.)

Görsel 2.8. Hacerülesved

6. Zemzem: Hz. İbrahim, oğlu İsmail ve eşi Hz. Hacer'i Mekke'ye bıraktığında Allah (c.c) tarafından onlara ikram olarak verilen Kâbe'nin yanındaki kaynak suyudur. (MEB Dinî Terimler Sözlüğü, s. 399.)

BİLGİ KUTUSU

Telbiye

Telbiye sözlükte; itaat etme, emre koşma, çağrıya karşılık verme, emri yerine getirme anlamlarına gelir. Terim olarak ise; İhrama giren kişinin Kâbe'ye varıncaya kadar yolculuğu esnasında yaptığı bir duadır. Hz. Muhammed (s.a.v.) ashabına telbiye duasını şu şekilde öğretmiştir: “Lebbeyk Allâhümme lebbeyk! Lebbeyke lâ şerîke leke lebbeyk! İnne'l-hamde ve'n-nîmete leke ve'l-mülk. Lâ şerîke lek!” Anlamı: “Buyur Allah'ım buyur! Emrindeyim buyur! Senin hiçbir ortağın yoktur. Allah'ım buyur! Hamd sana mahsustur. Nimet de senin, mülk de senindir. Senin hiçbir ortağın yoktur.”(Müslim, Hac, 19.) (bkz. MEB Dinî Terimler Sözlüğü, s. 359.)

Hac ile İlgili Bazı Mekânlar

1. Kâbe: Allah'a (c.c.) ibadet etmek için yapılan yeryüzündeki ilk mabettir. Kâbe'ye Yüce Allah'ın (c.c.) evi anlamına gelen Beytullah adı da verilir. Ortasında Kâbe'nin bulunduğu, insanların tavaf yaptığı, namaz kıldığı büyük alana da “Mescid-i Haram” denir. Kâbe, tüm dünya Müslümanlarının birlik ve beraberliğini sembolize eder. Dünyanın değişik bölgelerinde namaz kılan Müslümanlar Kâbe'ye yönelirler. (bkz. MEB Dinî Terimler Sözlüğü, s. 187.)

2. Safa Merve: Hac ve umrede sa'y ibadetinin yapıldığı Kabe'nin doğu tarafında bulunan ve Mes-cid-i Haram sınırları içinde kalan iki tepedir. Hac ve umre yaparken karşılıklı iki tepe olan Safa ile Merve arasında yürümek haccın vaciplerindedir. Hz. İbrahim, oğlu Hz. İsmail'i ve annesi Hz. Hacer'i Kâbe'nin bulunduğu yere bıraktığında susuz kalan oğluna su bulmak için Hacer, önce Safa'ya çıkıp etrafa bakmış daha sonra Merve'ye doğru koşmuştur. Hac ve umre yapanlar Safa ile Merve arasında koşarak bu olayı canlandırırlar. (bkz. MEB Dinî Terimler Sözlüğü, s. 317.)

Görsel 2.9. Safa ve Merve

3. Mina: Mekke ile Arafat arasında bulunan Kurban Bayramı'nda kurban kesilen ve şeytan taşlanan yerdir. (bkz. MEB Dinî Terimler Sözlüğü, s. 239.) Şeytan taşlamayla şeytanın hile, vesvese, kötülük ve düşmanlıklarına karşı sembolik olarak tepki gösterilir. Bütün kötülüklerden uzak durulacağı kararlı bir şekilde ortaya konulur.

Görsel 2.10. Şeytan Taşlama

4. Müzdelife: Hac ibadeti sırasında hacıların vakfe yapmak üzere geceyi geçirdikleri Arafat ile Mina arasındaki yerdir. Arafat'tan sonra Mina'ya giden hacılar burada durur ve Müzdelife vakfesi yaparlar. Allah'a (c.c.) yakınlaşmak için zikir ve dua ederler. Ayrıca hacı adayları bayram günü şeytan taşlamak için burada taş toplar. Müzdelife'de bir miktar bekleyip dua etmek haccın vaciplerindedir. Hacılar burada akşam ile yatsı namazını birlikte kılarlar. (bkz. MEB Dinî Terimler Sözlüğü, s. 270.)

Görsel 2.11. Müzdelife

5. Arafat: Haccın farzlarından biri olan vakfenin yapıldığı Mekke'nin doğusunda bulunan yerdir. Kurban bayramının arife günü hacı adaylarının dua ederek bekledikleri alandır. (bkz. MEB Dinî Terimler Sözlüğü, s. 20-21.)

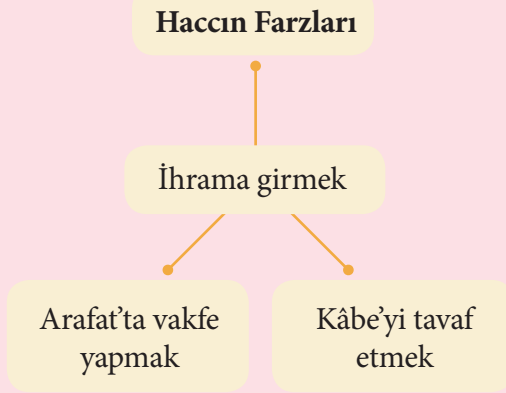
Peygamberimiz Hz. Muhammed (s.a.v.) bir hadisinde; “Hac, Arafat'tır.”(Tirmizî, Hac, 57.) buyurarak Arafat'ın hac ibadetindeki yeri ve önemine vurgu yapar. Hacı adayları Arafat'ta kıyamet gününde bütün insanların hesap vermek üzere toplandıkları mahşerin provasını yaparlar. Allah'tan (c.c.) af ve mağfiret dilerler. Zilhicce ayının dokuzuncu günü yani Kurban Bayramı'ndan bir gün önce arife günü Arafat'ta bulunmayan hacılar, o yıl hac ibadetini gerçekleştirmiş sayılmaz.

Görsel 2.12. Arafat

BİLGİ KUTUSU

3. UMRE VE ÖNEMİ

Umre, hac mevsiminin dışında, ihramlı olarak Kâbe'yi tavaf edip Safa ile Merve arasında say yaptıktan sonra tıraş olmak suretiyle ihramdan çıkarak yapılan ibadete denir. (MEB Dinî Terimler Sözlüğü, s.372.) Kısaca Kâbe ziyareti de diyebileceğimiz umre ibadetini Peygamberimiz (s.a.v.) bir hadisinde şöyle teşvik etmiştir: “Umre, daha sonraki umreye kadar, ikisi arasında işlenen günahlar için kefarettir. Allah katında makbul haccın karşılığı ise ancak cennettir.” (Buhârî, “Umre”, 1.)

Umrenin Yapılışı

Umre yapmak için ilk önce mikat sınırında ihrama girilir. Umre tavafı için “Allahım, senin rızanı kazanmak için umre tavafını yapmak istiyorum. Onu bana kolay eyle ve kabul buyur!” diye niyet edilerek umre tavafı yapılır. Tavaf namazı kıldıktan sonra, “Allah’ım, senin rızanı kazanmak için umrenin sa’y ibadetini yapmak istiyorum. Bana kolaylık ver ve onu benden kabul eyle!” diye niyet edilip Safâ ile Merve arasında umrenin sa’y ibadeti yapılır. Sa’y tamamlandıktan sonra, uygun bir yerde saçlar tıraş edilir ve böylece umre tamamlanmış olur.

Hac ibadetini yerine getirme fırsatı bulamayan veya kutsal toprakları özleyen Müslümanlar umre ibadetini yerine getirirler. Umre ibadetiyle Kabe’de namaz kılmak, Hz. Muhammed’in (s.a.v.) yaşadığı yerleri ziyaret etmek Müslümanlara derin duygular yaşatır. Umre ziyareti esnasında yapılan ibadetlerin ve duaların karşılıksız bırakılmayacağını bilmek her

Görsel 2.13. Kabe-i Muazzama

Müslümanın buralara gelme isteğini perçinlemektedir. Bu konu ile ilgili Peygamberimiz Hz. Muhammed (s.a.v.) şöyle buyurmuştur: “Hac ve umre yapanlar Allah’ın (c.c.) misafiridir. Allah’tan bir şey isterlerse Allah onların istediklerine karşılık verir, af dilerlerse onları affeder.” (İbn Mâce, Menâsik, 5.)

Hac ve umre ibadeti arasında farklılıklar vardır. Bunları şu şekilde özetleyebiliriz:

HAC	UMRE
Hac farzdır.	Umre sünnettir.
Hac sadece yılın belirli günlerinde yapılır.	Umre hac günleri dışında her zaman yapılır.
Haccın farzı üçtür. İhrama girmek, Kâbe’yi tavaf etmek ve Arafat’ta vakfe yapmak.	Umrenin şartı ikidir. İhrama girmek ve Kâbe’yi tavaf etmek.
Hacda vakfe, şeytan taşlama ve kurban kesme vardır.	Umrede vakfe, şeytan taşlama ve kurban kesme yoktur.
Hac yılda bir kez yapılır.	Umre bir yılda birden fazla yapılabilir.

4. KURBAN İBADETİ VE ÖNEMİ

Kurban, sözlük anlamı kendisiyle Allah'a (c.c) yaklaşılacak şey demektir. Terim anlamı ise, belli nitelikleri olan bir hayvanı belirli günlerde ibadet niyetiyle usulüne uygun bir biçimde kesmek demektir. (bkz. MEB Dinî Terimler Sözlüğü, s.210.)

Akıllı, ergenlik çağına girmiş ve zekât verebilecek seviyede zengin olan Müslümanlar, kurban kesmekle yükümlüdürler. Bu yükümlülük Kur'an-ı Kerim'de şöyle ifade edilmiştir: "O halde Rabbin için namaz kıl ve kurban kes." (Kevser suresi, 2. ayet.) Başka bir ayette "Biz, her ümmet için Allah'ın kendilerine rızık olarak verdiği kurbanlık hayvanların üzerlerine onun adını anarak kurban kesmeyi meşru kıldık. İlahınız, bir tek İlah'tır. Öyle ise ona teslim olun. (Ey Muhammed!) O ihlaslı ve mütevazı insanları müjdele!" (Hac suresi, 34. ayet.) buyrulmaktadır.

Peygamberimiz de kurban kesmenin gerekliliğini bir hadis-i şerifinde şöyle belirtmiştir: "Kim imkânı olduğu hâlde kurban kesmezse bizim mescidimize yaklaşmasın." (İbni Mâce, Edâhî, 2.)

Kurban, Hz. İbrahim (a.s.) ve Hz. İsmail (a.s.) gibi Allah'ın (c.c.) her emrine uymaya hazır olmanın sembolik bir davranışla gösterilmesi demektir. Ayrıca kurban, insanın sevdiği şeyi Allah (c.c.) için feda etmesi demektir.

Kurban ibadeti, Yüce Allah'a (c.c.) teslim olmayı ve O'nun emirlerine boyun eğmeyi öğretir. İnsanları Allah'a (c.c.) yakınlaştırır. Kurban, Allah'ın (c.c.) rızasını kazanmak için kesilir. Kişi kurban kesmekle Allah'ın (c.c.) emrine uyarak kulluk bilincini ortaya koymuş olur. Kurban kesen kişinin Allah'a (c.c.) bağlılığı artar. Kur'an-ı Kerim'de bu durum şöyle ifade edilmiştir: "Onların ne etleri ne de kanları Allah'a ulaşır; fakat O'na sadece sizin takvanız ulaşır. Sizi hidayete erdirdiğinden dolayı Allah'ı büyük tanıyasınız diye O, bu hayvanları böylece sizin istifadenize verdi. (Ey Muhammed!) Güzel davrananları müjdele!" (Hac suresi, 37. ayet.)

Görsel 2.14. Kurban

Kurban kesmenin zamanı, bayram namazından sonra başlar ve bayramın üçüncü gününe kadar devam eder. Kurban edilecek hayvanın herhangi bir özrünün bulunmaması gerekir. Kurban kesilirken kurbanın ayakları ile yüzü kıbleye gelecek şekilde sol tarafına yatırılmalıdır ve “**Bismillahi Allahu ekber**” denilerek kurban edilmelidir. Kurbanı kesecek kişi bu işin ehli olmalıdır. Bu nedenle kurban kesmeyi bilmeyen bir Müslüman, kesim işlemi için bir vekil tayin edebilir. Kurban kesilirken hayvana iyi davranılmalı ve ona eziyet verici davranışlardan kaçınılmalıdır. Ayrıca kurban kesilirken çevre temizliğine ve sağlık kurallarına uyulmalıdır.

Kurbanlık hayvanlar	Kaç kişi adına kurban edilir?	Kurbanlık hayvanın nitelikleri
Koyun ve keçi	1 kişi adına kurban edilir.	En az 1 yaşını doldurmuş olmalı
Sığır ve manda	1-7 kişi arasında ortaklaşa kurban edilebilir.	En az 2 yaşını doldurmuş olmalı
Deve	1-7 kişi arasında ortaklaşa kurban edilebilir.	En az 5 yaşını doldurmuş olmalı

Görsel 2.15. En fazla bir kişi adına kurban edilebilir. En az bir yaşını doldurmalıdır.

Görsel 2.16. En fazla 7 kişi adına kurban edilebilir. En az 2 yaşını doldurmalıdır.

Görsel 2.17. En fazla bir kişi adına kurban edilebilir. En az bir yaşını doldurmalıdır.

Görsel 2.18. En fazla 7 kişi adına kurban edilebilir. En az 5 yaşını doldurmalıdır.

Kurban, Müslümanlar arasındaki kardeşlik bilincini canlı kılar. Toplumda kardeşlik, yardımlaşma ve dayanışma ruhunu sağlar. Yapılan yardımlarla zenginle fakir arasındaki bağlar güçlenir. Kurban ayrıca kişiyi bencillikten kurtarır, cömert olmaya yöneltir. Kur'an'da konuyla ilgili şöyle buyrulmaktadır: **“...Onlardan hem kendiniz yiyin hem de ihtiyacını gizleyen ve gizlemeyen fakirlere yedirin...”** (Hac suresi, 36. ayet.)

Kurban Bayramı dışında kesilen kurban çeşitleri de vardır. Bunlardan biri adak kurbanıdır. **Adak kurbanı** bir işin veya isteğin gerçekleşmesi durumunda kesmek için Allah'a (c.c.) söz verilen ve gerçekleştiği takdirde kesilmesi gereken kurbandır. Bu kurbanı kesmenin hükmü vaciptir. Örneğin, “Hakkıyla şu işi başarırısam bir kurban keseceğim.” diye söz veren kimse işi başardığında adadığı kurbanı kesmesi gerekir. Kurbanı adayan kişi ve bakmakla yükümlü olduğu kişiler kurban etinden yiyemez. Kurbanın tamamını ihtiyacı olan kimselere dağıtır.

Dinimizde yer alan başka bir kurban çeşidi de akika kurbanıdır. **Akika kurbanı**, ailelerin çocukları dünyaya geldiğinde Allah'a (c.c.) şükretmek amacıyla kestiği kurbandır. Akika kurbanı kesmek sünnettir. Aileler, çocukları doğduğunda imkânları dâhilinde bu kurbanı keserler. Akika kurbanı kesen kimse, bu kurbandan yiyebilir ve ailesine yedirebilir. Çevresindeki yakınlarına ikram eder ve ihtiyacı olanlarla paylaşır.

Kurban Tıglama* Duası

Alevi- Bektaşiler, Kurban Bayramı başta olmak üzere, yılın belli mevsimlerinde çeşitli nedenlerle kurban keserler. Adak kurbanı, ziyaret yerlerine giderken kestikleri ziyaret kurbanı, muharrem ayında kesilen şükür kurbanı, Hakk'a yürüyen (ölen) kişinin affı için kestikleri dâr kurbanı, yol kardeşliği (musahiplik) sözü verilirken musahiplik kurbanı bunlardan bazılarıdır.

Kurbanların etini, ihtiyaç sahiplerine, akraba ve komşulara dağıtırlar. Cemlerde kesilen kurbanların etleri dualandıktan sonra “rıza lokması” olarak dağıtılır. Kurban kesilirken aşağıda yer alan kurban Tıglama (kesme) duası yapılır. “Bismillâhi Allahu ekber, tekbir Allahu ekber, tekbir Allahu ekber, kurban-ı Halil (Bu kurbanı Halil İbrahim Peygamberin kestiği kurban niyetiyle kesiyorum.), ferman-ı Celil (Allah'ın emri olduğu için kesiyorum.), tığ-ı Cebrail (Cebrail'in İbrahim Peygambere getirdiği kurban niyetiyle kesiyorum.), itaat-ı İsmail (İsmail'in, babası İbrahim'e ettiği itaati hatırlamak ve ona uymak için kesiyorum.) Bismillâhi Allahu ekber, Allahu ekber, lâ ilâhe illallâhu vallahu ekber, Allahu ekber ve lillâhi'l-hamd. (Kendisinden başka ilah olmayan, hamt kendisine mahsus olan Yüce Allah'a ibadet etmek niyetiyle kesiyorum.)”

Kurban kesildikten sonra şöyle dua edilir: Kurbanlarımız kabul, muratlarımız hasıl ola. Dergâh-ı izzetine yazılmış ola. Dildeki dileklerinize, gönüldeki muratlarınıza vasıl ola. Kurbanlarımız kazaya kalkan, belaya bekçi ola. Duası bizden, kabulü de Allah'tan ola. Gerçeğe Hû...

(2010 İlköğretim Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi Dersi Öğretim Programı ve Klavuzu, s.85.)

* Tıglama: Alevi - Bektaşilikte kurban kesilmesini ifade eder.

5. BİR PEYGAMBER TANIYORUM: HZ. İSMAİL (A.S.)

Hz. İsmail (a.s.), Hz. İbrahim (a.s.) ile Hz. Hacer'in oğludur. Hz. İbrahim (a.s.) sahillerden olacak bir evlat vermesi için Yüce Allah'a (c.c.) dua etmişti. Allah (c.c.) onun duasını kabul etti ve ona uysal bir oğul müjdesi verdi.

Yüce Allah (c.c.) Hz. İbrahim'den (a.s.), eşi Hz. Hacer ile çocuğunu Kâbe'nin bulunduğu yere götürüp bırakmasını istedi. Hz. İbrahim (a.s.) hiçbir tereddüt göstermeden, eşini ve henüz anne sütü emmekte olan biricik oğlunu yanına alıp yola çıktı. Çölün ortasında, o gün için oldukça ıssız; bir damla suyun, bir tutam otun dahi bulunmadığı bir vadiye ailesini bıraktı. Anne ve bebeğin yanında sadece küçük bir kırba su ve az miktarda azık vardı. Hz. İbrahim (a.s.) geldiği tarafa dönüp yürüdüğünde eşi Hacer arkasından koşmaya başladı:

- "Bizi, kimsenin yaşamadığı bu topraklara terk edip gidecek misin?"
- İbrahim'in gözlerine bakan Hacer, durumu anlar gibi olmuştu:
- "Bizi burada bırakmanı sana Rabbin mi emretti?"
- "Evet, bu Rabbin emridir! Sizi O'na emanet ediyorum."
- "Öyleyse hiç korkma! O bizi korur ve bize zarar gelmesine mâni olur." (Buhârî, Ehâdîsü'l-enbiyâ, 9.)

Hz. İbrahim (a.s.) eşi ve oğlundan uzaklaştıktan sonra Allah'a (c.c.) şöyle dua etti: "Rabbimiz! Ben çocuklarımdan bazısını, senin kutsal evinin (Kâbe'nin) yanında ekin bitmez bir vadiye yerleştirdim. Rabbimiz! Namazı dosdoğru kılmaları için (böyle yaptım). Sen de insanlardan bir kısmının gönüllerini onlara meylettir, onları ürünlerden rızıklandır, umulur ki şükrederler." (İbrahim suresi, 37. ayet.)

Hz. Hacer ve küçük İsmail çölde yalnız kaldılar çok geçmeden suları bitti. Hz. Hacer oğlu için su aramaya başladı. Safâ Tepesi'ne tırmandı; karşısındaki vadiyi gözleriyle taradı. Tepeden indi, yavrusunun bulunduğu Merve mevkiine koştu. Yeniden Safâ'ya yöneldi. Sonra yine Merve'ye koştu. Bu gelgit tam yedi kere tekrarlanmıştı. Tam bu sırada Yüce Allah (c.c.) onlara zezemi ikram etti. Gönderdiği melek ile onlara şu müjdeyi verdi: "Size zarar gelmesinden sakın korkmayın. İşte şurası Allah'ın evi hâline gelecek. O evi, şu çocukla babası inşa edecekler. Allah, böyle bir sorumluluk verdiği insanları zayı etmez." (Buhârî, Ehâdîsü'l-enbiyâ, 9.)

Görsel 2.19. Hz. Hacer ve Hz. İsmail'in bırakıldıkları yer. (Temsilî)

Aradan yıllar geçti, Hz. İsmail (a.s.) büyüdü sözüne sadık, sabırlı, iyi bir insan oldu. Yüce Allah (c.c.) onu vahiy ile şereflendirip peygamberlikle görevlendirdi. Ailesine namaz ve zekâtı emretti, Rabb'inin katında da hoşnutluğa ulaşmıştı. Allah (c.c.) da Hz. İsmail'i (a.s.) âlemlere üstün kıldı.

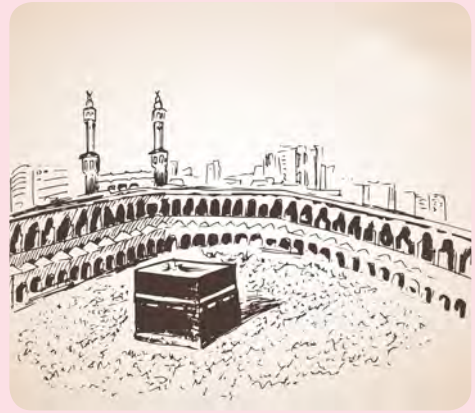
Hz. İbrahim (a.s.) bir gün oğlunu ziyarete geldi. Rabbinin burada kendisi için bir Beyt yapmayı emrettiğini haber verdi. Hz. İsmail (a.s.) de babasına destek olacağını ve ona yardım edeceğini söyledi. Yüce Allah (c.c.), öncelikle Kâbe'nin inşa edileceği yeri onlara bildirdi. Baba oğul burada temelleri yavaş yavaş yükseltirler ve “**Ey Rabbimiz! Bizden bunu kabul buyur; şüphesiz sen işitensin, bilensin.**” diyerek dua ederler. (Bakara suresi, 127.ayet.) Böylece, Mekke'de, insanlar için inşa edilen bu ilk mabed, âlemlere hidayet kaynağı olacak bu mübarek Beytullah ortaya çıkar. İbrahim ve İsmail, görevlerini yerine getirir ve yine nesillerinin, hatta tüm insanlığın kurtuluşu için dua ederler: “**Ey Rabbimiz! Bizi sana boyun eğenlerden kıl, neslimizden de sana itaat eden bir ümmet çıkar, bize ibadet usullerimizi göster, tövbemizi kabul et; zira tövbeleri çokça kabul eden, çok merhametli olan ancak sensin. Ey Rabbimiz! Onlara, içlerinden senin ayetlerini kendilerine okuyacak, onlara kitap ve hikmeti öğretecek, onları temizleyecek bir peygamber gönder. Çünkü üstün gelen, her şeyi yerli yerince yapan yalnız sensin.**” (Bakara suresi, 128-129. ayetler.)

BİLGİ KUTUSU

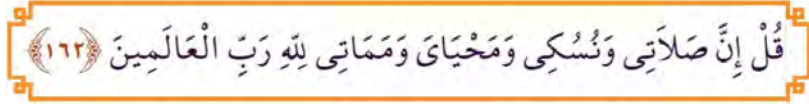
“Biz, Beyt'i (Kabe'yi) insanlara toplanma mahalli ve güvenli bir yer kıldık. Siz de İbrahim'in makamından bir namaz yeri edinin (orada namaz kılın). İbrahim ve İsmail'e: Tavaf edenler, ibadete kapananlar, rüku ve secde edenler için Evim'i temiz tutun, diye emretmiştik. İbrahim de demişti ki: Ey Rabbim! Burayı emin bir şehir yap, halkından Allah'a ve ahiret gününe inananları çeşitli meyvelerle besle...” (Bakara suresi, 125-126. ayetler.)

“Bir zamanlar İbrahim'e Beytullah'ın yerini hazırlamış ve (ona şöyle demiştik): Bana hiçbir şeyi eş tutma; tavaf edenler, ayakta ibadet edenler, rüku ve secdeye varanlar için evimi temiz tut. İnsanlar arasında hacca ilan et ki, gerek yaya olarak, gerekse nice uzak yoldan gelen argın develer üzerinde sana gelsinler.” (Hac suresi, 26-27. ayetler.)

Görsel 2.20. Kabe-i Muazzama

6. BİR AYET TANIYORUM: EN'AM SURESİ 162. AYET VE ANLAMI

Okunuşu: “Kul inne salâtî ve nüsükî ve mahyâye ve mematî lillahi Rabbi'l âlemîn.”

Anlamı: “De ki: ‘Şüphesiz benim namazım, kurbanım, hayatım ve ölümüm hepsi âlemlerin Rabbi Allah içindir.’”

Câbir b. Abdullah anlatıyor: Hz. Peygamber bir bayram günü kurban olarak iki koç kesti ve onları kibleye doğru yatırdığı zaman şöyle dedi: “Ben hanîf (hakka yönelmiş) olarak, yüzümü gökleri ve yeri yaratan Allah’a çevirdim ve ben müşriklerden değilim. Şüphesiz benim namazım, kurbanım, hayatım ve ölümüm âlemlerin Rabbi olan Allah içindir. O’nun hiçbir ortağı yoktur. Ben bununla emrolundum ve ben Müslümanların ilkiyim. Allah’ım bu kurban sendendir ve Muhammed ile ümmeti tarafından senin rızan için sunulmuştur.” (İbn Mâce, Edâhî, 1.)

Yüce Allah (c.c.) tarafından görevlendirilen bütün peygamberler tevhid inancını benimsemiş ve insanları bir olan Allah’a (c.c.) inanmaya davet etmişlerdir. Son peygamber Hz. Muhammed de (s.a.v.) diğer peygamberler gibi müşriklerden olmadığını, tek olan Yüce Allah’a (c.c.) inandığını sözleri ve yaşayışıyla göstermiştir. İnsanları her zaman Allah’a (c.c.) şirk koşmama hususunda uyarmıştır. Cahiliye döneminde putlara adanarak kesilen kurbanların şirk olduğunu ve kurbanların sadece Allah (c.c.) adına kesilmesi gerektiğini belirtmiştir.

Bu ayette Hz. Peygamber’e hitaben, insanlar ister inansınlar ister inanmasınlar, kendisinin Allah’ın (c.c.) lütfetmesi ile dosdoğru yolda bulunduğu vurgulanmaktadır. Ayrıca itikadi ve ameli hükümleriyle gerçek, düzgün ve sapasağlam bir dine bağlandığını bunun da tevhid dini olduğu belirtilmektedir. Müşriklerin putlara tapmalarına karşılık kendisinin namazıyla, niyazıyla, kurbanıyla ölümüne kadar bütün varlığıyla hayatını Allah’a (c.c.) adadığını ve bu inançları taşıyan ilk Müslüman olduğunu, bu sebeple de Allah’tan (c.c.) başka birini asla tanrı tanımayacağını tam bir inanç ve güvenle açıklaması Hz. Muhammed’e (s.a.v.) emredilmektedir. Kuşkusuz bu, esas itibariyle bütün Müslümanlara yönelik bir buyruktur. (bkz. Kur’an Yolu Türkçe Meal ve Tefsir, C 2. s. 497.)

ÖZET

Hac İbadetinin Önemi

Hac, dinimize göre zengin sayılan Müslümanların yılın belli günlerinde ibadet niyetiyle ihrama girerek vakfe yapıp Kâbe'yi tavaf etmesine denir. Bu konuyla ilgili Kur'an-ı Kerim'de şöyle buyrulmuştur: “...**Yoluna gücü yetenlerin Kâbe'yi haccetmesi, Allah'ın insanlar üzerindeki bir hakkıdır...**” (Âl-i İmrân suresi, 97. ayet.) Peygamberimiz Hz. Muhammed de (s.a.v.); “**Ey inananlar, Allah size hacı farz kılmıştır. O halde haccediniz.**” (Müslim, Hac, 412.) buyurarak hacın farz olduğunu belirtmiştir.

Haccın Yapılışı

Hac ibadeti için ilk önce Mekke'nin çevresindeki mikat sınırlarında ihrama girilir. Bayramdan bir gün önce (arefe günü) Arafat'a çıkılır. Burada Allah'tan (c.c.) af dilenir ve dua edilir. Güneş battıktan sonra Müzdelife'ye geçerek burada sabah namazına kadar Müzdelife vakfesi yapılır ve şeytan taşlamak için taş toplanır. Müzdelife'de sabah namazı kılındıktan sonra Mina'ya hareket edilir. Bayramın birinci günü sabahı Mina'da şeytan taşlanır ve kurban kesilir. Burada tıraş olunur ve ihramdan çıkılır. Daha sonra farz olan ziyaret tavafı yapılır ve hemen ardından sa'y ibadeti yerine getirilir. Bayramın diğer günlerinde de Mina'da şeytan taşlanır. Hac ibadetini yerine getiren Müslümanlar, Mekke'den ayrılmadan önce son bir kez Kâbe'yi tavaf eder. Bu son tavafa da Veda Tavafı adı verilir.

Hac ibadetinin yapılışını daha iyi anlayabilmek için; ihram, şavt, tavaf, sa'y, vakfe kavramlarını ve haccın yapıldığı mekânları -Kâbe, Safa Merve, Mina, Müzdelife, Arafat- bilmeliyiz.

İhram, hac ve umre ibadeti yerine getirilirken başka zamanlarda yapılmasında sakınca olmayan bazı davranışların belli bir süre için yasak olması demektir.

Tavaf, Kâbe'nin güneydoğu köşesinde bulunan Hacerülesved'in hizasından başlayarak Kâbe'nin etrafında yedi kez dönmektir. Her bir dönüşü şavt denir.

Sa'y, Mekke'de bulunan Safa ve Merve tepeleri arasında yedi defa gidip gelmektir.

Vakfe, arife günü öğle vaktinden bayram sabahına kadar, bir süre Arafat'ta bulunmaktır.

Kâbe, Allah'a (c.c.) ibadet etmek için yapılan yeryüzündeki ilk mabettir.

Arafat, Mekke'de bulunan ve arife günü tüm hacı adaylarının toplandığı alandır.

Mina, Kurban Bayramı'nda kurban kesilen ve şeytan taşlanan yerdir.

Müzdelife, Arafat ile Mina arasında yer alan bölümdür.

Umre ve Önemi

Umre, hac mevsiminin dışında istenilen bir vakitte ihrama girip tavaf ve sa'y ibadetini yaptıktan sonra tıraş olup ihramdan çıkarak yapılan bir ibadettir.

Umre sünnet bir ibadettir. Umrenin şartı ikidir. İhrama girmek ve Kâbe'yi tavaf etmek. Umrede vakfe, şeytan taşlama ve kurban kesme yoktur.

Kurban İbadetinin Önemi

Kurban, Allah'a (c.c.) yakınlaşmak ve O'nun rızasını kazanmak amacıyla belirli bir zamanda uygun nitelikte bir hayvanı ibadet amacıyla kesmek demektir. Kesilen bu hayvana da kurban adı verilir. Kurban kesmenin zamanı, bayram namazından sonra başlar ve bayramın üçüncü gününe kadar devam eder. Kurban; akıllı, ergenlik çağına gelmiş ve zengin olan Müslümanın yükümlü olduğu bir ibadettir.

Kur'an-ı Kerim'de, "**O halde Rabbin için namaz kıl ve kurban kes.**" (Kevser suresi, 2. ayet.) buyrulur. Hz. Muhammed de (s.a.v.), "Kimin hali vakti yerinde olur da kurban kesmezse mescidimize yaklaşmasın." (İbni Mâce, Edâhî, 2.) buyurarak, imkânı olan Müslümanları kurban kesmesi konusunda uyarmıştır. Kurban ibadeti, Yüce Allah'a teslim olmayı ve O'nun emirlerine boyun eğmeyi öğretir. İnsanları Allah'a (c.c.) yakınlaştırır, O'nun rızasını kazandırır.

Kurban etinin bir bölümü yoksullara verilir, bir bölümü ev halkı için ayrılır, bir bölümü de gelen misafirlere ikram edilir. Kurban, toplumda kardeşlik, yardımlaşma ve dayanışma ruhunu canlı tutar. Kişiyi bencillikten kurtarır, cömert olmaya yöneltir. Yapılan yardımlarla zenginle fakir arasındaki bağlar güçlenir.

Bir Peygamber Tanıyorum: Hz. İsmail (a.s)

Hz. İsmail (a.s.), Hz. İbrahim'in (a.s.) oğludur. Hz. İsmail (a.s.), annesi Hacer ile birlikte çok küçük yaşlarda babası tarafından Mekke'ye getirildi. Hz. İsmail (a.s.) burada büyüdü. Yüce Allah (c.c.) tarafından kendilerine zezem ikram edildi.

Hz. İsmail (a.s. büyüyüp olgunlaşınca peygamberlikle görevlendirildi. Hz. İsmail (a.s.), ailesine namaz ve zekâtı emretti, Rabb'inin katında da hoşnutluğa ulaşmıştı. Allah (c.c.) da Hz. İsmail'i (a.s.) âlemlere üstün kıldı.

Hz. İsmail (a.s.), babası ile birlikte Allah'ın (c.c.) emriyle Kâbe'nin temelini atıp duvarlarını yükseltmeye başladı. Hz. İsmail (a.s.) babasına taş getirerek yardım etti ve nihayet Kâbe tamamlandı. Hz. İbrahim (a.s.) ve oğlu Hz. İsmail (a.s.) Kâbe'nin çevresinde dönerek Yüce Allah'a "... Ey Rabbimiz! Bizden kabul buyur! Şüphesiz sen hakkıyla işitensin, hakkıyla bilensin." (Bakara suresi, 127. ayet.) şeklinde dua etti.

Bir Ayet Tanıyorum: En'am suresinin 162. Ayet ve anlamı

Okunuşu: "Kul inne salâtî ve nüsükî ve mahyâye ve mematî lillahi Rabbi'l âlemîn."

Anlamı: "De ki: 'Şüphesiz benim namazım, kurbanım, hayatım ve ölümüm hepsi âlemlerin Rabbi Allah içindir.'"

2.ÜNİTE

ÖLÇME VE DEĞERLENDİRME SORULARI

1. "...Yoluna gücü yetenlerin o evi haccetmesi, Allah'ın insanlar üzerindeki bir hakkıdır..." (Âl-i İmrân suresi, 97. ayet) **Bu ayette vurgulanan aşağıdakilerden hangisidir?**

A) Hac, yerine getirilmesi zor olan bir ibadettir.
 B) Hac, Allah tarafından farz kılınmıştır.
 C) Yol güvenliği haccın ilk şartıdır.
 D) Hac, insanın ömründe bir kez yapılmalıdır.

2. **Aşağıdakilerden hangisi hac ibadeti- nin farzlarından biri değildir?**

A) Kurban kesmek
 B) İhrama girmek
 C) Kâbe'yi tavaf etmek
 D) Arafat'ta vakfe yapmak

3. **Aşağıdakilerden hangisi hac ibadeti- nin insana kazandırdıkları arasında gösterilemez?**

A) İnsanın bilgisini ve kültürünü artırır.
 B) Müslümanlar arasındaki ticareti artırır.
 C) Müslümanlara biz duygusunu yaşayarak hissetmelerini sağlar.
 D) Hz. Muhammed'in yaşadığı yerleri görmenin sevincini ve heyecanını yaşatır.

4. "Buyur Allah'ım buyur! Emrindeyim buyur! Senin hiçbir ortağın yoktur. Allah'ım buyur! Hamd sana mahsustur. Nimet de senin, mülk de senindir. Senin hiçbir ortağın yoktur."

İhrama giren kişinin Kâbe'ye varınca- ya kadar yolculuğu esnasında yaptığı bu dua aşağıdakilerden hangisidir?

A) Salavat B) Telbiye
 C) Kunut D) Tahiyat

5. "Kim Allah için hacceder ve Allah'a karşı gelmekten sakınırsa annesinden doğduğu günkü gibi günahlarından arınmış bir şekilde hacdan döner." (Hadis-i Şerif)

Bu hadiste verilmek istenen mesaj aşağıdakilerden hangisidir?

A) Hac, Allah'ın farz kıldığı bir ibadettir.
 B) Hac ibadeti yerine getirenler günah işlemezler.
 C) Anneye itaat, insana hac ibadeti kadar sevap kazandırır.
 D) Hac ibadeti günahlardan kurtulmak için bir vesiledir.

6. Aşağıdakilerden hangisi hac ibadeti ile yükümlü olmanın şartlarından biri değildir?

- A) Sağlıklı olmak
- B) Zengin olmak
- C) Emekli olmak
- D) Özgür olmak

7. Mekkede bulunan ve Zilhicce'nin 9. günü tüm hacı adaylarının toplandığı bir alandır. Hacı adayları bayramdan önceki gün buraya gelerek sanki mahşerdeymiş gibi kendilerini hissederler ve Allah'a dua edip bağışlanma dilerler.

Hakkında bilgi verilen yer aşağıdakilerden hangisidir?

- A) Arafat
- B) Müzdelife
- C) Mina
- D) Kâbe

8. Umre ibadetine yapılan uygulamalar arasında aşağıdakilerden hangisi yer almaz?

- A) Şeytan taşlamak
- B) İhrama girmek
- C) Tavaf etmek
- D) Sa'y yapmak

9. Umre ibadeti ile ilgili olarak aşağıda verilen bilgilerden hangisi doğrudur?

- A) Hac ibadeti ile birlikte yerine getirilmesi zorunludur.
- B) Zenginler tarafından her sene yerine getirilmelidir.
- C) Hac mevsimi dışında istenilen zamanda yerine getirilebilir.
- D) İhramlı olarak kurban kesmek umrenin en önemli ibadetidir.

10. Aşağıdakilerden hangisi kurban ibadetinin toplumsal faydalarından biri değildir?

- A) Müslümanlar arasında kardeşlik duygularını artırması
- B) Toplumdaki yardımlaşma ve dayanışmayı canlı tutması
- C) Zengin ile fakirler arasında bağ olması
- D) İnsanı bencillikten kurtarması

3. ÜNİTE

AHLAKİ DAVRANIŞLAR

ÜNİTE KONULARI

- ▶ GÜZEL AHLAKİ TUTUM VE DAVRANIŞLAR
- ▶ BİR PEYGAMBER TANIYORUM: HZ. SALİH (A.S)
- ▶ BİR SURE TANIYORUM: FELAK SURESİ VE ANLAMI

NELER ÖĞRENECEĞİZ ?

Bu üniteyi tamamladığınızda;

1. Güzel ahlaki tutum ve davranışları örneklerle açıklayacaksınız.
2. Örnek tutum ve davranışların, birey ve toplumların ahlaki gelişimine olan katkısını değerlendireceksiniz.
3. Tutum ve davranışlarınızda ölçülü olmaya özen göstereceksiniz.
4. Hz. Salih'in (a.s.) hayatını ana hatlarıyla tanıyacaksınız.
5. Felak suresini okuyacak ve anlamını söyleyeceksiniz.

ANAHTAR KAVRAMLAR

- Ahlak
- Değer
- Tutum
- Davranış

DÜŞÜNELİM

1. Güzel olan ahlaki davranışlar sizce nelerdir?
2. Arkadaşınızda olmasını istediğiniz güzel davranışlar nelerdir?
3. Hz. Salih (a.s.) deyince aklınıza neler geliyor?

1. GÜZEL AHLAKİ TUTUM VE DAVRANIŞLAR

“İslam güzel ahlakıdır.” (Buhari, Hüsnü'l-Hulk, 27.) Peygamber Efendimiz bu sözle ne anlatmak istemiştir?

Ahlak, sözlükte huy, mizaç ve karakter demektir. Güzel ahlak ise insanın yaratılışından gelen özellikleri ile insanların iyiliğini ve mutluluğunu hedef alan kuralların hayata geçirilmesi sonucunda kazanılan iyi ve güzel davranışlara denir. (MEB Temel Dinî Terimler Sözlüğü, s. 9.)

Allah (c.c.), peygamber ve kitaplar göndererek insanlara dünya ve ahiret mutluluğunu kazandıracak bilgiler vermiştir. İslam dininin temel amacı insanların; Allah'ın (c.c.) varlığına ve birliğine inanmaları, O'na ibadet etmeleri ve güzel ahlaklı bireyler olmalarıdır. Peygamberimiz de (s.a.v.) “*Müminlerin iman bakımından en mükemmeli, ahlak bakımından en güzel olanıdır.*” (Ebu Davud, Sünnet, 15.) buyurarak iman ve ahlak arasındaki bu ilişkiyi vurgulamış ve kendisi bize tüm güzel davranışlarda en güzel örnek olmuştur.

İslam ahlakı Kur'an ve sünnet kaynaklıdır. İslam ahlakı ahiret inancına dayanır ve evrensel ilkeler içerir. Ahlak, kişinin yalnızca insanlarla ilişkilerinde değil, Rabbiyle, diğer canlılarla ve çevresi ile ilişkilerinde de var olan ve dikkat etmesi gereken bir niteliktir. Nitekim İslam'ın nihai gayesi, ahlaklı insanlardan oluşan ahlaklı bir birey ve toplum, onlardan da ahlaklı bir dünya meydana getirmektir. İslam ahlakı, zikredilen bütün özellikleri ile insanı hep daha iyiye ve daha günele yönlendiren bir yapıya sahiptir. (Hadislerle İslam, C 3, s. 17.) Allah (c.c.), insanların güzel davranışlara yönelmesini ve kötü davranışlardan uzaklaşmasını “... **İyiliği emret, kötülükten alkoy...**” (Lokmân suresi, 17. ayet.) ayetiyle emretmiştir. Toplumların kötülüklerden uzak durması ve iyilikler yapması güzel davranışları arttırır ve o toplumda huzur ve güven ortamı oluşturur.

Görsel 3.1. İslam güzel ahlakıdır.

Allah (c.c.), insana hem kötülük duygusunu hem de takvayı (kötülükten sakınmayı) ilham etmiştir. Ahlak, insanın yaratılışından sahip olduğu bir melekedir ve iyi ya da kötü yönde değiştirilmeye müsait bir konumdadır. Allah (c.c.) tarafından iyi, güzel, temiz görülen davranışlar güzel ahlak; kötü, çirkin ve pis addedilen fiiller ise kötü ahlak kapsamında değerlendirilmiştir. Bu ahlaki davranışlar, sonuçları itibariyle cennetle mükafatlandırılma ya da cehennemle cezalandırılma şeklinde uhrevi müeyyidelere bağlanmıştır. Kur'an-ı Kerim'de güzel ahlaki tutum ve davranışlar hakkında şöyle buyrulur: “O takva sahipleri ki, bollukta da darlıkta da Allah için harcarlar; öfkelerini yutarlar ve insanları affederler. Allah da güzel davranışta bulunanları sever.” (Âl-i İmrân suresi, 134. ayet.)

BİLGİ KUTUSU

Peygamber Efendimizin (s.a.v.) güzel ahlak için yaptığı dua:

“...(Allah'ım!) Beni güzel ahlaka erıştır. Senden başka güzel ahlaka eristirecek yoktur. Kötü ahlakı benden uzaklaştır. Senden başka kötü ahlakı benden uzaklaştıracak yoktur!..” (Müslim, Musafirin, 201)

İslam dini, insanın güzel ahlaklı olmasına önem verir. Allah (c.c.) Kur'an-ı Kerim'de güzel ahlakla ilgili pek çok örnekler ve öğütler vermiş Müslümanların da bunları uygulamasını buyurmuştur. Kur'an-ı Kerim güzel ahlaklı kimsenin yapacağı tutum ve davranışları şöyle açıklar: “... Asıl erdemli kişi Allah'a, âhiret gününe, meleklerle, kitaba ve peygamberlere iman eden; sevdiği maldan yakınlarla, yetimlere, yoksullara, yolda kalmışlara, yardım isteyenlere ve özgürlüğünü kaybetmiş olanlara harcayan; namazı kılıp zekâtı verendir. Böyleleri anlaşma yaptıklarında sözlerini tutarlar; darlıkta, hastalıkta ve savaş zamanında sabrederler. İşte doğru olanlar bunlardır ve işte takvâ sahipleri bunlardır.” (Bakara suresi, 177. ayet.) Nitekim Peygamber Efendimiz (s.a.v.) de “Ben güzel ahlakı tamamlamak için gönderildim.” (İbn Hanbel, II, 381.) buyurarak güzel ahlakın önemini açıkça ifade etmiştir.

Kur'an-ı Kerim ve Peygamberimizin (s.a.v.) sözleri güzel ahlak konusunda bize rehberlik eder. Kur'an-ı Kerim'de; sabır, adalet, dostluk, dürüstlük, saygı, sevgi, yardımlaşma gibi güzel davranışları yapanlar şöyle övülmüştür: “Dünya ve âhirete yararlı işler yapmış bir mümin olarak onun huzuruna çıkan kimseler için ise üstün dereceler vardır. İçinde ebedî olarak kalacakları, altından ırmaklar akan adn cennetleri! İşte günahlardan arınanların ödülü budur. (Taha suresi, 75-76. ayetler.) Ayrıca Kur'an-ı Kerim'de, “Ve sen elbette yüce bir ahlak üzeresin.” (Kâlem suresi, 4. ayet.) buyurularak Peygamberimizin (s.a.v.)

üstün ve örnek ahlaki vurgulanmıştır. O, insanlara güzel ahlakıyla örnek alınması için gönderilmiş bir peygamberdir. Müslümanlar tutum ve davranışlarında Peygamberimizin (s.a.v.) güzel ahlakını örnek almalı ve iyi bir Müslüman olmaya çalışmalıdır.

Peygamberimiz (s.a.v.) “*İnsanların en hayırlısı ahlaki güzel olandır.*” (Buhari, Menakıb, 23.) buyurarak toplumda güzel ahlaklı olmanın önemini ortaya koymuştur. İslam dini güzel ahlakı emreder. Allah'ın (c.c.) rızasını kazanmak ve toplum içinde mutlu ve huzurlu yaşamak için güzel ahlaki tutum ve davranışları kazanmamız gerekir.

Güzel Ahlaki Tutum ve Davranışlar

Adalet

Adalet, hak ve hukuku gözetmek, her şeye hakkını vermek, her şeyi yerli yerinde yapmak ve doğruluk anlamlarına gelir. (MEB, Dinî Terimler Sözlüğü, s. 4.) Adaletli olmak, herkese hak ettiğini zamanında vermek, kimseye ayrımcılık yapmamak, hak ve hukuka uygun davranmak demektir.

İnsan, toplumsal bir varlıktır ve toplum içinde yaşar. Toplumda bir düzen olması için hukuk kuralları vardır. Hukuk kuralları insan ilişkilerini düzenler ve haksızlık edilmesini önler. Adaletli toplumlarda hukuk önünde herkes eşittir. Adalet, bireysel ve sosyal anlamda insanlar arasında dirlik ve düzenin sağlanması için eşitlik ve hakkaniyet esaslarına uygun hareket etmeyi gerektirir.

Ahlaklı bir insanda bulunması gereken en önemli özelliklerden biri adaletli olmaktır. Adaletin olduğu bir toplumda huzur, huzurun olduğu yerde ise güven ve barış olur. Adaleti terk eden bir toplulukta huzur ve güven yoktur. Adalet ve hakkaniyet olmadan

toplumsal barış temin edilemez. Adaletin tesis edilmediği toplumlarda toplumsal denge bozulur ve karmaşa hakim olur.

BİLGİ KUTUSU

Allah'ın (c.c.) isimlerinden biri de Adl'dir. Çok adil, asla zulmetmeyen, hakkaniyetle hükmeden, haktan başkasını söylemeyen ve yapmayan anlamlarına gelir.

İslam dininde yalan, hile, aldatma, iltimas, adam kayırma, haksızlık etme ve adaletsiz davranma yasaklanmıştır. Allah (c.c.), Kur'an-ı Kerim'de adil davranmayı ve adaletten sapmamayı emreder. “Ey iman edenler! Kendinizin veya anne babanızın ve akrabanızın aleyhine de olsa adaletten asla ayrılmayan, Allah için şahitlik eden kimseler olun. (İnsanlar) zengin olsunlar, yoksul olsunlar Allah onlara sizden daha yakındır. Öyleyse siz hislerinize uyup adaletten ayrılmayın. Eğer adaletten sapar veya üzerinize düşeni yapmaktan geri durursanız bilin ki Allah yaptığınız her şeyden haberdardır.” (Nisa suresi, 135. ayet.) Bu ayete göre her durum ve şartta adaletli davranılmalıdır. Haklı olan kimsenin yanında durmalı, ailemizden biri olmasından dolayı veya farklı bir menfaat sebebiyle haksız kimsenin tarafında durulmamalıdır. Eğer insanlar adaletli davranmazsa karşı tarafa zulüm etmiş olurlar. Zulüm de İslam'da büyük günahtır.

BİLGİ KUTUSU

Adil insan; Kur'an ve sünnete göre iman edip salih amel işleyen, Allah'ın (c.c.) emir ve yasaklarına uyan; fert, aile ve toplum hayatında söz, fiil ve davranışlarını İslam'a göre ayarlayan, yönetim, yargı, tanıklık ve ticaret vb. her işini iyi, güzel ve dosdoğru yapan, insan haklarına riayet eden kimseye denir. (DİB, Dinî Terimler Sözlüğü, s. 8.)

Adalet, temel insan hakları ve değerleri açısından insanlar arasında hiçbir ayırım yapılmaksızın her hakkın sahibine verilmesini temin etmeyi amaçlamaktadır. Peygamber Efendimizin (s.a.v.) dile getirdiği, “Her hak sahibine hakkını ver.” (Buhari, Savm, 51) öğüdü adaletin temel ilkesidir. Her konuda bize güzel örnek olan Hz. Peygamber (s.a.v.), her zaman dürüst ve adil olmuştur. Kimsenin hakkını yememiş, kimseye haksızlık yapmamıştır. Peygamber Efendimiz (s.a.v.) herkese eşit davranmıştır çünkü İslam inancında bütün insanlar bir tarağın dişleri gibi eşittir. İslam dininde herkes din, dil, ırk, cinsiyet, soy veya sınıf gibi özelliklerine bakılmaksızın eşit sayılır.

Ahlaki Davranışlar

Hz. Peygamber (s.a.v.), toplumda ahlaki ve dinî alanlarda olduğu gibi, insanların hukukuna ilişkin sahalarda, yönetim ve ticaret gibi alanlarda da adaleti gerçekleştirmek için ilke ve esasları yerleştirmeye çalıştı. İnsanlar arasında adaleti yeniden tesis etmek için büyük gayret sarf etti. Adalet konusunda Kur'an-ı Kerim'de şöyle buyrulmuştur: “Ey iman edenler! Allah için hakkı ayakta tutun, adaletle şahitlik eden kimseler olun. Herhangi bir topluluğa duyduğunuz kin, sizi adaletsiz davranmaya itmesin. Adaletli olun; bu, takvâya daha uygundur. Allah'tan korkun. Şüphesiz Allah yaptıklarınızdan haberdardır.” (Maide suresi, 8. ayet.)

Görsel 3.2. Allah, adil olanları sever.

Allah (c.c.), Peygamberimize (s.a.v.) hitaben şöyle buyurmuştur: “...Ve eğer hüküm verirken aralarında adaletle hükmet. Allah adil olanları sever.” (Maide suresi, 42. ayet.) Peygamberimiz (s.a.v.) kanunlar önünde zengin fakir herkese eşit davranmıştır. O her işinde olduğu gibi, kamu ve kişi haklarını doğrudan ilgilendiren konularda da asla adam kayırmazdı. Hırsızlık yapan itibarlı bir kadının affedilmesi için, Üsame b. Zeyd'in (r.a.) aracı kılındığı dava bu konuda meşhur bir örnektir. Bir gün Kureyş'in en saygın kabilelerinden Mahzumoğulları koluna mensup bir kadın bu saygınlığı kullanarak kabilesinden tanınmış kişilerin isimlerini vererek borç istemiş fakat borçlarını geri ödememişti. Bu durum Peygamberimize (s.a.v.) iletildiğinde, o bu işin hırsızlık olduğuna hükmetmiş ve cezalandırılmasını emretmişti. Kadının mensubu olduğu Mahzumoğulları, kendi isimlerini taşıyan birinin cezalandırılmasını istemedi ve kadını cezadan kurtaracak bir yol aradılar. Bunun için Hz. Peygamber'in (s.a.v.) çok sevdiği Üsame'yi (r.a.), Peygamberimize gönderdiler. Bu durumun adaletsizlik olduğunu söyleyerek kızan ve üzülen Hz. Peygamber (s.a.v.), şöyle buyurdu: “Nasıl oluyor da bazı kimseler, Allah'ın koyduğu cezalardan birinin uygulanmaması için aracı olmaya kalkışıyorlar?” Sonra ayağa kalkarak orada bulunanlara şöyle hitap etti: “Sizden öncekilerin helak olmasının sebebi şudur: İçlerinden soylu, mevki ve makam sahibi biri hırsızlık yapınca onu serbest bırakıyor; zayıf ve kimsesiz bir kimse hırsızlık yapınca onu cezalandırıyorlardı. Allah'a yemin ederim ki Muhammed'in kızı Fatıma hırsızlık yapsaydı, muhakkak onun da elini keserdim.” (Buhârî, Megazi, 55)

Adalet sadece mahkeme salonlarında değil hayatın her alanında geçerlidir. Öncelikle ailede fertlerinin birbirine adil davranması gerekir. Aile fertleri arasında ayırım yapılmadan saygı gösterilmeli ve herkesin hakkı gözetilmelidir. Hz. Muhammed (s.a.v.) konuyla ilgili şöyle buyurmuştur: “Allah’tan korkun, çocuklarımız arasında adaleti gözetin.” (Buhârî, Hîbe, 12, 13.) Eşler birbirine, baba ve anne çocuklarına, devlet yetkilisi halkına, amir memuruna, öğretmen öğrencisine, satıcı müşterisine, işçi işverenine, ev sahibi kiracısına kısacası herkes birbirine karşı adil olmalıdır.

Müslüman kimse Allah’a (c.c.) karşı sorumlu olduğu gibi kendine ve topluma karşı da sorumludur. Allah’a (c.c.) karşı sorumluluklarını yerine getirmeli, kendine de haksızlık etmemelidir. Güzel ahlaka sahip bir insan her zaman ve her şartta dürüst ve adaletli olmalı çünkü Allah (c.c.) adildir ve adaletli olanları sever. Bir toplumda adalet yoksa o toplumda huzur ve güven ortamının olmayacağı unutulmamalıdır.

Adalet, Müslümanların her zaman ve her şart altında gözetmek durumunda olduğu; denge, hak, eşitlik, orta yol, itidal gibi değerleri bir araya getiren yüce bir erdemdir. Adalet, mülkün (devletin) temelidir. (Hadislerle İslam, C 4, s. 415.)

BİLGİ KUTUSU

Adalet, kayıtsız şartsız eşitlik olarak anlaşılmamalıdır. Adalet, her hak sahibine hakkının verilmesidir. Mutlak eşitlik prensibi ile hareket etmek her zaman adaleti sağlamayabilir çünkü insanlar fiziksel ve zihinsel özellikleri kültürel birikimleri ve yetenekleri bakımından farklı durumlarda olduklarından katı eşitlikçi tutum adaleti sağlamak yerine, adaletin zıttı olan zulmü doğurabilir. (Hadislerle İslam, C 4, s. 408.)

Dostluk

“Bana dostunu söyle sana kim olduğunu söyleyeyim.” atasözünden ne anlıyorsunuz?

Dostluk, sevgi gibi yaratılıştan gelen (fitri) bir duygudur. İki insan arasında sıradan bir ilişkinin çok ötesinde derin bir sevgi ve saygıyı ifade eden dostluk, insan olmanın bir gereğidir. Dostlarımız ailemizden sonra bize en yakın olan kişilerdir. İyi günde, kötü günde her zaman bize destek olan, maddi manevi yardımcı olan kişilere dost denir. Dostluk; karşılıklı samimiyete sevgi, saygı ve güvene dayanır. Kibir ve gösteriş gibi kötü duygulara

Görsel 3.3. Dostluk, sevgi ve güvendir.

yer yoktur. Dostluk ilişkilerinde herhangi bir çıkar ve menfaat olmadığı gibi kıskançlık, kibir ve gösteriş gibi kötü duygulara da yer yoktur.

Allah (c.c.) Kur'an'da Müslümanların kimleri dost edinmesi gerektiğini şöyle açıklar: “Sizin veliniz (dostunuz) ancak Allah'tır, peygamberidir, bir de Allah'ın emrine boyun eğerek namazı dosdoğru kılan, zekâtı veren müminlerdir.” (Maide suresi, 55. ayet.) Allah'ı (c.c.) dost edinmek O'na olan derin sevgi, saygı ve bağlılığın ifadesidir. Kur'an'da pek çok ayette gerçek dostun Allah (c.c.) olduğu, herkese yardım edecek, onları koruyacak ve bağışlayacak olanın sadece Allah (c.c.) olduğu bildirilmektedir. Peygamberi (s.a.v) dost edinmek onu herkesten çok sevmek ve onu örnek almak da Kur'an 'da öğütlenmektedir. Allah'ın emirlerini en güzel şekilde yerine getiren müminleri sevmek ise Allah'ın (c.c.) sevgisini kazanmaktır.

Sevgili Peygamberimiz (s.a.v.), menfaat gözetmeksizin Allah (c.c.) için birbirlerini seven ve samimi duygularla oturup kalkan insanlara, hiçbir gölgenin (himayenin) bulunmadığı kıyamet gününde Allah'ın (c.c.) arşı altında gölgelenecekleri (himaye edilecekleri) müjdesini vermiştir. Gerçek anlamda dostluk, Allah'ın (c.c.) rızasını kazanmak için sevmektir.

İslam dini dostluğa önem vermiştir. Peygamber Efendimiz (s.a.v.), “Mümin cana yakındır. (insanlarla) yakınlık kurmayan ve kendisiyle dostluk kurulamayan kimsede hayır yoktur.” (İbn Hanbel, II, 400.) buyurarak müminin dost canlısı olması gerektiğini vurgular. Peygamberimiz (s.a.v.) her konuda olduğu gibi insan ilişkilerinde de bize örnek olmuştur. O her zaman ilişkilerinde hoşgörülü, nazik ve güler yüzlü olmuştur. Allah Resûlü (s.a.v.), kişinin mümin kardeşine tebessümünü bile sadaka olarak nitelemiş, bir dostluğun nasıl kurulup sürdürülebileceğinin en güzel örneklerini kendi hayatında sergilemiştir. Peygamberimizin (s.a.v.), Hz. Ebu Bekir (r.a.) ile olan dostluğu bu konuda güzel bir örnektir. Hz. Peygamber (s.a.v.) ve Hz. Ebu Bekir (r.a.) her zaman birbirine güvenmiş, en zor zamanlarında birbirine maddi ve manevi destek olmuş iki dosttur.

“Allah katında arkadaşların en hayırlısı, arkadaşına karşı hayırlı davranandır. Allah katında komşuların en hayırlısı ise komşusuna karşı hayırlı davranandır.”
(Tirmizi, Birr, 28.)

Dostluk ve arkadaşlık yapılan kişilere dikkat edilmelidir. Peygamberimiz (s.a.v.) bu konudaki “Kişi dostunun dini üzeredir. Bu yüzden her biriniz, kiminle dostluk ettiğine dikkat etsin.” (Tirmizi, Zühd,45) uyarısıyla arkadaş seçiminde de dikkatli davranılmasını tavsiye etmektedir. İslam dini, maddi ve manevi zararı olmayacak kişilerle dostluk kurulmasını öğütler. Dostların birbirini hem düşünce hem de davranış bakımından etkileyeceğini vurgulayan bu ifade, Kur'an'da da şu ayetle pekiştirilmektedir: “Yazıklar olsun bana! Keşke falanı dost edinmeseydim! Andolsun, Kur'an bana geldikten sonra beni ondan o saptırdı.” (Furkan suresi, 28 -29. ayetler.)

Ayrıca sevgimizde de ölçülü olmamız gerekir. Hz. Ali (r.a.), bu konuda “*Sevdiğini ölçülü sev, belki bir gün düşmanın olur. Nefret ettiğinden de ölçülü nefret et, belki bir gün dostun olur.*” (İbn Ebu Şeybe, Musannef, Evail, 26.) uyarısında bulunmuştur. Zira sabrı, fedakarlığı ve kardeşliği öne çıkaran müminin, sahtekar ve ikiyüzlü insanlara kapılması, dolayısıyla maddi veya manevi açıdan zarara uğratılması mümkündür. Dostlarımıza ve arkadaşlarımıza önem vermeliyiz fakat kendimize maddi ve manevi zarar verecek bir davranıştan da kaçınmalıyız.

Dürüstlük

“*Ya olduğun gibi görün ya da görüldüğün gibi ol.*” Mevlâna’nın bu sözünden ne anlıyorsunuz?

İslam dininin temel ahlaki özelliklerinden biri de dürüstlüktür. **Dürüstlük**, davranışlarda doğru olmak, söz söylerken yalandan uzak durmaktır. İnsanın söz ve davranışlarında doğruluğu esas alıp yalandan kaçınması dinî ve dünyevi açıdan gereklidir. Fert ve toplumun sağlıklı bir hayata sahip olması için insan ilişkilerinde yalandan uzak durularak dürüstlüğün esas alınması gerekmektedir.

“Emrolunduğun gibi dosdoğru ol!” (Hud suresi, 112. ayet.)

İnsanlar bir topluluk içinde yaşar. Toplumu bir arada tutan en önemli unsur ise güvendir. Güvenin olmadığı yerde huzur ve mutluluk olmaz çünkü sağlıklı bir toplumun temelinde güven ve dürüstlük vardır. Yalan söyleyen, hile yapan, sözünde durmayan insanlarla arkadaşlık edilmez. Dostluk ve arkadaşlıkların devam edebilmesi için insanlar doğru ve dürüst olmalıdır.

Dürüstlük, özü ve sözü bir olmak, insanın niyetinin söz ve eylemleriyle uyum içinde olmasını ifade etmektedir.

İslam dini, inanan bir insanın doğru ve dürüst olmasını ister. Kur’an-ı Kerim’de Allah (c.c.), insanları doğru sözlü olma, yalan şahitlik yapmama, yerine getiremeyeceği şeylerde söz vermeme konusunda şöyle uyarır: “*Ey iman edenler! Yapamayacağınız şeyleri niçin söylüyorsunuz?*” (Saff suresi, 2. ayet.) “*..yalan sözden sakının.*” (Hac suresi, 30. ayet.) “*Ey iman edenler! Allah’a karşı gelmekten sakının ve doğru söz söyleyin ki Allah sizin işlerinizi düzeltsin ve günahlarınızı bağışlasın. Kim Allah’a ve Resulüne itaat ederse muhakkak büyük bir başarıya ulaşmıştır.*” (Ahzâb suresi, 70-71. ayetler.) Allah (c.c.), doğru sözlü olanları ise şöyle müjdelere: “*Şüphesiz ‘Rabbimiz Allah’tır.’ deyip de sonra dosdoğru olanlar var ya onların üzerine melekler iner ve derler ki: ‘Korkmayın, üzülmeysin, size (dünyada iken) vadedilmekte olan cennetle sevinin!’*” (Fussilet suresi, 30. ayet.)

Görsel 3.4. “Emrolunduğun gibi dosdoğru ol!” (Hud suresi, 112. ayet.)

Peygamber Efendimizin (s.a.v.) en büyük özelliği dürüst ve güvenilir olmasıdır. Bu konuda da bize örnek olan Peygamberimiz (s.a.v.), hayatının her döneminde ailesine, çocuklarına, arkadaşlarına, iş hayatındaki muhataplarına karşı her zaman dürüst olmuş ve onların güvenini kazanmıştır. Mekkeliler bu yüzden ona “**Muhammedül Emin**” (**Güvenilir Muhammed**) lakabını vermiştir. Peygamber Efendimiz (s.a.v.) “**Bizi aldatan bizden değildir.**” (Müslim, İman, 164.) buyurarak bu karaktere sahip insanların Müslüman olamayacağını vurgulamıştır. Ayrıca, müslümanı tarif ederken şöyle buyurmuştur. “**Müslümanların emin olduğu kimsedir.** (Timizi, iman, 12)

Güven, Peygamberimizin (s.a.v.) özelliği olduğu kadar müminlerin de özelliklerinden biridir. Müslüman kimse, özü sözü bir olmalı ve iyi niyetli olmalıdır. Bu dünyada yapılan bütün iyi davranışların karşılığının ahirette alınacağını unutmamalıdır. *Peygamberimiz (s.a.v.), “Doğruluktan ayrılmayın çünkü doğruluk (insanı) iyiliğe, iyilik de cennete götürür. Kişi devamlı doğru söyler ve doğruluktan ayrılmazsa Allah katında ‘doğru, sıddık’ olarak tescillenir. Yalandan sakının! Çünkü yalan (insanı) kötülüğe, kötülük de cehenneme götürür. Kişi devamlı yalan söyler, yalan peşinde koşarsa Allah katında ‘yalancı’ olarak tescillenir.”* (Müslim, Birr, 105.) buyurarak dürüst ve yalancı kimselerin Allah (c.c.) katındaki yerini açıkça göstermiştir. Ayrıca Peygamber Efendimiz (s.a.v.) şaka da olsa yalan söylemekten kaçınmamız gerektiğini belirtmiş ve şöyle buyurmuştur: “*Yalancılıktan kaçının çünkü ister ciddi olsun isterse şaka yollu olsun yalan söylemek Müslüman’a yakışmaz.*” (İbn Mâce, Sünnet, 7.)

Öz denetim

“**Güçlü kimse, insanları güreşte yenen değil, bilakis öfke anında kendisine hâkim olandır.**” (Müslim, Birr, 107.)

Öz denetim, kişinin kendini, duygu ve düşüncelerini kontrol etmesi ve yönetmesidir. İnsanın, çalışmak için hedef belirlemesi ve bu hedefe ulaşmak için de gayret etmesi gerekir. Bu aşamada kişi dış etkenlere karşı duygu ve isteklerini kontrol etmeli iradesine sahip çıkmalı ve onu yönetmelidir. Herhangi bir engelle karşılaştığında azimle çalışmalı, moralini bozmamalıdır. Öz denetimi olan kimse Allah’ın (c.c.) yardımını yanında hissederek gücünün yettiğince çalışmalı ve tevekkül etmelidir. Öz denetimli kimse çalışırken azimlidir hırs gibi olumsuz bir duyguya kapılmaz çünkü hırs kişiyi sonuca odaklar ve işinde başarısız olursa öfkeye neden olabilir. Öfkeli kimse kendine ve çevresine zararlı davranışlarda bulunabilir. Azimli insan gayretleri sonucunda eline geçenle yetinmesini bilir ve Allah’a (c.c.) şükreder. Daha güzelini elde etmek için istekli olur.

Öz denetime sahip olan bir kişi kendine belirlediği hedef doğrultusunda planlı bir şekilde çalışır ve sorumluluğunu üzerine alır. Değiştirebileceği ve değiştiremeyeceği konularda farkındalık sahibi olur. Değiştirebileceklerine odaklanır, değiştiremeyeceği şeyler konusunda ise kabullenici bir tavır sergiler. Müslüman bir kimse sorumluluklarını bilir ve değiştiremeyeceği şeylerde üzerine düşen vazifeyi yaparak Allah’a (c.c.) sığınır.

Allah (c.c.), insanı başboş veya amaçsız yaratmamıştır söylediği sözlerden ve yaptığı davranışlarından sorumlu tutmuştur. Kur’an’da insanın sorumlu bir varlık olduğu

şöyle bildirilmiştir: “İnsanoğlu kendisinin başboş bırakılacağını mı sanır?” (Kıyâmet suresi, 36. ayet.) Bu ayet insanların yaratılışında bir amacının olduğunu yaptığı davranışlarda uyması gereken birtakım kurallar olduğunu göstermektedir. Müslüman kimse iyi ve güzel işler yaparken Allah’ın (c.c.) rızasına uygun olmayan ve yasaklanan davranışlardan da sakınır.

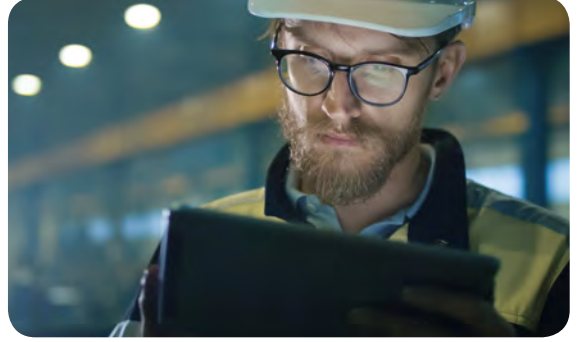
Müslüman Allah’ın (c.c.) her şeyi gördüğüne ve bildiğine iman eder. Yaptığı davranışları da bu bilinçle yapar ve yaptıklarının bilincinde olur. Bu bilinç insanı öz denetime götürür. Her yaptığı- nın Allah (c.c.) tarafından görüldüğünü ve ahirette yaptıklarının hesabını vereceğini bilen bir kimse kötülüklerden uzak durur. Bu düşüncede olan kimse hayatını kontrol altına alır. Hayatını Allah’ın (c.c.) emrettiği şekilde düzenler ve yaptıklarını kontrollü yapar. Öz denetime sahip kimse çalış- kan ve planlı olur, vaktini boşa harcamaz.

Öz denetime sahip bir Müslüman, boş durmaz her zaman bir işle meşguldür. Kur’an-ı Kerim’de “Boş kaldın mı hemen (başka) işe koyul ve yalnız Rabb’ine yönel.” (İnşirah suresi, 7. ayet.) buyrulurak Müslümanların çalışması, işlerinde sebat etmeleri ve azimli olmaları ve sadece Allah’a (c.c.) sığınmaları emredilmiştir. Müslüman, öz denetim sahibi olmalı ve kendisini kontrol altında tutmalı ve sorumluluk bilinciyle nefisini hesaba çekmelidir.

İbadetlerini yerine getiren bir Müslüman öz denetim sahibi olur. Namaza devam eden bir Müslüman kötülüklerden uzak durur. Oruç tutan bir insan açlık ve susuzluk karşısında kendine hakim olarak sabırlı bir tutum sergiler.

Öz denetim konusunda en güzel örnek Hz. Muhammed’dir (s.a.v.). O, kendisine verilen nübüvvet görevini en güzel şekilde yerine getirmiştir. Önüne bir çok engel çıkmış fakat o hiç birinde moralini bozmamış azimli ve kararlı bir şekilde yoluna devam etmiştir. Peygamberliğin ilk yıllarında kendisine tebliği bırakması karşılığında para, altın, mal ve mülk teklif edilmiştir. O ise, “Ey amca! Allah’a yemin olsun ki bu davamı terk etmem karşılığında sağ elime güneşi, sol elime de ayı koysalar; Allah dinini güçlendirinceye veya bu yolda canımı verinceye kadar asla bundan vazgeçmeyeceğim.” (İbn Hişam, 1, 266.) diyerek yoluna devam etmiştir.

Müslüman kimse boş durmaz ve boş işlerle uğraşmaz. Öz denetime sahip bir birey, çalışmalarında nefisine yenilmez. Yapmak istediği ve ulaşmak istediği amaca doğru sis- temli bir şekilde çalışır ve sabırlı olur. Bu konuda dışarıdan kendine destek beklemez çünkü yapacağı işte kararlıdır. İslam dininde çalışan ve çalıştığı işi güzel yapan kişi

Görsel 3.5. Allah çalışanları sever.

Allah'ın (c.c.) rızasını kazanan kişidir. Müslüman kimse sürekli karar değiştirmez, iradesine sahip çıkar ve zamanını iyi yönetir. Düşünmeden hareket etmez çünkü ahirette davranışlarının hesabını vereceğini bilir.

Sabır

BİLGİ KUTUSU

Lokman (a.s.) oğluna şu öğütleri vermiştir:

“Yavrum! Namazı dosdoğru kıl. İyiliği emret. Kötülükten alıkoy. Başına gelen musibetlere karşı sabırlı ol çünkü bunlar kesin olarak emredilmiş işlerdendir.” (Lokman suresi, 17. ayet.)

Sabır sözlükte engelleme, direnç gösterme, kararlılık, cesaretli olma, acele etmeme anlamlarına gelir. Dinî bir terim olarak ise **sabır**; hoşça gitmeyen bir olay veya insanı zorlayan bir durum karşısında kişinin dünya ve ahireti düşünerek dayanma kuvveti göstermesine denir. (MEB Dinî Terimler Sözlüğü, s. 314.) Sabır, hayatın güçlükleri karşısında metanetli olma, dayanma ve çözüm odaklı düşünme demektir.

İslam dinine göre kişi, başına bir musibet gelmeden önce hem bunun için tedbirlerini alarak Allah'a (c.c.) tevekkül etmeli hem de sabretmelidir. Bu düşünceye göre sabır pasif şekilde bir bekleyiş değildir. Kur'an'da pek çok ayette müminlerin sabrederek Allah'tan (c.c.) yardım dilemeleri istenmiş ve şöyle buyrulmuştur: “Ey iman edenler! Sabır ve namaz ile Allah'tan yardım isteyin çünkü Allah muhakkak sabredenlerle beraberdir.” (Bakara suresi,

Görsel 3.5. Allah sabredenlerle beraberdir.

153. ayet.) Allah (c.c.), Kur'an'da sabreden kullarını şöyle müjdelemiştir: “... Sabredenlere mükâfatları hesapsız verilecektir.” (Zümer suresi, 10. ayet.)

İslam dininin temel ahlaki özelliklerinden biri de sabırdır. Sabır, her şeyden önce iman edebilmenin ve bu imanı koruyabilmenin ilk şartıdır. Sabır, iman ile birlikte ele alınması gereken bir kavramdır. Yaşanılan güçlükler karşısında sabırlı davranmak imanlı olmanın bir gereğidir. Kur'an-ı Kerim'de Allah (c.c.), insanlar için bazı nimetlerin imtihan aracı olduğu ve bunlara karşı sabırlı olunması gerektiğini tavsiye etmiş ve şöyle buyurmuştur: “Andolsun ki sizi biraz korku ve açlıkla, bir de mallar, canlar ve ürünlerden eksilterek deneriz. Sabredenleri müjdele.” (Bakara suresi, 155. ayet.) İslam'ın yayılışında Peygamber Efendimiz (s.a.v.) ve sahabeler her türlü işkence, hakaret ve zulme karşı sabrettiler. İmanlarını terketmediler. Sabrın imandan olduğunu gösterdiler. Hz. Muhammed (s.a.v.), İslam'a davet sürecinde müşriklerin bu işten vazgeçmesi

tekliflerine şöyle karşılık vermiştir: “Güneşi sağ elime, ayı sol elime verseniz yine de davamdan vazgeçmem.” (İbn-i Hişâm, Sîret, C 2, s. 101.) Bu konuda Hz. Muhammed (s.a.v.), hem sabır ve kararlılığı hem de cesareti ile tüm Müslümanlara güzel bir örnek olmuştur.

Hz. Muhammed (s.a.v.) her yönden bize örnek olduğu gibi sabır ve kararlılıkta da örnek bir şahsiyettir. Onun hayatı acı, zorluklar ve bunlara gösterdiği sabır örnekleriyle doludur. O, çocukluğundan itibaren nice zorluklara göğüs germiştir. Hz. Muhammed (s.a.v.) henüz dünyaya gelmeden babasını, küçük yaşta annesini daha sonra dedesini kaybetmiş, zor zamanlarında yardımcı ve büyük destekçisi sevgili eşi Hz. Hatice'nin (r.a.) ölüm acısını yaşamıştır. Hz. Fatıma (r.a.) hariç bütün çocuklarını toprağa vermiş, bu vefatlar onu üzmüş fakat bütün bu musibetlere karşı hep sabırlı olmuştur. Hz. Peygamber (s.a.v.), sıkıntıyla karşılaşan müminlere moral vermek için “Müslümanlar benim başıma gelen musibetlere baksınlar da kendi musibetleri karşısında güçlü olsunlar.” buyurmuştur. (Muvatta, Cenâiz, 14.) Müslümanlar, hoşlarına gitmeyen hatta zorlarına giden tatsız bir olayla karşılaştıklarında hemen öfkelenmemeli, serinkanlı ve sabırlı davranmalıdırlar. Peygamberimizin (s.a.v.) yaşadıklarından ve Müslümanlara tavsiyelerinden de anlaşıldığı gibi sabır, hayatın her alanında Müslüman'ın rehber edinmesi gereken ahlaki bir tutumdur. (Hadislerle İslam, C 3, s. 212.)

İslam dininde sabır sadece musibetlere karşı dayanmayı ifade etmez. Allah'ın (c.c.) farz kıldıklarını yerine getirmek ve yasakladıklarından kaçınmak da sabır ister. Kur'an-ı Kerim; Allah'ın (c.c.) rızasını umarak sabredip, namazı dosdoğru kılan, hayırlı işler yapan ve dünya uğruna ahireti feda etmeyip sabredenlerin en güzel şekilde mükâfatlandırılacaklarını bildirmiştir. Namaz ve oruç Kur'an-ı Kerim'de sürekli tekrar edilen, sabır ve irade gerektirecek farz ibadetlerdendir. “Sabrederek ve namaz kılarak (Allah'tan) yardım dileyin. Şüphesiz namaz, Allah'a derinden saygı duyanlardan başkasına ağır gelir.” (Bakara suresi, 45. ayet.) Peygamber Efendimiz (s.a.v.) “Oruç sabrın yarısıdır.” (Tirmizi, Deavat, 86.) buyurarak bu ibadetin sabır isteyen yönüne işaret etmiştir.

BİLGİ KUTUSU

Elmalılı Hamdi Yazır'a göre sabır, haksızlığa boyun eğmek ve tepkisiz kalmak demek değildir. Asıl sabır, dünyanın süsü, nefislerin ayartması ve batıl yolda olanların çokluğuna rağmen hayır yapmak, hakkı söylemek ve bu uğurda karşılaşılan zorluk ve sıkıntılara dayanmaktır.

(Elmalılı Hamdi Yazır, Hak Dini Kur'an Dili, c. 9, 6081.)

Saygı

“Küçüklerimize merhamet etmeyen, büyüklerimize saygı göstermeyen, onların hakkını tanımayan kimse bizden değildir.” (Ebû Dâvûd, Edeb 58)

Saygı, bir şeye karşı dikkatli, özenli, ölçülü davranmaya sebep olan sevgi duygusudur. Bu duygu ile insanlar birbirlerinin haklarını korur. İslam düşüncesinde saygı, başta

Ahlaki Davranışlar

Allah'a (c.c.) ve O'nun yarattığı tüm insanlara karşı din, dil, ırk ve cinsiyet ayırmadan ölçülü, nazik, özenli ve dikkatli davranmamıza sebep olan, içinde sevgi barındıran bir duygudur. Saygı, her şart ve durumda gösterilmesi gereken güzel bir davranıştır.

İslam dininde, müminlerin özelliklerinden biri olan Allah'a (c.c.) saygı önemlidir. Kur'an'da takva kavramı, Allah'a (c.c.) karşı duyulan büyük saygıyı ifade eder. “(O takva sahipleri ki) onlar, görmedikleri hâlde Rablerine candan saygı gösterirler..” (Enbiyâ suresi, 49. ayet.) Allah'a (c.c.) karşı saygılı olmak O'nun yarattığı varlıklara değer vermektir. İnsanlara ve diğer canlılara saygılı olmak, onları sevmek ve korumak, onlara merhametli davranmak demektir. Allah'a (c.c.) olan saygının göstergesi olarak O'nun yarattıklarına da saygı duyulması gerekir

“Müslüman, Müslümanın kardeşidir, ona hainlik yapmaz, ona yalan söylemez, onu yüzüstü bırakmaz. Müslüman'ın ırzı, malı ve kanı saygındır, ona dokunulamaz. Takva işte şuradadır (kalptedir). Müslümanın, Müslüman kardeşini küçük görmesi, kötülük olarak ona yeter.”(Tirmizî, Birr, 18.)

Allah (c.c.), insanı diğer varlıklardan üstün yaratmış ve ona büyük değer vermiştir. “Andolsun, biz insanoğlunu şerefli kıldık. Onları karada ve denizde taşıdık. Kendilerini en güzel ve temiz şeylerden rızıklandırdık ve onları yarattıklarımızın birçoğundan üstün kıldık.” (İsrâ suresi, 70. ayet.) Allah (c.c.), insanı şerefli bir varlık olarak yaratmış buna uygun olarak da şerefli ve erdemli bir hayat sürmesini öğretmiştir. Mümin bir kimse önce kendisine

Görsel 3.6. “Cennet anaların ayakları altındadır.”

karşı saygılı olmalı; kendini ahlaki ve ilmî yönden geliştirecek işlerle meşgul olmalıdır. İslam dini insanın, annesine babasına, büyüklere ve çevresindeki insanlara karşı saygılı davranmasını emretmiştir. Saygı ve hürmete en lâyık olanlar ise ana babadır. Kur'an'da bu konu hakkında şöyle buyrulur: “Biz, insana, ana-babasına iyilik etmesini emrettik.” (Ankebut suresi, 8. ayet.) Ailemize karşı saygılı olmalıyız, onlarla konuşurken yüksek sesle konuşmamalıyız, onları incitecek bir davranışta bulunmamalıyız. İhtiyarladıkları zaman onlarla ilgilenmeli, onların ihtiyaçlarını gidermeli ve onlara karşı merhametli olmalıyız.

Allah'a (c.c.) ve çevresindeki insanlara saygılı olan bir kimse mutlu olur. Her davranışı ile bize güzel örnek olan Peygamber Efendimiz (s.a.v.) bir hadisinde büyüklere gösterilen saygının Allah (c.c.) katındaki önemini şöyle vurgulamıştır: “İyilik yaparak anne ve babasını memnun eden kimse Allah'ı memnun etmiş olur. Anne babasını kızdıran kimse Allah'ı kızdırmış olur.” (Camiü's Sağir, 3, 3553.) Büyüklere saygı ve hürmete çağıran bir başka hadisinde ise Peygamber Efendimiz (s.a.v.) şöyle buyurmaktadır: “Allah Teâlâ, yaşımdan ötürü bir ihtiyara saygı gösteren gence, yaşlılığında hizmet edecek kimseler lütfeder.” (Tirmizî, Birr, 75)

İslam kültüründe saygılı olmak önemli bir erdemdir. Müslümanlar günlük hayatlarında ve toplumsal ilişkilerinde saygı kurallarına uymaya her zaman özen göstermelidir. Aile büyüklerine, arkadaşlarına, komşularına ve çevresindeki kişilere rahatsızlık verecek davranışlardan kaçınmalıdır. Saygılı olan bir Müslüman, büyüklerle ve arkadaşlarla karşılaştığında onlara selam vermeli, nazik bir dille konuşmalı, konuşurken de onları dikkatlice dinlemeli ve sözlerini kesmemelidir.

Sevgi

Peygamber Efendimizin (s.a.v.) “Kişi sevdiğiyle beraberdir.” (Tirmizi, Zühd, 50.) hadisinden ne anlıyorsunuz?

Sevgi, insanı bir şeye ya da bir kimseye yakın ilgi göstermeye yönelten duygudur. (TDK Sözlüğü, 1742) İnsanlar bu duygu sayesinde birbiriyle yakınlık kurarlar. Sevgiyi kullarının kalplerine yerleştiren ise Cenab-ı Hak'tır. Allah (c.c.), bütün sevgilerin kaynağı, varlık sebebidir, sevgisi sonsuz olandır. Canlı ve cansız varlıklarıyla tüm evren Allah'ın (c.c.) sevgi ve merhameti ile ayakta durur.

Müslüman bir kimse kalbinde en çok Allah (c.c.) sevgisine yer verir. Bu sevginin üstünde hiçbir sevgiye yer vermez. Diğer bütün sevgiler, Allah'ı (c.c.) sevmenin, O'na boyun eğmenin bir gereğidir. Kur'an'da şöyle buyrulur: “İnsanlardan kimileri vardır ki, Allah'tan başka bazı varlıkları Allah'a denk tanrılar sayar da bunları Allah'ı sever gibi severler. İman edenler ise en çok Allah'ı severler...” (Bakara suresi, 165.ayet) İslam dininde Hz. Peygamber'e (s.a.v) duyulan sevgi önemlidir. Zira müminin Allah'a (c.c.) duyduğu sevginin seviyesi, O'nun Rasûlüne olan muhabbet ve itaatine bağlıdır: “De ki: Eğer Allah'ı seviyorsanız, bana uyunuz ki, Allah da sizi sevsin ve günahlarınızı bağışlasın. Allah son derece bağışlayıcı ve esirgeyicidir. ” (Âli İmran Suresi, 31. ayet)

Görsel 3.7. Kişi sevdiğiyle beraberdir.

Allah (c.c.), insanlardan hem kendisini hem de birbirlerini sevmelerini istemiştir. Hz. Peygamber (s.a.v.) de bu konuda bize örnek olmuş, sevgiyi artıracak davranışları yapmamızı istemiştir çünkü kalplere sevgiyi yerleştirecek olan şey davranışlardır. “Müminler, birbirlerini sevmeye, birbirlerine merhamet ve şefkat göstermede, tıpkı bir organ rahatsızlandığında diğer organları da uykusuzluk ve yüksek ateşle bu acıyı paylaşan bir bedene benzer.” (Müslim, Birr, 66.)

Peygamber Efendimiz (s.a.v.), Allah’ı (c.c.) ve tüm varlıkları büyük bir sevgiyle sevmiştir. O, sevdiği insanlara sevdiğini söylemiş ve sevgilerini dile getirmeleri konusunda da müminleri teşvik etmiştir. O, Allah’ın (c.c.) yarattığı her şeye sevgiyle bakmış ve onlara karşı merhametli davranmıştır. Hz. Peygamber (s.a.v.) insanları birbirlerine yaklaştıran ve aradaki sevgi bağına kuvvetlendiren davranışlar konusunda da bize bazı öğütlerde bulunmuştur. O, Müslümanları hediyeleşmeye teşvik etmiş, selamlaşmanın yayılmasını istemiş, birbirlerine isimleriyle hitap etmelerini istemiş ve ayrıca tebessüm etmenin sadaka olduğunu belirtmiştir.

“Davud Peygamber (a.s.) şöyle dua ederdi: Allah’ım, senden seni sevmeyi, seni seven kişiyi sevmeyi, senin sevgine ulaştıran ameli isterim. Allah’ım, senin sevgini bana kendimden, ailemden ve soğuk sudan daha sevimli eyle.” (Tirmizi, Deavat, 72)

İslam dininde sevgi konusunda uyulması gereken bazı kurallar vardır. Müminler sevdiğini sadece Allah’ın (c.c.) rızası için sevmeli bunun dışında başka bir amaç veya çıkar gözetmemelidir çünkü sadece böyle bir sevgi Allah (c.c.) katında değerlidir. İnsanların birbirlerini sevmelerini imanın bir gereği olarak gören Hz. Peygamber (s.a.v.), sevgiyi devamlı kılmanın ve yüce bir değer hâline getirmenin yolunu şöyle göstermiştir: “Hiçbiriniz kendisi için istediğini kardeşi için de istemedikçe hakkıyla iman etmiş sayılmaz.” (Buhari, İman, 7) İnsanlar sevdiğine bu olgunlukla davrandığı sürece uzun süreli, huzurlu ve sevgi dolu ilişkiler yaşanacaktır çünkü sevgi paylaşmayı, el ele vermeyi ve sevdiğini kendine tercih etmeyi gerektirir. (Hadislerle İslam, C 3, s. 80.) Müminler sevgide aşırı gitmemeli ölçülü olmalıdır. Peygamber Efendimiz de (s.a.v.) çevresindekilerini ölçülü sevmiş ve sevgide aşırıktan uzak durulması konusunda öğütlerde bulunmuştur. “Sevdiğini ölçülü sev, belki bir gün düşmanın olabilir. Kızdığına da ölçülü kız, belki bir gün dostun olabilir.” (Tirmizî, Birr, 60.)

İslam dininde sevgi ve saygı gösterilmesi emredilen varlıklar arasında anne ve baba her zaman özel bir yere sahip olmuş, onlara karşı “öf” bile demek yasaklanmıştır. Ayrıca akrabalarla sevgi bağlarının devam ettirilmesine de (sıla-i rahim) önem verilmiştir. Allah Resulü (s.a.v.), çocuklara karşı da her zaman sevgi ve merhametle davranılmasını emretmiş, onları öpüp yanaklarını okşamış hatta namazdayken bile kucağında taşımıştır.

Sevgili Peygamberimiz (s.a.v.), çocuklarına karşı her zaman oldukça ince ve zarif bir şekilde sevgisini ifade etmiştir. (Hadislerle İslam, C 3, s. 82.)

Sevgi insanları bir arada tutan en güçlü duygudur. Aile içinde eşler birbirine karşı sevgiyle yaklaşır. Anne ve baba, çocuklarıyla sevgi ve merhamet duygularıyla muamele eder. Çocuklar her zaman ailesine karşı sevgiyle davranır. Zira insanların kalbine anne-baba sevgisini, kardeş sevgisini, eş sevgisini, çocuk sevgisini yerleştiren Allah'tır (c.c.). Sevgi hayatımızı mutlu ve huzurlu geçirmek için önemli bir duygudur. Bu duyguyu içimize yerleştiren Allah (c.c.), birbirimizi sevmemizi, değer vermemizi ve kötü davranışlardan uzak durmamızı emreder. Bunları yerine getiren müminler hem Allah (c.c.) tarafından sevilen bir kul hem de toplum tarafından sevilen ve değer verilen bir insan olur.

Sorumluluk

Sorumluluk, insan hayatına yön veren, onu amaçsız yaşamaktan kurtaran bir rehberdir. Sadece duyguya dayalı bir iç ses değil, aynı zamanda bir düşünme faaliyeti ve bilinç düzeyidir. Dolayısıyla her ne kadar sorumluluk duygusu insanın fitratında varsa da bunun körelmesi ya da geliştirilmesi insanın elindedir. İnsan bu sorumluluk duygusu ile görevlerinin bilincinde olur ve hayatını buna göre düzenler. (Hadislerle İslam, C 3, s.100.)

Allah (c.c.) insanı akıl ve irade sahibi bir birey olarak yaratmış, yapması gereken davranışları peygamberleriyle ve kitaplarıyla hatırlatmış ve yaptıklarından da sorumlu tutulacağını bildirmiştir. Allah'ın (c.c.) kullarına yüklediği sorumluluklar ancak onların güçlerinin yettiği kadardır.

Allah (c.c.), insanı başıboş yaratmamıştır. İnsan olmanın bazı görev ve sorumlulukları vardır. İnsanın ilk ve en büyük sorumluluğu Rabbine karşıdır. Kur'an-ı Kerim'de "Ben cinleri ve insanları, ancak bana kulluk etsinler diye yarattım." (Zariyat suresi, 56. ayet.) buyrulurken insanın asıl görevinin Allah'a (c.c.) kulluk etmek olduğu ifade edilmiştir. Bu sorumluluk, Allah'ın (c.c.) varlığını ve birliğini kabul ederek O'na ortak koşmadan inanmaktır. İnanıcının gereği olan yaşam tarzını benimsemesi, Allah Teala'nın koyduğu sınırları koruması, emir ve yasaklarına riayet etmesi; dahası bütün bunları mecburiyet duygusuyla değil samimi bir sorumluluk hissiyle yerine getirmesidir. Rabbini ve O'na olan sorumluluklarını daima hatırında tutması, bu şuurla yaşamasıdır.

Görsel 3.8. Ailemize karşı sorumluluklarımız vardır.

Allah'a (c.c.) karşı sorumluluğunu bilen bir mümin, O'nun bahşettiği ve emaneti olan bedenine karşı da sorumluluğunun farkında olmalıdır. Ruh sağlığını korumalı; bedenine iyi bakmalı, yeme, içme, dinlenme gibi ihtiyaçlarını dikkate almalıdır. İnsanın kendine karşı sorumlulukları olduğu gibi onu yetiştiren, büyüten ailesine; anne, baba ve akrabalarına karşı da sorumlulukları vardır. Bu sorumluluk, aile büyüklerine karşı saygılı ve merhametli olmak, kardeşleri sevip onları korumaktır. Müminlerin diğer sorumlulukları ise işlerinde hak ve adaletten ayrılmaması, verdiği sözde durması, emaneti koruması, işlerini en iyi şekilde yerine getirmesi, arkadaşlarıyla ilişkilerinde doğru ve dürüstlükten ayrılmamasıdır.

Her konuda bize güzel örnek olan Hz. Peygamber (s.a.v.), Allah'a (c.c.) karşı olan kulluk sorumluluklarını ve peygamberlik görevlerini de kararlılıkla ve titizlikle yapmıştır. O, hanımlarına karşı iyi bir eş çocuklarına karşı ise iyi bir baba olmuş, ev ile ilgili görevlerini de kendisi yerine getirmiştir.

İslam dini insan ilişkilerine büyük önem vermiş ve insanların uyması için bazı ahlaki ve hukuki kurallar koymuştur. Birey ve toplum olarak görevlerimizden biri de bu kurallara uymaktır. İnsanların malına, canına ve haysiyetine saygılı olmak başlıca görevimizdir. Çevremize ve vatanımıza karşı da sorumluluklarımız vardır. Allah (c.c.) yeryüzünü ve içindeki varlıkları bize emanet etmiş ve bunlardan bizi sorumlu tutmuştur. Çevremizi kirletmemeli ve doğal kaynaklarımızı tutumlu kullanmalıyız. İsraf etmemeliyiz. Açlık çeken, sefalet içinde yaşayan, savaş ve işgallerin, şiddetle terörün olduğu bir dünyada bütün insanların yapacağı işler ve sorumluluklar vardır. Bu dünyada yaşayan bir fert olarak kişi; önce kendini ahlaki yönden geliştirmeli, çevresine karşı adaletli olmalı ve sorumluluklarını bilen bir toplum oluşturmak için çalışmalıdır. (Komisyon, İslam'a Giriş Gençliğin İslam Bilgisi, s. 29.) Allah'a (c.c.) karşı sorumluluklarını yerine getiren bir mümin, hayatındaki dinî, ahlaki, toplumsal sorumluluklarını bilir ve üzerine düşen vazifeleri en iyi şekilde yerine getirir.

1. UYGULAMA

Aile içindeki sorumluluklarınız nelerdir? Aşağıya yazınız.

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

Vatanseverlik

“Vatan sevgim olmasaydı buralara ulaşamazdım. Çok çalışın, çocuklarınıza da hem çok çalışmayı hem de vatan sevgisini öğretin. Memleketine faydalı olan, tüm dünyaya faydalı olur.” Aziz SANCAR

Vatan, sözlükte “kişinin doğduğu, yerleştiği, barındığı ve yaşadığı yer” manasına gelir. (İslam Ansiklopedisi, C 42, s. 563.) Vatan, üzerinde yaşadığımız, maddi, manevi olarak değer verdiğimiz ve huzur bulduğumuz topraktır. Vatan ve millet uğrunda her şeyi göze alan, çalışan ve hiç bir menfaat beklemeden onu seven onu iç ve dış tehditlere karşı koruyan kişiye de **vatansever** denir. Vatan sevgisi, Allah'ın (c.c.) insanların kalbine koyduğu fitri ve köklü bir duygudur. Her insan doğduğu, büyüdüğü, bir tarih ve kültürle şekillenerek hayatını geçirdiği, akraba ve yakınlarının yaşadığı yere karşı ayrı bir sevgi ve ilgi duyar. Vatanından ayrıldığında büyük bir özlem duyar.

Tarihimizde pek çok insan vatani ve milleti uğruna birlik olup omuz omuza vererek canını feda etmiştir. İslam dininde can, mal, akıl, din ve namus mukaddestir ve bunların güvenliği için mücadele yapılır. Vatani kalkındırmak, geliştirmek, çalışmak, terörden, saldırıdan ve düşman tehlikesinden korumak, gerektiğinde vatan için malımız ve canımız ile fedakârlık yapmak, şehit olmak dinî ve vatani görevimizdir.

Dünyada, canını, malını, dinini, namus ve şerefimizi koruyarak huzur ve güven içinde yaşamak ancak bağımsız bir vatana sahip olmakla mümkündür. İslam dini, vatanın korunmasına büyük önem vermiştir. Vatani korumak sadece toprağı değil üzerinde yaşayan insanların dinini, canını, malını ve şereflerini korumak onları huzurlu ve özgür yaşamalarını sağlamaktır. (Diyanet Dergisi, Tarih Bilinci, 2018, Mart, s. 29.)

Görsel 3.9. “Bayrakları bayrak yapan üstündeki kandir, / Toprak, eğer uğrunda ölen varsa vatandır.”

Mithat Cemal Kuntay

BİLGİ KUTUSU

Vatan; kutsal değerlerimizin, kültürümüzün, hatıralarımızın ve eserlerimizin toplandığı en kıymetli varlığımız, özgürce yaşadığımız, çalıştığımız, eğitim öğretim gördüğümüz, çalışıp rızığımızı kazandığımız, serbestçe seyahat ettiğimiz, inancımızı yaşadığımız, okulumuz, evimiz ve semalara yükselen minareleri ile camilerimiz canımız ve her şeyimizdir. (Diyanet Dergisi, Tarih Bilinci, Sayı. 327, 2018, Mart, s. 28.)

İslam dininde vatanın korunmasına ve savunmasına büyük önem verilmiş, bunun bir ibadet olduğu ifade edilmiştir. Peygamber Efendimiz (s.a.v.) şöyle buyurmuştur: “Bir gün ve bir gece nöbet tutmak, bir ay oruç tutup, geceleri namaz kılmaktan daha hayırlıdır. Şayet kişi nöbette ölürse yapmakta olduğu işin sevabı devam eder ve kabirdeki sorgu meleklerine karşı güven içinde olur.” (Müslim, İmâre, 163.) Biri Allah korkusundan ağlayan, diğeri de Allah rızası için (vatanı savunmak üzere) nöbet bekleyen iki gözü cehennem ateşi yakmaz” (Tirmizî, “Fezâilü'l-Cihad”, 12)

Vatanı korumak sadece üzerinde yaşanan toprağı değil, bir milletin sahip olduğu maddi ve manevi değerleri de korumaktır. İslam dininde vatanı korumak hem dinî hem de millî bir görevdir. Bu görevi yerine getirirken gazi ve şehit olan kişilerin de İslam dininde önemli bir yeri vardır. **Şehit**, İslam'ın bilinmesi ve yücelmesi, vatan, mal, can ve namus savunması için savaşırken vefat eden kişiye denir. Şehitlik Müslümanlara özgüdür, bu itibarla Müslüman olmayanlar, şehit olamazlar. Peygamber Efendimiz (s.a.v.) kimlerin şehit olduğu konusunda şöyle buyurmuştur: “Allah yolunda öldürülen şehittir. Allah yolunda ölen şehittir.” (Müslim, İmare, 165.) Kur'an'da “Allah yolunda öldürülenler için ölümler demeyin, hayır, onlar diridirler, fakat siz bilemezsiniz.” (Bakara suresi, 154. ayet) ayetinde Allah (c.c.) yolunda öldürülenlere ölümler denilmemesi emredilmektedir. **Gazi**, Allah (c.c.) yolunda ve vatan uğrunda savaşırken yaralanan kimseye denir. Gazi, şehit olmak ve bu mertebeye yükselmek için savaştığından dolayı şehitler gibi değerlidir. Peygamber Efendimiz (s.a.v.) gaziliğın önemini şu hadisiyle belirtmiştir: “Kim bir gazinin gölgelenmesi için (çadır başlılarsa) Allah da kıyamet günü onu gölgelendirir. Kim bir gaziyi başkasına muhtaç olmayacak şekilde donatırsa ölünceye kadar gazi gibi sevap kazanır.” (Ahmed b. Hanbel, I, 21.)

İnsanın üzerinde özgürce ve huzurlu bir şekilde yaşadığı vatanını sevmesi, onu korumak için çalışması ve mücadele etmesi, ondan uzak kaldığı zaman özlemesi çok doğal bir durumdur. Nitekim Peygamber Efendimiz (s.a.v.) de doğup büyüdüğü memleketi Mekke'ye karşı büyük bir sevgi beslemiş Mekke'nin fethi sırasında bu sevgisini ondan ayrılış

hüznünü şöyle dile getirmiştir: “(Ey Mekke!) Vallahi sen Allah’ın en hayırlı ve en sevimli olan beldesisin. Senden çıkarılmış olmasaydım seni asla terk etmezdim.” (Tirmizî, Menâkıb, 68.)

Vatan, millet, bayrak ve ezan sevgisi en önemli manevi değerlerdir. Bir toprak üzerinde din, dil ve kültür birliği içinde yaşayan insanlarda millet ve vatan şuuru oluşur. Bu şuurla yaşadıkları vatani sever ve korurlar. Ülkelerini ilerletmek ve kalkındırmak için çalışırlar. Vatansever insanlar ülkesine asla ihanet etmez ve ona zarar verecek herhangi bir davranışta bulunmazlar. Vatansever kimse sorumluluklarını yerine getirir. Geçmişte yaşanan ibretlik olaylardan ders alır, ülkesini içten ve dıştan gelecek her türlü tehdit ve tehlikeye karşı korur. Vatansever kimse ülkesinde fitne ve fesat çıkarmaz. Ülkesini zarara sokacak herhangi bir israfa bulunmaz.

DUA

*Biz, kısıt sesleriz... Minareleri,
Sen, ezansız bırakma, Allah’ım!
Ya çağır şurda bal yapanlarını,
Ya kovansız bırakma, Allah’ım!
Mahyasızdır minareler... Göğü de,
Kehkeşansız bırakma Allah’ım!
Müslümanlıkla yoğrulan yurdu,
Müslümansız bırakma, Allah’ım!
Bize güç ver... Cihâd meydanını,
Pehlivansız bırakma Allah’ım!
Kahraman bekleyen yığınlarını,
Kahramansız bırakma, Allah’ım!
Bilelim hasma karşı koymasını;
Bizi cansız bırakma, Allah’ım!
Yarımın yollarında yılları da,
Ramazansız bırakma, Allah’ım!
Ya dağıt kimsesiz kalan sürünü,
Ya çobansız bırakma, Allah’ım!
Bizi sen sevgisiz, susuz, havasız
Ve vatansız bırakma, Allah’ım!
Müslümanlıkla yoğrulan yurdu,
Müslümansız bırakma, Allah’ım!*

Arif Nihat Asya
(Dualar ve Aminler)

Yardımseverlik

“...İyilik ve takva (Allah’a karşı gelmekten sakınma) üzere yardımlaşın ama günah ve düşmanlık üzere yardımlaşmayın...” (Maide suresi, 2. ayet.)

Yardımseverlik insana özgü, merhamet ve sevgi duygularını içeren güzel ahlaki davranışlardan biridir. Yardımsever; yoksullara, düşkünlere, yardıma muhtaç olanlara maddi ve manevi iyilik ve yardım etmeyi seven kimsedir. İslam dini yardımlaşmaya büyük önem vermiş, yardımsever insanları cennetle müjdelemiştir. Her ibadet ve davranışta olduğu gibi yardımlaşma da sadece Allah’ın (c.c.) rızasını kazanmak için yapılır. İslam’da gösteriş için veya maddi ve manevi bir çıkar için yapılan iyilikler boşa gider. İslam dininde namaz, ramazan ayı ve orucu, zekât, sadaka, hac ve kurban gibi ibadetler sosyal yardımlaşma ve dayanışmayı sağlayan en güzel unsurlardır. İslam dininde yardımsever olmak iyi ve ahlaklı bir insan olmanın gereğidir. Mümin bir kimse yardıma muhtaç kişilere karşı duyarsız duramaz. Yardımlaşmaya en yakınımızdaki yardıma muhtaç insanlardan başlamalıyız.

Kur’an-ı Kerim’de “...İyilik ve takva (Allah’a karşı gelmekten sakınma) üzere yardımlaşın ama günah ve düşmanlık üzere yardımlaşmayın...” (Maide suresi, 2. ayet.) buyrularak müminlerin iyilikte yardımlaşması kötülük, bozgunculuk ve fesatlık gibi kötülüklerde birbirine destek olmamaları emredilmiştir. İyilik konularında yardımlaşmak dinî görevdir. Peygamber Efendimiz (s.a.v.) de “**Kim bir Müslümanı bir sıkıntıdan kurtarırsa bu sebeple Allah da (c.c.) onu kıyamet günü sıkıntılarının birinden kurtarır. Kim bir Müslümanın (kusurunu) örterse Allah da kıyamet günü onun (kusurunu) örter.**” (Buhari, Mezâlim, 3.) buyrularak maddi ve manevi konularda birbirimize destek olduğumuz takdirde Allah’ın (c.c.) da ahiret günü bize yardım edeceğini açıklamıştır.

Görsel 3.10. Yardım, ihtiyaç sahibi incitilmeden yapılmalıdır.

“Veren el, alan elden hayırlıdır.”

(Buhâri, Zekât, 18)

Yardımlaşma sadece maddi konularla ilgili değildir. İnsan bir sıkıntısını dile getirmek, sevincini veya üzüntüsünü paylaşmak için de birinin yardımına ihtiyaç duyabilir. Düğünlerde, bayramlarda, hastalık ve cenazelerde akrabaların, komşuların ve arkadaşlarının yanında olmak yardımsever bir insan olmanın gereğidir.

İnsan toplumsal bir varlıktır ve toplum içinde yaşar. İnsanlar toplumda sağlıklı bir iletişim kurmak için ve problemlerine çözüm bulmak için yardımlaşmalıdır. İnsanlar arasındaki ilişkiler yardımlaşma ile gelişir, kardeşlik duygusu da yardımlaşma ile güçlenir.

İslam, müminler arasında dayanışmanın oluşmasına ve sürdürülmesine büyük önem vermiş, dayanışmayı sağlayacak ilkeler, vasıtalar ve müesseseler koymuş, yardımlaşma ve dayanışmayı engelleyen her türlü olumsuz davranışları da yasaklamıştır. Bu nedenle Kur'an-ı Kerim'de iyilik ve hayırda yarışma, Allah (c.c.) yolunda harcamada bulunma ve toplumdaki kimsesiz, fakir ve düşkünlere yardım elini uzatma, en çok üzerinde durulan ve teşvik edilen konulardır.

Allah (c.c.), Kur'an-ı Kerim'de yardım edilmesi gereken kişileri açıklayarak ve yardımseverlerin kibir ve övünme gibi kötü duygulardan uzak durmasını emretmiştir: “Allah’a ibadet edin ve ona hiçbir şeyi ortak koşmayın. Ana babaya, akrabaya, yetimlere, yoksullara, yakın komşuya, uzak komşuya, yanınızdaki arkadaşına, yolcuya, elinizin altındaki iyilik edin. Şüphesiz Allah, kibirlenen ve övünen kimseleri sevmez.” (Nisâ suresi, 36. ayet.) Kur'an'da ve hadislerde Müslümanlar yardımlaşmaya teşvik edilmiş ayrıca bu yardımların ihtiyaç sahiplerinin incitilmeden yapılması istenmiştir. Allah (c.c.) şöyle buyurmuştur: “Mallarını Allah yolunda harcayan sonra da harcadıklarının peşinden (bunları) başa kakmayan ve gönül incitmeyenlerin, Rab’leri katında mükâfatları vardır. Onlar için korku yoktur. Onlar üzülmeyeceklerdir de.” (Bakara suresi, 262. ayet.) “Ey iman edenler! Allah’a ve ahiret gününe inanmadığı hâlde malını insanlara gösteriş yapmak için harcayan kimse gibi sadakalarınızı başa kakmak ve incitmek suretiyle boşa gidermeyin. O kimsenin misali, üzerinde toprak bulunan düzgün ve yalçın bir kayadır; kayanın üzerine şiddetli bir yağmur yağmış, onu çıplak hâlde bırakmıştır. Bu gibilerin kazandıkları hiçbir şeyden istifadeleri olmaz ve Allah, inkârcı topluluğa hidayet vermez.” (Bakara suresi, 264. ayet.)

BİLGİ KUTUSU

Yardımseverler, yardım ederken bunu kimseye göstermeden gizli bir şekilde yapmalıdır. İhtiyaç sahibinin onurunu kıracak bir davranışta bulunmamalı, yapılan yardım ve iyilikleri başa kakmamalı ve karşılık beklemeden sadece Allah'ın (c.c.) rızasını kazanmak için yardım yapmalıdır.

Her konuda insanlara güzel örnek olan Hz. Peygamber (s.a.v.) yardımseverlikte de örnek olmuş ve cömertlik hakkında şöyle buyurmuştur: “Cömert, Allah’a yakın, cennete yakın, insanlara yakın, ama cehennemden uzaktır. Cimri ise Allah’tan uzak, cennetten uzak, insanlardan uzak, ama cehenneme yakındır. Cömert cahil, Yüce Allah katında cimri abidden daha sevimlidir.” (Tirmizi, Birr, 40.) Yardımlaşma insanı cimrilikten uzaklaştırır. Yardımlaşma zengin ile yoksul kimse arasındaki sevgi, merhamet ve kardeşlik duygularını güçlendirir. Böylece toplumunda denge ve huzur sağlanmış olur.

İnsanların başı sıkıştığında, hastalandığında ya da tek başına kaldığında hiçbir menfaat beklemeden ona yardım elini uzatacak ve sıkıntılarını paylaşacak yardımseverlere ih-

tiyacı vardır. Bizler de yardımseverliği güzel bir ahlaki davranış olarak benimsemeli, çevremizdeki ihtiyaç sahibi insanlara hiçbir menfaat beklemeden maddi veya manevi olarak yardım etmeliyiz. Yardımseverlik duygusu insanı bencillikten ve cimrilikten uzaklaştırır, çevresindekilere karşı duyarlı ve cömert bir insan olmasını sağlar.

2. UYGULAMA

Hangi konularda insanlara yardım ediyorsunuz? Aşağıdaki boşluğa yaptığınız iyi davranışlarınızı yazınız.

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

2. BİR PEYGAMBER TANIYORUM: HZ. SALİH (A.S.)

“Semud kavmine de kardeşleri Salih’i gönderdik. Onlara şöyle dedi: “Ey kavmim! Allah’a kulluk edin çünkü sizin O’ndan başka ilahınız yoktur.” (Araf suresi, 73. ayet.)

Salih Peygamber (a.s.), Arap Yarımadası’nda bulunan Semud halkının (Hicr halkı) içinden olup kavmine gönderilmiş bir peygamberdir. Soyü Hz. Nuh’a (a.s.) dayanır. Hz. Salih (a.s.) Semûd kavminin soylu ailelerinden birine mensuptu. O, halkın sevdiği, güvendiği ve takdir ettiği, hastaları ziyaret eden, merhametli ve iyilik yapmayı seven biriydi.

Semud kavmi, Hicaz ve Şam arasında bulunan Hicr Bölgesi’nde çok güzel şehirlerde ve bol nimetler içinde yaşamışlardı. (Araf suresi, 74. ayet.) Semud kavmi taşları ve kayaları oyarak çok güzel ve sağlam evler yapan bu konuda çok yetenekli (mahir) bir halktı. Kur’an’da bu konu hakkında şöyle buyrulur: “Düşünün ki Allah, Âd kavminden sonra yerlerine sizi getirdi ve yeryüzünde sizi yerleştirdi. O’nun düzlüklerinde saraylar yapıyorsunuz, dağlarında evler kuruyorsunuz...” (Araf suresi, 74. ayet.) Semud halkı önceleri tek olan Allah’a (c.c.) inanırken zamanla tevhit inancından sapmış, ahireti unutmuş, putlara tapmaya ve yeryüzünde fesatçılık ve taşkınlık yapmaya başlamıştı. (TDV İslam Ansiklopedisi, C 36, s. 32-33)

Bunun üzerine Allah (c.c.), bu kavme Hz. Salih’i (a.s.) göndermiş o da Semud kavmini tevhid dinine; tek olan Allah’a (c.c.) inanmaya davet etmişti. “... Allah’a karşı gelmekten sakınmaz mısınız? Doğrusu ben size gönderilmiş güvenilir bir elçiyim artık Allah’tan sakının ve bana itaat edin. Ben buna karşı sizden bir ücret istemiyorum; benim ecrim ancak âlemlerin Rabbine aittir.” (Şuara suresi, 124-127.) Kur’an-ı Kerim’de de ifade edildiği

gibi Semud kavmi, Salih Peygamberin (a.s.) davetini inkâr ederek onu yalancılıkla, büyüçlükle, uğursuzlukla ve şımarıklıkla suçlamışlardı. Hz. Salih (a.s.) Semud kavminde yirmi yıl elçilik görevini yapmış, onlarla mücadele etmiş fakat o asla davet ve tebliğinden vazgeçmemişti. (M. Asım Köksal, Peygamberler Tarihi, C 1, s. 127.)

Hz. Salih'in (a.s.) davetini kabul etmeyip inkâr edenler ondan peygamberliğini doğrulayacak bir mucize istediler. Allah (c.c.) da onlara bir mucize ve imtihan olmak üzere bir dişi deve gönderdi. Allah (c.c.) bu olayla ilgili olarak Kur'an'da şöyle buyurmuştur: “Ey kavmim! İşte size mucize olarak Allah'ın bir devesi. Bırakın onu, Allah'ın arzında yayılıp otlasın. Ona kötülük dokundurmayın, yoksa sizi yakın bir azap yakalar.” (Hûd suresi, 64. ayet.) Bu mucize deve çok bereketli ve sütü çok olmasına rağmen fazla su içmesi halkı rahatsız etmiştir. Hz. Salih (a.s.) çözüm önerileri gösterse de içlerinden fesatçı bir grup halkı kışkırtmıştır. Semud kavmi, Hz. Salih'i (a.s.) önceden çok sevmelerine ve güvenmelerine rağmen kendi düşüncelerine uymadığı için onun uyarısını dikkate almamış, büyük bir kibir ve gurura kapılıp mucize olarak gönderilen deveyi kesmişler ve Hz. Salih'e (a.s.) şöyle demişler: “... Ey Salih, eğer sen peygambersen bizi tehdit ettiğin azaba uğrat bakalım...” (Arâf suresi, 77. ayet.)

BİLGİ KUTUSU

Mucize, Peygamberlerin kendilerine inanmayan insanlara peygamberliklerini ispat etmek amacıyla gösterdikleri olağanüstü olaylara denir. Mucize göstermek Allah'ın (c.c.) iznine bağlı olarak peygamberler tarafından gerçekleştirilir. (MEB Dinî Terimler Sözlüğü, s. 242.)

Hz. Salih (a.s.), kavminin deveyi öldürdüğünü öğrenince çok üzüldü ve kavmine dönerek şöyle dedi: “Yurdu-nuzda üç gün daha yaşayın! İşte, bu kimsenin yalan diyemeyeceği bir tehdit-tir.” (Hud suresi, 65.ayet.) Bunun üzeri-ne Semud kavmi, Salih'e (a.s.) tuzak ku-rup onu öldürmeye karar verdiler fakat bunu başaramadılar. Salih (a.s.) kendine inanan bir grupla şehirden ayrıldı. “O zalimleri ise korkunç ses yakaladı. Ken-di yurtlarında diz üstü çöküp kaldılar.” (Hud suresi, 67. ayet.) “Onca varlıkları ve evleri kendilerine bir fayda vermedi.” (Hicr suresi, 84. ayet) “Biliniz ki Semûd kavmi Rablerini inkâr etti. (Yine) biliniz ki Semûd kav-mi Allah'ın rahmetinden uzaklaştı.” (Hud suresi, 68. ayet.)

Görsel 3.11. Allah, Semud kavmine mucizevi bir imtihan olarak deve göndermiştir.

Ahlaki Davranışlar

Semud kavmini korkunç bir ses, bir çığlık alıp götürdü fakat Salih'e (a.s.) inananlar kurtulmuştu. Kur'an'da şöyle buyrulur: “(Helâk) emrimiz geldiğinde Salih'i ve beraberindeki iman etmiş olanları tarafımızdan bir rahmetle helâkten ve o günün rezilliğinden kurtardık. Şüphesiz Rabbin mutlak güç sahibidir, hüküm ve hikmet sahibidir.” (Hûd suresi, 66. ayet.) Semud kavminden geriye ise harabe bir şehir, çökmüş evler, alınacak ders ve ibretler kalmıştır.

Kur'an'da anlatılan **kıssalar**, sonra yaşayan insanların bu olaylardan ibret almaları içindir. Hz. Salih'in (a.s.) bu kıssası da insanların Allah'a (c.c.) nasıl isyan ettiği, emirlerine karşı gelip nasıl taşkınlık yaptığının ibretlik bir örneğidir. Peygamber Efendimiz (s.a.v.) de geçmiş ümmetlerin bu taşkınlık ve inatçılıklarını ashabına anlatıp onların akıbetlerinden haberdar ediyor ve onların durumlarına düşmemeleri için bu kıssaları anlatıyordu.

Peygamber Efendimiz (s.a.v.), ashabının önceki ümmetlerden ibret almalarını istemiş, bu kavimlerin mekanlarını gözyaşı dökerek ve tefekkür ederek ziyaret edebileceklerini söylemiştir. Peygamber Efendimiz (s.a.v.) şöyle buyurmuştur: “Onların başlarına gelen musibetin sizin de başınıza gelmemesi için, (kendilerine) zulmetmiş olan kimselerin yerleşim yerlerine ağlayarak (ibret alarak) girin.” (Buhari, Enbiya, 17.) (Hadislerle İslam, C 6, s. 123.)

3. BİR SURE TANIYORUM: FELAK SURESİ VE ANLAMI

Okunuşu:

Bismillâhirrahmânirrahîm

1. Kul e'ûzü bi-Rabbi'l-felak.
2. Min şerri mâ halak.
3. Ve min şerri ğâsikın izâ ve kab.
4. Ve mişerri'n-neffâsâti fi'l-'ukad.
5. Ve min şerri hâsidin izâ hased.

Anlamı:

Rahmân ve Rahîm olan Allah'ın adıyla

1. De ki: "Sabahın Rabbine sığınırım;
2. Yarattığı şeylerden gelebilecek kötülüklerden;
3. Karanlığı çöktüğü zaman gecenin şerrinden;
4. Düşümlere üföenlerin şerrinden;
5. Bir de kıskandığı vakit kıskanç kişinin şerrinden!"

FELAK SURESİ

Felak suresi, beş ayettir ve Medine'de inmiştir. Kur'an-ı Kerim'in 113. suresidir ve adını 1. ayette geçen "Felak" kelimesinden almıştır. Felak, güneşin doğuşu yani sabah anlamına gelmektedir. Felak suresinde, görölen veya görölemeyen var olan tüm kötölüklerden sadece Allah'a (c.c.) sığınılması öğütlenmektedir. Felak ve Nas suresi iki koruyucu anlamına gelen "**Muavvizeteyn**" adıyla bilinir. Hz. Muhammed (s.a.v) yatmadan önce ve namaz-lardan sonra düzenli olarak bu sureyi okumuş ve okunmasını tavsiye etmiştir (Tirmizî, Deavât, 21.;Tirmizî, Fedâilü'l-Kurân, 12.)

Felak suresinde, bütün kötü varlıkların şerrinden Allah'a (c.c.) sığınmanın gereğı vur-gulanmıştır. Geceleyin yırtıcı hayvanlar inlerinden, haşereler yerlerinden çıktığı, hırsızlar ve soyguncular hücumu geçtiğı, yangınlar olduğı ve yardım imkânı azaldığı için gece-nin şerrinden Allah'a (c.c.) sığınılması emredilmiştir. Karanlık zulüm ve cehalet karanlığı şeklinde de yorumlanmıştır. Zulüm ve cahillikten de Allah'a (c.c.) sığınılması vurgulan-mıştır. İslam dininde yasaklanmış olan sihir ve büyü ile uğraşanların şerrinden Allah'a (c.c.) sığınmak emredilmiştir. Ayrıca mümin kimselerin büyücü ve üfürükçölere itibar etmemeleri, onlardan uzak durmaları, onlara değer vermekten sakınmaları gerektiğı vur-gulanmıştır. İslam ahlakında haset ve kıskançlık kötölüğün başlıca kaynakları arasında gösterilmiştir. Bir tür ruh hastalığı olarak kabul edilen haset duygusunun insan tabiatın-daki bencillik eğiliminden, dolayısıyla başkalarının kendisinden daha üstün durumda olmasına tahammül edememesinden kaynaklandığı, bu durumun onu bir tür bunalıma soktuğı bildirilmektedir. Bu sebeple ayette, kıskançlığı tutan hasetçinin şerrinden Allah'a (c.c.) sığınmanın önemine dikkat çekilmiştir. (Kur'an Yolu, Türkçe meal ve Tefsir C 5, s. 718-722)

ÖZET

Güzel Ahlaki Tutum Ve Davranışlar

Ahlak, sözlükte huy, mizaç ve karakter demektir. Güzel ahlak ise insanın yaratılışından gelen özellikleri ile insanların iyiliğini ve mutluluğunu hedef alan kuralların hayata geçirilmesi sonucunda kazanılan iyi ve güzel davranışlara denir.

Allah (c.c.) peygamber ve kitaplar göndererek insanlara dünya ve ahiret mutluluğunu kazandıracak bilgiler vermiştir. İslam dininin temel amacı insanların; Allah'ın (c.c.) varlığına ve birliğine inanmaları, O'na ibadet etmeleri ve güzel ahlaklı bireyler olmalarıdır. İslam ahlakının temeli Kur'an ve sünnet kaynaklıdır. İslam ahlakı ahiret inancına dayanır ve evrensel ilkeler içerir.

Güzel ahlaki tutum ve davranışlar adalet, dostluk, dürüstlük, öz denetim, sabır, saygı, sevgi, sorumluluk, vatanseverlik ve yardımseverliktir.

Adalet, hak ve hukuku gözetmek, her şeye hakkını vermek, her şeyi yerli yerinde yapmak ve doğruluk anlamlarına gelir. Adaletli olmak, herkese hak ettiğini zamanında vermek, kimseye ayrımcılık yapmamak, hak ve hukuka uygun davranmak demektir. Ahlaklı bir insanda bulunması gereken en önemli özelliklerden biri adaletli olmaktır. Adaletin olduğu bir toplumda huzur, huzurun olduğu yerde ise güven ve barış olur. Adaleti terk eden bir toplulukta huzur ve güven yoktur.

Dostluk, sevgi gibi yaratılıştan gelen (fitri) bir duygudur. İki insan arasında sıradan bir ilişkinin çok ötesinde derin bir sevgi ve saygıyı ifade eden dostluk, insan olmanın bir gereğidir. Dostlarımız ailemizden sonra bize en yakın olan kişilerdir. İyi günde, kötü günde her zaman bize destek olan, maddi manevi yardımcı olan kişilere **dost** denir. Dostluklar; karşılıklı samimiyete sevgi, saygı ve güvene dayanır.

Dürüstlük, davranışlarda doğru olmak, söz söylerken yalandan uzak durmaktır. İnsanın söz ve davranışlarında doğruluğu esas alıp yalandan kaçınması dinî ve dünyevi açıdan gereklidir. Fert ve toplumun sağlıklı bir hayata sahip olması için insan ilişkilerinde yalandan uzak durularak dürüstlüğün esas alınması gerekmektedir.

Öz denetim, kişinin kendini, duygu ve düşüncelerini kontrol etmesi ve yönetmesidir. İnsanın, çalışmak için hedef belirlemesi ve bu hedefe ulaşmak için de gayret etmesi gerekir. Bu aşamada kişi dış etkenlere karşı duygu ve isteklerini kontrol etmeli iradesine sahip çıkmalı ve onu yönetmelidir. Herhangi bir engelle karşılaştığında azimle çalışmalı, moralini bozmamalıdır. Öz denetimi olan kimse Allah'ın (c.c.) yardımını yanında hissederek gücünün yettiğince çalışmalı ve tevekkül etmelidir.

Sabır sözlükte engelleme, direnç gösterme, kararlılık, cesaretli olma, acele etmeme anlamlarına gelir. Dinî bir terim olarak ise **sabır**; hoş gitmeyen bir olay veya insanı zorlayan bir durum karşısında kişinin dünya ve ahireti düşünerek dayanma kuvveti göstermesine denir. Sabır, hayatın güçlükleri karşısında metanetli olma, dayanma ve çözüm odaklı düşünme demektir.

Saygı, bir şeye karşı dikkatli, özenli, ölçülü davranmaya sebep olan sevgi duygusudur. Bu duygu ile insanlar birbirinin hakkını korur ve ölçülü ve dikkatli davranır. İslam düşüncesinde saygı, başta Allah'a (c.c.) ve O'nun yarattığı tüm insanlara karşı din, dil, ırk ve cinsiyet ayırmadan ölçülü, nazik, özenli ve dikkatli davranmamıza sebep olan, içinde sevgi barındıran bir duygudur. Saygı her şart ve durumda gösterilmesi gereken güzel ahlaki bir davranıştır.

Sevgi, insanı bir şeye ya da bir kimseye yakın ilgi göstermeye yönelten duygudur. İnsanlar bu duygu sayesinde birbiriyle yakınlık kurarlar. Sevgiyi kullarının kalplerine yerleştiren ise Cenab-ı Hak'tır. Allah (c.c.), bütün sevgilerin kaynağı, varlık sebebidir, sevgisi sonsuz olandır. Canlı ve cansız varlıklarıyla tüm evren Allah'ın (c.c.) sevgi ve merhameti ile ayakta durur.

Sorumluluk, insan hayatına yön veren, onu amaçsız yaşamaktan kurtaran bir rehberdir. Sadece duyguya dayalı bir ses değil, aynı zamanda bir düşünme faaliyeti ve bilinç düzeyidir. Dolayısıyla her ne kadar sorumluluk duygusu insanın fitratında varsa da bunun körelmesi ya da geliştirilmesi insanın elindedir. İnsan bu sorumluluk duygusu ile görevlerinin bilincinde olur ve hayatını buna göre düzenler.

Vatan, üzerinde yaşadığımız ve maddi ve manevi olarak değer verdiğimiz ve huzur bulduğumuz topraktır. Vatan ve millet uğrunda her şeyi göze alan, çalışan ve hiç bir menfaat beklemeden onu seven ve onu iç ve dış tehditlere karşı koruyan kişiyi de **vatansever** denir. Vatan sevgisi, Allah'ın (c.c.) insanların kalbine koyduğu fitri ve köklü bir duygudur. Her insan doğduğu, büyüdüğü, bir tarih ve kültürle şekillenerek hayatını geçirdiği, akraba ve yakınlarının yaşadığı yere karşı ayrı bir sevgi ve ilgi duyar. Vatanından ayrıldığında büyük bir özlem duyar.

Yardımseverlik, insana özgü, merhamet ve sevgi duygularını içeren güzel ahlaki davranışlardan biridir. Yardımsever; yoksullara, düşkünlere, yardıma muhtaç olanlara maddi ve manevi iyilik ve yardım etmeyi seven kimsedir. İslam dini yardımlaşmaya büyük önem vermiş, yardımsever insanları cennetle müjdelemiştir. Her ibadet ve davranışta olduğu gibi yardımlaşmada sadece Allah'ın (c.c.) rızasını kazanmak için yapılır. İslam'da gösteriş için veya maddi ve manevi bir çıkar için yapılan iyilikler boşa gider. İslam dininde namaz, ramazan ayı ve orucu, zekât, sadaka, hac ve kurban gibi ibadetler sosyal yardımlaşma ve dayanışmayı sağlayan en güzel unsurlardır.

İslam dininde yardımsever olmak iyi ve ahlaklı bir insan olmanın gereğidir. Mümin bir kimse yardıma muhtaç kişilere karşı duyarsız duramaz. Yardımlaşma en yakınımızdaki yardıma muhtaç insanlardan başlayarak yapılmalıdır.

Bir Peygamber Tanıyorum: Hz. Salih (a.s.)

Hız. Salih (a.s.), Arap Yarımadası'nda bulunan Semud halkının (Hicr halkı) içinden olup kavmine gönderilmiş bir peygamberdir. O, halkın sevdiği, güvendiği ve takdir ettiği biriydi. Semud kavmi ise güzel şehirlerde ve bol nimetler içinde yaşayan, taşları ve kayaları oarak çok güzel ve sağlam evler yapan mahir bir halktı. Semud halkı önceleri tek olan Allah'a (c.c.) inanırken zamanla tevhit inancından sapmış, putlara tapmaya ve taşkınlık yapmaya başlamıştı.

Allah (c.c.) bu kavme Hz. Salih'i (a.s.) göndermiş o da Semud kavmini tevdit dini-ne davet etmeye başlamıştı fakat Semud kavmi, Hz. Salih Peygamberin (a.s.) davetini inkâr ederek onu yalancılıkla, büyücülükle, uğursuzlukla ve şımarıklıkla suçlamış ve ondan peygamberliğini doğrulayacak bir mucize istemişlerdi. Allah (c.c.) da onlara bir mucize ve imtihan olmak üzere bir dişi deve gönderdi. Semud kavmi, Hz. Salih'i (a.s.) önceden çok sevmelerine ve güvenmelerine rağmen kendi düşüncelerine uymadığı için onun uyarısını dikkate almamış, büyük bir kibir ve gurura kapılıp mucize olarak gönderilen deveyi kesmişti. Salih (a.s.), kavminin deveyi öldürdüğünü öğrenince çok üzüldü ve kavmine dönerek şöyle dedi: **“Yurduzda üç gün daha yaşayın! İşte, bu kimsenin yalan diyemeyeceği bir tehdittir.”** (Hud suresi, 65.ayet.) Semud kavmini korkunç bir ses, bir çığlık alıp götürdü fakat Salih'e inananlar kurtulmuştu. Semud kavminden geriye kalan ise harabe bir şehir, çökmüş evler, alınacak ders ve ibretler kalmıştır.

Bir Sure Tanıyorum: Felak Suresi Ve Anlamı

Bismillâhirrahmânirrahîm

1. Kul e'üzü bi-Rabbi'l-felak. 2. Min şerri mâ halak. 3. Ve min şerri ğâsikın izâ ve kab. 4. Ve minşerri'n-neffâsâti fi'l-'ukad. 5. Ve min şerri hâsidin izâ hased.

Rahmân ve Rahîm olan Allah'ın adıyla

1. De ki: “Sabahın rabbine sığınırım; 2. Yarattığı şeylerden gelebilecek kötülüklerden; 3. Karanlığı çöktüğü zaman gecenin şerrinden; 4. Düğümlere üfürenlerin şerrinden; 5. Bir de kıskandığı vakit kıskanç kişinin şerrinden!”

3.ÜNİTE

ÖLÇME VE DEĞERLENDİRME SORULARI

1. “Müminlerin iman bakımından en mükemmeli, ahlak bakımından en güzel olanıdır.” (Ebu Davud, Sünnet, 15.)

Yukarıdaki hadiste müminlerin hangi iki özelliği ile bağlantı kurulmuştur?

- A) İman - Ahlak
B) İman - İbadet
C) Ahlak - İbadet
D) İbadet - İnfak

2. “Her hak sahibine hakkını ver.” (Buhari, Savm, 51)

“Güçlü kimse, insanları güreşte yenen değil, bilakis öfke anında kendisine hâkim olandır.” (Müslim, Birr, 107.)

Yukarıdaki hadislerde sırasıyla hangi değerlere yer verilmiştir?

- A) Sabır – Sevgi
B) Doğruluk – Vatanseverlik
C) Adalet – Özdenetim
D) Yardımseverlik – Saygı

3. Aşağıdakilerden hangisi Peygamberimizin (s.a.v.) dürüst ve güvenilir olduğunu ifade etmek için kullanılmış bir kavramdır?

- A) Hatemü'l-Enbiya
B) Resul-ü Ekrem
C) Allah Resülü
D) Muhammedü'l Emin

4. Aşağıdaki davranışlardan hangisini sorumluluk sahibi bir insanın yapması **beklenmez?**

- A) Görevlerini zamanında yapar.
B) Emanete sahip çıkar.
C) Başladığı işi bitirir.
D) Yapmayacağı şeyi söyler.

5. I. “Ey iman edenler! Sabır ve namaz ile Allah'tan yardım isteyin çünkü Allah muhakkak sabredenlerle beraberdir.” (Bakara suresi, 153. ayet.)

II. “Şüphesiz ‘Rabbimiz Allah’tır.’ deyip de sonra dosdoğru olanlar var ya onların üzerine melekler iner...” (Fussilet suresi, 30. ayet.)

III. “...Ve eğer hüküm verirsen aralarında adaletle hükmet. Allah adil olanları sever.” (Maide suresi, 42. ayet.)

IV. “De ki: ‘Ben de ancak sizin gibi bir beşerim...’” (Fussilet suresi, 6. ayet.)

Yukarıdaki ayetlerden hangileri ahlaki bir konudan bahsetmez?

- A) Yalnız III B) Yalnız IV
C) I - IV D) II - III

6. “O takva sahipleri ki, bollukta da darlıkta da Allah için harcarlar; öfkelerini yutarlar ve insanları affederler. Allah da güzel davranışta bulunanları sever.” (Âl-i İmrân suresi, 134. ayet.)

Yukarıdaki ayette hangi güzel ahlaki davranıştan bahsedilmemiştir?

- A) Cömertlik B) Özdenetim
C) Vatanseverlik D) Merhamet

7. Aşağıdaki bilgilerden hangisi Salih (a.s.) ile ilgili değildir?

- A) Hicr halkına gönderilmiştir.
B) Kavmi sel felaketi ile yok olmuştur.
C) Dişi bir deve mucizesi verilmiştir.
D) Kavmi ev yapımında ustalaşmıştır.

8. Aşağıdakilerden hangisi Felak ve Nas suresinin diğer adıdır?

- A) Muavvizeteyn
B) Muhammedül Emin
C) Melekülmeyt
D) Mucize

9. Müslüman bir kişinin iyi bir davranışta bulunmasının en önemli nedeni aşağıdakilerden hangisidir?

- A) İhtiyaç hissetmesi
B) Allah'ın (c.c.) rızasını kazanmak istemesi
C) İyilik yapmayı sevmesi
D) Sevap kazanmak istemesi

10. “Yavrum! Namazı dosdoğru kıl. İyiliği emret. Kötülükten alıkoy. Başına gelen musibetlere karşı sabırlı ol çünkü bunlar kesin olarak emredilmiş işlerdendir.” (Lokman suresi, 17. ayet.)

Yukarıdaki ayette hangi değere yer verilmiştir?

- A) Sabır B) Adalet
C) Saygı D) Sorumluluk

4. ÜNİTE

ALLAH'IN KULU VE ELÇİSİ:

HZ. MUHAMMED

ÜNİTE KONULARI

- ▶ ALLAH'IN KULU HZ. MUHAMMED (S.A.V)
- ▶ ALLAH'IN ELÇİSİ HZ. MUHAMMED (S.A.V)
- ▶ BİR SURE TANIYORUM: KAFİRÜN SURESİ VE ANLAMI

NELER ÖĞRENECEĞİZ ?

Bu üniteyi tamamladığınızda;

1. Kur'an- ı Kerim'deki ayetlerden hareketle Hz. Muhammed'in (s.a.v.) insani yönünü öğreneceksiniz.
2. Hz. Muhammed'in (s.a.v.) peygamberlikle ilgili özelliklerini öğreneceksiniz.
3. Kâfirun suresinin okunuşunu ve anlamını öğreneceksiniz.

ANAHTAR KAVRAMLAR

- Risalet
- Nübüvvet
- Hatemü'l-enbiya

DÜŞÜNELİM

1. “De ki: Ben de ancak sizin gibi bir beşerim...” (Fussilet suresi, 6. ayet.) ifadesinden ne anlıyorsunuz?
2. Hz. Muhammed'in (s.a.v.) rahmet peygamberi olması ne demektir?
3. Hz. Muhammed'in (s.a.v.) Kur'an-ı Kerim'i açıklamasına bir örnek veriniz.

1. ALLAH'IN (C.C.) KULU HZ. MUHAMMED (S.A.V.)

Dünyaya gelen her insanın ilk sorumluluğu Allah'ın (c.c.) kulu olduğunu bilmek ve buna göre yaşamaktır. Yüce Allah (c.c.) insanları kendisine kulluk etmeleri için yarattığını Zâriyat suresinin 56.ayetinde şöyle ifade etmektedir: “Ben cinleri ve insanları ancak bana kulluk etsinler diye yarattım.” Hz. Muhammed de (s.a.v.) her insan gibi kul olarak yaratılmış, kulluk vazifesini de hayatının sonuna kadar yerine getirmiştir.

Hz. Muhammed (s.a.v.) gerek peygamberlik öncesinde gerekse peygamberlik döneminde insanüstü özelliklere sahip olmamıştır. Her insan gibi bir anne babadan dünyaya gelmiş, çocuk olmuş, genç olmuş, çalışma hayatına atılmış, zamanı gelince evlenmiş, çocukları olmuş, yeri gelmiş sevinmiş, yeri gelince üzül-müştür. Her insan gibi bedeni ihtiyaçları olmuştur. Acıkınca yemek yemiş, yorulunca dinlenmiştir. Hasta olduğu zamanlar olmuş, hayatın içinde insanın başına gelecek her türlü sıkıntılara da maruz kalmıştır.

Hz. Muhammed (s.a.v.) zaman zaman arkadaşlarıyla şakalaşmış, yeri gelmiş gülmüş, yeri gelmiş gözyaşı dökmüştür. Onlarla birlikte yolculuklar yapmış, savaflara katılmıştır. Katıldığı Uhud Savaşı'nda yaralanmış, kanlar içinde kalmıştır.

Hz. Muhammed (s.a.v.) peygamber olmadan önce ve sonra diğer insanlar gibi kendi işlerini kendisi yapar, elbisesini temizler, koyununu sağar geçimini sağlamak için çalışırdı. Hastalandığında dönemin geçerli olan tedavi yöntemlerini uygulardı. Eşinin ifadesiyle sahabilerden herhangi bir aile reisi evinde ne yapıyorsa Hz. Muhammed de (s.a.v.) aynısını yapardı. Onu torunlarını gezdirirken, gençlerle dertleşirken, alışveriş yaparken görmek mümkündü.

Görsel 4.1. İnsanın ilk sorumluluğu ibadet etmektir

Hz. Muhammed'in (s.a.v.) bizler gibi bir kul olmasının yanında onu insanlardan ayıran bir takım özellikleri de vardır. O, yaşadığı dönemdeki kötü alışkanlıkların hiçbirine bulaşmamış, putlara tapmamış ve Allah'a (c.c.) şirk koşmamıştır. Bunun yanı sıra onu insanlardan ayıran en önemli özelliği Yüce Allah'tan(c.c.) vahiy almasıdır. Bu gerçek Kur'an'da şöyle ifade edilmiştir: **De ki: "Ben de ancak sizin gibi bir insanım fakat bana ilâhınızın yalnızca bir tek ilâh olduğu vahyediliyor. Artık O'na yönelin ve O'ndan bağışlanma dileyin..."** (Fussilet suresi, 6. ayet.)

Mekkeliler kendileri gibi insani özelliklere sahip olan Hz. Muhammed'in (s.a.v.) peygamber seçilmesine şaşırmışlardı çünkü onlar peygamberlerin olağanüstü güçlere sahip olması gerektiğine inanıyorlardı. Onlara göre peygamber ya gelecekte haber veren biri ya da kusursuz bir melek özelliği taşınmalıydı. Bu yüzden Hz. Muhammed'in (s.a.v.) peygamberliğini kabul etmeye yanaşmadılar. Bahane olarak da onun kendileri gibi bir insan olmasını öne sürdüler. Kur'an-ı Kerim'de onların bu bahaneleri şöyle haber verilmektedir: **"Bu ne biçim peygamber; bizler gibi yemek yiyor, çarşılarda dolaşiyor! Ona kendisiyle beraber uyarıcı olarak bir melek indirilmeli değil miydi? dediler."**(Furkân suresi, 7. ayet.)

Görsel 4.2. İslam, toplumdan uzaklaşmayı emretmez.

BİLGİ KUTUSU

"De ki: Ben size, 'Allah'ın hazineleri benim yanımdadır.' demiyorum. 'Ben gaybı da bilmem.' Size, 'Ben bir meleğim.' de demiyorum. Ben sadece bana gönderilen vahye uyuyorum..." (En'am suresi, 50. ayet.)

Kur'an-ı Kerim'de müşriklerin bu tür iddialarının geçersiz olduğu Furkân suresinin 20. ayetinde şöyle ifade edilmiştir: **"(Resulüm!) Senden önce gönderdiğimiz bütün peygamberler de hiç şüphesiz yemek yerler, çarşılarda dolaşırlardı. Biz, sizi birbiriniz için imtihan konusu yaptık..."** Başka bir ayette de müşriklerin bu bahanelerinin geçersizliği yine Kur'an-ı Kerim'de şöyle bildirilmektedir: **"De ki: Eğer yeryüzünde, (insanlar yerine) yerleşip dolaşan melekler olsaydı, elbette onlara gökten bir melek peygamber indirdik."**(İsrâ suresi, 95. ayet.)

2. ALLAH'IN (C.C.) ELÇİSİ HZ. MUHAMMED (S.A.V.)

Hz. Muhammed (s.a.v.) kırk yaşındayken Yüce Allah (c.c.) tarafından gönderilen ilk vahiy ile elçi olarak görevlendirilmiştir. Allah'ın(c.c.) bir kulu olan Hz. Muhammed (s.a.v.) bu görevlendirmeye birlikte peygamberlik görevini de üstlenmiştir. Kur'an'da "Muhammed, Allah'ın elçisidir.." (Fetih suresi, 29. ayet.) ifadesiyle onun bu görevine işaret edilmiştir.

Hz. Muhammed (s.a.v.), Allah'ın (c.c.) emir ve yasaklarını insanlara bildiren elçilerden biridir. Diğer peygamberler gibi insanları yalnızca Yüce Allah'a (c.c.) kulluk etmeye çağırmıştır. Allah'tan (c.c.) aldığı mesajları ilk önce kendi hayatında uygulamış daha sonra insanlara iletmiştir. Tıpkı diğer peygamberler gibi göreviyle ilgili olarak kimseden maddi bir karşılık da beklememiştir. Bu konu ile ilgili olarak Yüce Allah Yusuf suresi, 104. Ayette şöyle buyurmuştur: "Oysa sen onlardan herhangi bir karşılık (ücret) da beklemiyorsun. O (Kur'an) bütün âlemler için bir öğüttür."

Son ilahi kitap Kur'an-ı Kerim Hz. Muhammed'e (s.a.v.) indirilmiştir. O da Kur'an'ı ulaştığı herkese tebliğ etmiştir. Bir ayette bu konu şöyle açıklanmıştır: "...İşte bu Kur'an bana, onunla sizi ve ulaştığı herkesi uyarayım diye vahyolundu."(En'âm suresi, 19. ayet.)

Yüce Allah (c.c.) "İşte onun için (Ey Muhammed!) sen (tevhide) davet et ve emrolunduğun gibi dosdoğru ol. Onların heveslerine uyma ve de ki: 'Ben Allah'ın indirdiği kitaba

Görsel 4.3. Hz. Muhammed (s.a.v.)

BİLGİ KUTUSU

Nübüvvet

1. Peygamberlik, nebilik, elçilik, risalet.
2. Allah'ın gönderdiği vahiyleri, emir ve yasakları alıp insanlara dinin gerçeklerini duyurma; söz, tutum ve davranışlarıyla açıklama makamı olan peygamberlik.

Tebliğ

1. Ulaştırma, duyurma, açıklama.
2. Allah'ın kendilerine indirmiş olduğu vahiyleri insanlara eksiksiz olarak bildirmesi anlamında peygamberlerin sıfatlarından biri.

inandım ve aranızda adaleti gerçekleştirmekle emrolundum...” (Şûrâ suresi, 15. ayet.) buyruğuyla elçisinin vazifesini ve uyması gereken ilkeleri bildirmiştir.

Hz. Muhammed (s.a.v.) Son Peygamberdir

Yüce Allah (c.c.) insanlık tarihi boyunca emir ve yasaklarını bildirmek için peygamberler göndermiştir. Peygamberler, insanların hak dinden uzaklaştığı her dönemde onları uyarmak üzere gönderilmiştir. Bu gerçek, Kur'an'da şöyle ifade edilir: “Andolsun ki biz, “Allah'a kulluk edin ve Tağut'tan sakının” diye (emretmeleri için) her ümmete bir peygamber gönderdik.” (Nahl suresi, 36. ayet.)

Allah (c.c.) tarafından görevlendirilen peygamberlerin ilki Hz. Âdem (a.s.), sonuncusu Hz. Muhammed (s.a.v.) olmuştur. Hz. Muhammed (s.a.v.) ile birlikte vahiy sona ermiş peygamberlik müessesesi kapanmıştır. Kur'an'da bu konu şöyle ifade edilmiştir: “...O (Muhammed), Allah'ın resulü ve nebilerin sonuncusudur. Allah, her şeyi hakkıyla bilendir.” (Ahzâb suresi, 40. ayet.)

İlk peygamber Hz. Âdem (a.s.) ile başlayan İslam dini, son peygamber Hz. Muhammed (s.a.v.) ile tamamlanmıştır. Allah (c.c.) katında hak din olan İslam, bütün peygamberlerin insanları davet ettiği vahyin ortak adıdır. Kur'an'da Mâide suresi, 3. ayette bu durum şöyle ifade edilmektedir: “... Bugün sizin için dininizi kemale erdirdim. Size olan nimetimi tamamladım ve sizin için din olarak İslam'ı seçtim...”

Sevgili Peygamberimiz Hz. Muhammed (s.a.v.) son peygamber olmasını bir örnekle şöyle anlatır: “Benim, benden önce gelen peygamberlere nisbetle durumum buna benzer: Bir adam büyük bir bina yaptırıp onu güzelce dayayıp döşedi fakat bir köşede bir tuğlalık boş yer bıraktı. Ahali binanın etrafında dolaşiyor, güzelliğine hayran kalıyor fakat şunu söylemeden edemiyordu: Niçin bu tuğlanın yeri boş? İşte ben o tuğlayım ve peygamberlerin sonuncusuyum.” (Buhârî, Menâkıb,18.)

Hz. Muhammed (s.a.v.) bir hadis-i şerifinde şöyle buyurmuştur: “Risâlet ve nübüvvet son bulmuştur. Benden sonra ne bir resûl ne de bir nebi gelecektir.” (Tirmizî, Menâkıb, 8.) İlahi kitapların sonuncusu olan Kur'an-ı Kerim, Hz. Muhammed'e (s.a.v.) gönderilmiştir. Kur'an-ı Kerim son kitap olması nedeniyle tüm ilahi kitapların özünü kapsamaktadır. Kur'an'da yer alan ilahi hükümler tüm insanlığı kuşatıcı olup evrensel nitelik arz etmektedir. Bu yüzden de Hz. Muhammed (s.a.v.) sadece indirildiği toplumun değil bütün insanlığın peygamberidir.

BİLGİ KUTUSU

Hâtemü'l-Enbiyâ

Peygamberlerin sonuncusu, kendisinden sonra kesinlikle peygamber gelmeyecek olan anlamında Hz. Muhammed'in (s.a.v.) sıfatıdır.

Hz. Muhammed (s.a.v.) Rahmet Peygamberidir

Rahmet, kelime olarak incelik, sevgi, şefkat, merhamet anlamlarına gelir. Terim olarak bütün varlıkların iyiliğini arzu edip onlara her türlü yardımda bulunma isteği demektir. (MEB, Dinî Terimler Sözlüğü, s.300.)

Yüce Allah (c.c.) insanlık tarihi boyunca peygamberler göndererek kullarına doğru yolu göstermiş ve onları uyarmıştır. Allah'ın (c.c.) insanlara peygamberler göndermesi kullarına olan sevgi ve merhametinin bir eseridir. İnsan hata yapabilen ve unutkan olan bir varlıktır. Her zaman uyarılmaya ve kendisine yol gösterilmesine muhtaçtır. Bu yüzden peygamberler, insanlar için birer rahmettir. Kur'an-ı Kerim'de bu durum şöyle ifade edilmektedir: “.. Biz, Rabb'inin bir rahmeti olarak peygamberler göndermekteyiz. O hakkıyla işitendir, bilendir.”(Duhân suresi, 5-6. ayetler.)

Hz. Muhammed (s.a.v.) bir rahmet peygamberidir. Onun bu özelliği Enbiyâ suresinin 107. ayetinde şöyle ifade edilmiştir: “(Resulüm!) Biz seni âlemlere ancak rahmet olarak gönderdik.” Peygamberimiz de bir hadisinde şöyle buyurmuştur: “Ben rahmet peygamberiyim.” (Müslim, Fedail, 126.) Hz. Muhammed'in (s.a.v.) ümmetine olan rahmetini Yüce Allah (c.c.) bir ayette şöyle bildirmektedir: “Andolsun size içinizden öyle bir peygamber gelmiştir ki sizin sıkıntıya uğramanız ona çok ağır gelir. O, size çok düşkün, müminlere karşı çok şefkatli ve merhametlidir.” (Tevbe suresi, 128. ayet.)

Hz. Muhammed (s.a.v.) cehaletin hüküm sürdüğü bir toplumda insanlara rahmet olmuştur. Nasıl ki yağmur yeryüzünün hayat bulmasına sebep olur bu yüzden rahmet diye anılır, Hz. Muhammed de (s.a.v.) insanlığın manen hayat bulmasına sebep olmuştur.

Hz. Muhammed (s.a.v.), yaşadığı toplumda insanlara hem maddi hem manevi olarak destek olmuştur. Onları içinde buldukları sıkıntılardan kurtarmaya çalışmıştır. Her zaman mazlumlara sahip çıkmış, köleleri ve yetimleri korumuştur.

Hz. Muhammed (s.a.v.), kendisine yapılan zulümlere karşı daima affedici olmuştur. Hz. Muhammed (s.a.v.), bir gün İslam'a davet etmek için Taif şehrine gitmişti. Taifliler daveti kabul etmedikleri gibi Hz. Peygamberi taş yağmuruna tutup ona hakaret ettiler. Onların yaptığı bu eziyetlere karşı, “Ey Allah'ın Resülü, beni Rabb'in gönderdi, emrindeyim, istersen bunları şehirleriyle birlikte tarumar edeyim.” diyen Cebrail'e

Görsel 4.5. İslam insanlık için bir rahmettir.

Hz. Muhammed (s.a.v.), kendisine yapılan zulümlere karşı daima affedici olmuştur. Hz. Muhammed (s.a.v.), bir gün İslam'a davet etmek için Taif şehrine gitmişti. Taifliler daveti kabul etmedikleri gibi Hz. Peygamberi taş yağmuruna tutup ona hakaret ettiler. Onların yaptığı bu eziyetlere karşı, “Ey Allah'ın Resülü, beni Rabb'in gönderdi, emrindeyim, istersen bunları şehirleriyle birlikte tarumar edeyim.” diyen Cebrail'e

(a.s) “Hayır, Ey Cebrail! Ben insanları helâk etmek için değil, helâkten kurtarmak için geldim. Olur ki bunların neslinden zamanla bir tek de olsa Müslüman çıkar.” cevabını verdi ve Rabb'ine ellerini açıp, “Ey Rabb'im! Sen bunlara hidayet eyle. Onlar bilmiyorlar, onun için böyle yapıyorlar.” diye dua etti. (Buhârî, Enbiyâ, 56.)

Hz. Muhammed (s.a.v.), yaşlılara ve çocuklara karşı özel bir ilgiyle yaklaşmıştır. Yaşlılara hürmetle, çocuklara sevgiyle davranmış ve Müslümanlara da bunu öğütlemiştir. Yalnızca insanlara değil bütün canlılara değer vermiştir. O, canlılara merhametli davranmanın karşılıksız kalmayacağını ise şöyle ifade etmiştir: “Her can taşıyan varlığa yapılan iyilikte sevap vardır.” (Buhârî, Edeb, 27.)

Hz. Muhammed (s.a.v.), merhametinin bir eseri olarak savaş esnasında dahi kadınlara, çocuklara, sivil halka, mabetlere ve din adamlarına dokunulmamasını ve çevreye zarar verilmemesini istemiştir.

Hz. Muhammed (s.a.v.) Kur'an'ı Açıklayıcıdır

Peygamberimiz Hz. Muhammed'in (s.a.v.) Allah'ın (c.c.) elçisi olarak görevlerinden biri de Kur'an-ı Kerim'i insanlara bildirmek ve açıklamaktır. Onun bu görevi bir ayette şöyle ifade edilmektedir: “Peygamberleri apaçık belgeler ve kitaplarla gönderdik. İnsanlara, kendilerine indirileni açıklamaları ve onların da üzerinde düşünmeleri için sana bu Kur'an'ı indirdik.” (Nahl suresi, 44. ayet.)

Hz. Muhammed (s.a.v.), Kur'an'ın ilkelerini hem yaşayarak hem de sözlü

olarak açıklamıştır. Kur'an'da namaz, oruç, hac ve zekât gibi ibadetler emredilmiş ancak bunların nasıl yapılacağına ayrıntıları açıklanmamıştır. Peygamberimiz (s.a.v.) söz ve davranışlarıyla, bu ibadetlerin nasıl uygulanacağını göstermiştir. Bu konu ile ilgili şöyle buyurmuştur: “Ben namazı nasıl kılıyorsam, siz de öyle kılın.” (Buhârî, Ezan, 18.); “Hacın nasıl yapılacağı ile ilgili kuralları benden öğrenin.” (Nesaî, Menâsik, 220.)

Bakara suresinin 238.ayetinde yer alan, “Namazlara (özellikle) orta namaza devam edin.” buyruğundaki orta namazdan maksadın ne olduğunu Peygamberimiz (s.a.v.), “Orta namaz ikinci namazdır.” (Müslim, “Mesâcid”, 202.) hadisiyle açıklamıştır.

Görsel 4.6. Kur'an, son ilahi kitaptır.

Oruç ile ilgili “... Sabahın beyaz ipliği, siyah ipliğinden ayırt edilinceye kadar yiyin, için. Sonra da akşama kadar orucu tam tutun...” (Bakara suresi, 187. ayet.) emri nazil olunca Müslümanlar beyaz ipliğin siyah iplikten ayırt edilmesinin ne anlama geldiğini Peygamberimize (s.a.v.) sordular. Peygamberimiz Hz. Muhammed (s.a.v.) bu ayeti şöyle açıkladı: “Ayette bahsi geçen siyah ve beyaz iplik, gecenin karanlığı ile gündüzün aydınlığından ibarettir.”(Buhârî, “Savm”,16.)

Hz. Muhammed (s.a.v.) Bütün İnsanlar İçin Uyarıcı ve Müjdeleyicidir

İnsan yaratılış itibariyle unutkan ve hata yapabilen bir varlıktır. Yüce Allah'a (c.c.) kulluk için yaratılan insan bazen bu görevini ihmal etmekte ve bazen de unutmaktadır. Kullarına karşı çok merhametli olan Allah (c.c.) peygamberler ve ilahi kitaplar ile insanları bilgilendirmiş, hatalara karşı onları uyarmıştır. Nahl suresinin 2. ayetinde şöyle buyrulmaktadır: “Allah, ‘Benden başka ilah yoktur. Öyle ise bana karşı gelmekten sakının’ diye (insanları) uymaları için emrini içeren vahiy ile melekleri, kullarından dilediğine indirir.”

Peygamberimiz Hz. Muhammed (s.a.v.) dinin emir ve yasaklarına uyanları Yüce Allah'ın (c.c.) mükâfatlarıyla müjdelemiştir. Aynı zamanda da insanları puta tapmak, Allah'a (c.c.) şirk koşmak ve toplumun düzenini bozmak gibi olumsuz davranışlara karşı uyarmıştır. Peygamberimizin (s.a.v.) bu görevi bir ayette şöyle ifade edilmiştir: “Ey Peygamber! Biz seni insanlar hakkında şahit, müjdecî, uyarıcı ve Allah'ın izniyle O'nun yoluna dâvet eden bir peygamber ve onların yollarını aydınlatıcı bir elçi olarak gönderdik.”(Ahzâb suresi, 45-46. ayetler.)

Hz. Muhammed'in (s.a.v.) uyarıcılık görevi yalnızca Mekkeliler için değil, tüm insanlık içindir çünkü o bütün insanlara peygamber olarak gönderilmiştir. Kur'an'da bu durum şöyle ifade edilmiştir: “Biz, seni bütün insanlara ancak müjdeleyici ve uyarıcı olarak gönderdik fakat insanların çoğu bunu bilmezler.”(Sebe' suresi, 28. ayet.)

Peygamberimiz (s.a.v.) uyarıcılık görevini bir temsille bizlere şöyle anlatır: “Benim ve Allah'ın bana verdiği görevin durumu, bir kavme gelip ‘Ben, düşman ordusunu gözlerimle gördüm. Ben apaçık bir uyarıcıyım. Derhal kaçıp kurtulun!’ diyen kimsenin hâline benzer. Kavminden bir kısmı

Görsel 4.7. Peygamberler, insanlar için birer uyarıcıdır.

onun uyarısına itaat etmiş ve geceleyin yavaşça kaçıp kurtulmuş; bir kısmı ise (onu) yalanlamış ve oldukları yerde sabahlamıştır. Düşman ordusu sabah gelip onları yok etmiştir. İşte bana itaat edip getirdiğime tâbi olan kimsenin misali ile bana isyan edip getirdiğim hakikati yalanlayanın misali buna benzer.” (Buhârî, İ'tisâm, 2.)

Hz. Muhammed'in (s.a.v.) temel görevi, ilahi mesajı duyurarak insanları uyarmaktır. Peygamberimiz (s.a.v.) bu görevini yerine getirirken hiç kimsenin onurunu zedelememiş, kimseyi aşağılamamış, uyarılarını baskı ve zorlama yapmadan sürdürmüştür. Yûnus suresinin 99. ayetinde bu konuya şöyle değinilmiştir: “Eğer Rabb'in dileseydi, yeryüzünde bulunanların hepsi elbette toptan iman ederlerdi. Böyle iken sen mi mümin olsunlar diye insanları zorlayacaksın?”

Hz. Muhammed (s.a.v.) Güzel Ahlakı Tamamlamak Üzere Gönderilmiştir

Yüce Allah'ın (c.c.) görevlendirdiği peygamberler, insanlar için güzel ahlakın örnekleridir. Peygamberlerin son halkası olan Hz. Muhammed (s.a.v.) güzel ahlakı tamamlamak için gönderilmiştir. Peygamberimiz Hz. Muhammed (s.a.v.) ömrünü güzel ahlak sahibi bir kişi olarak yaşamıştır. Onun güzel ahlakını eşi Hz. Hatice (r.a.) bize şöyle anlatır: “Allah'a yemin ederim ki Allah hiçbir vakit seni utandırmaz. Çünkü sen akrabayı gözetirsin, işini görmekten âciz olanların ağırlığını yüklenirsin, yoksula kazanç kapısı sağlarsın, misafiri ağırlarsın, iyi işlerde karşılaşılan sıkıntıları aşmaları için insanlara yardım edersin.” (Buhârî, Bed'ü'l-vahy, 1)

Yüce Allah (c.c.), elçisi Hz. Muhammed'in (s.a.v.) üstün ahlakına Kur'an-ı Kerim'de şöyle değinmiştir: “Ve sen elbette üstün bir ahlak sahibisin.” (Kalem suresi, 4. ayet.) Hz. Muhammed (s.a.v.) gerek peygamberlikten önce gerekse peygamberlik görevinden sonra kötülöklere bulaşmamış, zararlı işler ve yanlış durumlar karşısında sessiz kalmamıştır. Gençlik yıllarında haksızlıkların önlenmesi ve adaletin sağlanması için Hilfu'l Fudul birliğine katılmıştır.

Hz. Muhammed (s.a.v.) peygamberlik öncesinde yaşadığı toplumda “Muhammedü'l-Emin” olarak anılırdı çünkü onun dürüst ve güvenilir bir insan olduğu herkes tarafından kabul edilirdi. Peygamberimiz (s.a.v.) kendisine emanet edilen her şeyi her zaman en güzel biçimde korurdu. O, asla hileye göz yummazdı. Hileye başvuranları, “...Bizi aldatan bizden değildir.” (Müslim, İman, 164.) diyerek uyarırdı.

Görsel 4.8. Güzel ahlaklı insanların en iyi örneği peygamberimizdir.

Yüce Allah (c.c.) Kur'an-ı Kerim'de peygamberimizin (s.a.v.) örneğini bizlere şöyle bildirir: “Andolsun, Allah'ın Resûlünde sizin için; Allah'a ve ahiret gününe kavuşmayı uman, Allah'ı çok zikreden kimseler için güzel bir örnek vardır.” (Ahzâb suresi, 21. ayet.) Peygamberimiz Hz. Muhammed de (s.a.v.) güzel ahlakın önemini bir hadisinde şöyle belirtir: “Müminlerin iman bakımından en olgun olanları, ahlakı en iyi olanlarıdır...” (Tirmizî, Radâ, 11.)

Hz. Muhammed (s.a.v.) güzel ahlakın bütün örneklerini üzerinde toplamış bir insandı. İnsanlar arasında günaha en uzak kişiydi. Onun kadar ailesine şefkatli kimse yoktu. İnsanlara karşı son derece merhametli ve adaletli davranmış, kimsenin kalbini kırmamaya özen göstermiştir. Güler yüzlü, güzel sözlü, yardımsever tavırlarıyla çevresindekiler tarafından sevilmiş ve saygı görmüştür.

Bir gün bir sahabi Hz. Muhammed'in (s.a.v.) eşi Hz. Aişe'ye (r.a.) Hz. Peygamberin ahlakı hakkında soru sormuştu. Hz. Aişe'nin (r.a.) ona verdiği cevap oldukça dikkat çekicidir: Sen, Kur'an okuyor musun? Sahabi, evet, okuyorum, deyince Hz. Aişe (r.a.) şöyle devam etti: İşte, Allah'ın Elçisinin ahlakı, Kur'an idi.” (Müslim, Salatü'l-Musafirin, 139.)

BİR AYET

(“Resulüm!) De ki: Eğer Allah'ı seviyorsanız bana uyunuz ki Allah da sizi sevsin ve günahlarınızı bağışlasın. Allah son derece bağışlayıcı ve esirgeyicidir.” (Âl-i İmrân suresi, 31. ayet.)

BİR HADİS

“(Allah'im!) Beni güzel ahlaka eriştir. Senden başka güzel ahlaka eriştirecek yoktur. Kötü ahlakı benden uzaklaştır. Senden başka kötü ahlakı benden uzaklaştıracak yoktur.” (Müslim, Müsafirin, 201.)

Görsel 4.9. Gül, Hz. Muhammed sevgisinin bir simgesidir.

3. BİR SURE TANIYORUM: KÂFİRÜN SURESİ VE ANLAMI

Okunuşu	Anlamı
Bismillâhirrahmânirrahîm.	Rahman Rahim Allah'ın adı ile
1. Kul yâ eyyühe'l-kâfirûn.	1. De ki: Ey Kâfirler!
2. Lâ a'büdü mâ ta'büdün.	2. Ben sizin kulluk ettiklerinize kulluk etmem.
3. Ve lâ entüm 'âbidüne mâ a'büd.	3. Siz de benim kulluk ettiğime kulluk edecek değilsiniz.
4. Velâ ene 'âbidün mâ 'abedtüm.	4. Ben de sizin kulluk ettiklerinize kulluk edecek değilim.
5. Velâ entüm 'âbidüne mâ a'büd.	5. Siz de benim kulluk ettiğime kulluk edecek değilsiniz.
6. Leküm dînüküm veliye dîn.	6. Sizin dininiz size, benim dinim de banadır.

Kâfirun suresi, Mekke Dönemi'nde inmiştir. Altı ayettir. Sure adını ilk ayetinde geçen ve “inkârcılar” anlamına gelen kâfirûn kelimesinden almıştır. Kureyşliler Hz. Peygamber'den bir sene kendi ilâhlarına tapmasını, bir sene de kendilerinin onun ilâhına tapmalarını istemişler. Hz. Peygamber de “Allaha bir şeyi ortak koştuktan yine O'na sığınırım!” demiş; bu defa Kureyşliler, “Bizim ilâhlarımızdan bazılarını istilâm et (öp, el sür), biz de seni tasdik edip ilâhına ibadet edelim” demişler. Bunun üzerine Kâfirûn suresi inmiştir. (bkz. Taberî, XXX, 213-214; Kurtubî, XX, 225.)

Bu sure, tevhid ilkesinin sembolü olan surelerden biridir. Bu surede, iman ile şirkin ayrı şeyler olduğu, bu iki inanç sistemi arasında bir benzerlik bulunmadığı ve iki inanç arasında bir uzlaşmaya gidilmesinin mümkün olmadığı vurgulanmaktadır.

ÖZET

Allah'ın (c.c.) Kulu Hz. Muhammed (s.a.v.)

Hz. Muhammed (s.a.v.) bizler gibi bir kuldur ancak onu diğer insanlardan ayıran en önemli özelliği Yüce Allah'tan (c.c) vahiy almasıdır. Bu konu ile ilgili bir ayette şöyle buyrulmaktadır: “De ki: Ben de ancak sizin gibi bir insanım. Ne var ki bana, ilahınızın bir tek ilah olduğu vahyolunuyor. Kim Rabb'ine kavuşmayı umuyorsa yararlı bir iş yapsın ve Rabb'ine kullukta kimseyi ortak koşmasın.” (Kehf suresi, 110. ayet.)

Kur'an-ı Kerim'de En'âm suresi 50. ayette şöyle buyrulmaktadır: “De ki: Ben size, 'Allah'ın hazineleri benim yanımdadır.' demiyorum. 'Ben gaybı da bilmem.' Size, 'Ben bir meleğim.' de demiyorum. Ben sadece bana gönderilen vahye uyuyorum.”

Allah'ın (c.c.) Elçisi Hz. Muhammed (s.a.v.)

Hz. Muhammed (s.a.v.) peygamberlik halkasının sonuncusudur. Yüce Allah, artık yeni bir peygamber ve ilahi bir kitap göndermeyeceğini bizlere bildirmiştir. Hz. Peygamberin son peygamber olduğu Kur'an-ı Kerim'de şöyle bildirilmiştir: “... O, Allah'ın Resûlü ve nebîlerin sonuncusudur.” (Ahzâb suresi, 40. ayet.)

Hz. Muhammed (s.a.v.) âlemlere rahmet olarak gönderilen güzel ahlakın tamamlayıcısı olan bir peygamberdir. Yüce Allah (c.c.), Hz. Peygamberin(s.a.v.) ahlakını şöyle tanımlamıştır: “Ve sen elbette üstün bir ahlak sahibisin.” (Kalem suresi, 4. ayet.) Başka bir ayette de “Andolsun size içinizden öyle bir peygamber gelmiştir ki sizin sıkıntıya uğramanız ona çok ağır gelir. O, size çok düşkün, müminlere karşı çok şefkatli ve merhametlidir.” (Tevbe suresi, 128. ayet.) buyrulmaktadır.

Hz. Muhammed'in (s.a.v.) peygamberlik görevlerinden biri de kendisine gönderilmiş olan Kur'an-ı Kerim'i yaşamak, insanlara bildirmek ve açıklamaktır. Yüce Allah (c.c.) elçisi Hz. Muhammed'in (s.a.v.) misyonu ile ilgili olarak şöyle buyurur: “Ey Peygamber! Biz seni insanlar hakkında şahit, müjdecî, uyarıcı ve Allah'ın izniyle O'nun yoluna dâvet eden bir peygamber ve onların yollarını aydınlatıcı bir elçi olarak gönderdik.” (Ahzâb suresi, 45-46. ayetler.)

Kâfirun suresi ve anlamı

Okunuşu: Bismillâhirrahmânirrahîm.

1. Kul yâ eyyühe'l-kâfirûn.
2. Lâ a'büdü mâ te'büdün.
3. Ve lâ entüm 'âbidûne mâ eabüd.
4. Velâ ene 'âbidün mâ 'abedtüm.
5. Velâ entüm 'âbidûne mâ a'büd.
6. Leküm dînüküm veliye dîn.

Anlamı: Rahman Rahim Allah'ın adı ile.

- 1-2. De ki; 'Ey Kâfirler! Ben sizin kulluk ettiklerinize kulluk etmem.
3. Siz de benim kulluk ettiğime kulluk edecek değilsiniz.
4. Ben de sizin kulluk ettiklerinize kulluk edecek değilim.
5. Siz de benim kulluk ettiğime kulluk edecek değilsiniz.
6. Sizin dininiz size, benim dinim de banadır.”

4.ÜNİTE

ÖLÇME VE DEĞERLENDİRME SORULARI

1. “Ben ruhbanlıkla emrolunmadım; evlenirim. Uyurum, uyanık da kalırım. Oruç tuttuğum gibi (ramazan ayı dışında) tutmadığım da olur.” (Hadis-i Şerif) **Bu hadisten çıkarılacak sonuç aşağıdakilerden hangisidir?**
- A) İslam'da ruhbanlık sınıfına yer yoktur.
- B) Hz. Peygamber (s.a.v.) insanların içinden biridir.
- C) Peygamberlerin ortak nitelikleri vardır.
- D) Her insanın özellikleri farklıdır.

2. Bir adam Hz. Peygamber'e geldi. O'nun karşısında durunca korkudan titremeye başladı. Bunun üzerine Peygamberimiz: “Korkma rahat ol. Ben kral değilim. Ben ancak Kureyş'ten kurutulmuş et yiyen bir kadının oğluyum.” dedi. **Bu olayda Hz. Muhammed (s.a.v.) ile ilgili aşağıdakilerden hangisi vurgulanmaktadır?**
- A) Kureyş'in önde gelen isimlerinden biri olması
- B) Davasındaki cesareti ve kararlılığı
- C) Allah'ın kullarından biri olması
- D) İnsanları affedici olması

3. **Aşağıdakilerden hangisi Hz. Muhammed'in (s.a.v.) insanî yönü ile ilgilidir?**
- A) Son peygamber olması
- B) Kur'an'ı insanlara ulaştırması
- C) Âlemlere rahmet olması
- D) Gençliğinde ticaretle uğraşması

4. “De ki: Ben size, ‘Allah'ın hazineleri benim yanımdadır.’ demiyorum. ‘Ben gaybı da bilmem.’ Size, ‘Ben bir meleğim.’ de demiyorum. Ben sadece bana gönderilen vahye uyuyorum. De ki: Kör ile gören hiç bir olur mu? Hiç düşünmez misiniz?” (En'am suresi, 50. ayet.) **Bu ayetten çıkarılacak sonuç aşağıdakilerden hangisidir?**
- A) Hz. Muhammed (s.a.c.) Allah'ın kulu ve elçisidir.
- B) Peygamberlerin temel görevi tebliğdir.
- C) İlim öğrenmek herkese farzdır.
- D) Vahyin kaynağı Yüce Allah'tır.

5. “Muhammed ancak bir peygamberdir. Ondan önce de peygamberler gelip geçmiştir. O ölür veya öldürülürse geriye mi döneceksiniz? Geriye dönen, Allah'a hiçbir zarar vermez. Allah, şükredenlerin mükâfatını verecektir.” (Âl-i İmrân suresi, 144. ayet)

Bu ayette vurgulanan aşağıdakilerden hangisidir?

- A) Son peygamber Hz. Muhammed'dir.
- B) Her peygamber insani özellikler gösterir.
- C) İbadet edilmeye layık tek varlık Yüce Allah'tır.
- D) Allah'tan gelen her şeye şükür gerekir.

6. Hz. Muhammed (s.a.v.) peygamberlerin sonuncusudur. Kendisinden sonra kesinlikle bir peygamber daha gelmeyecektir. Bu durum Kur'an-ı Kerim'de "... O, Allah'ın Resûlü ve nebilerin sonuncusudur." (Ahzâb suresi, 40. ayet.) ifadesiyle bildirilmiştir.

Bu metinden hareketle Hz. Muhammed'in (s.a.v.) son peygamber olması aşağıdaki kavramlardan hangisi ile ifade edilir?

- A) Hatemü'l Enbiya
- B) Sadık haber
- C) Furkan
- D) Beşir

7. “Andolsun size içinizden öyle bir peygamber gelmiştir ki sizin sıkıntıya uğramanız ona çok ağır gelir. O, size çok düşkün, müminlere karşı çok şefkatli ve merhametlidir.” (Tevbe suresi, 128. ayet)
Bu ayet Hz. Muhammed (s.a.v.) ile ilgili aşağıdakilerden hangisiyle ilişkilendirilebilir?

- A) Kur'an'ın açıklayıcısı olması,
- B) İnsanlık için bir uyarıcı olması,
- C) Rahmet peygamberi olması,
- D) Son peygamber olarak gönderilmesi,

8. **Aşağıdakilerden hangisi Hz. Muhammed'in (s.a.v.) peygamberlik yönüyle ilgilidir?**

- A) Hz. Hatice ile evlenmesi
- B) Kureyş kabilesine mensup olması
- C) Yetim ve öksüz büyümesi
- D) Kur'an'ı açıklaması

9. “Beni namaz kılariken nasıl görüyorsanız namazınızı öyle kılın.” (Hadis-i Şerif)
Bu hadisten Hz. Muhammed (s.a.v.) ile ilgili aşağıdakilerden hangisi çıkarılabilir?

- A) Allah'ın seçkin bir kuludur.
- B) Kur'an'ın açıklayıcısıdır.
- C) Günahlardan korunmuştur.
- D) Uyarıcı ve müjdeleyici bir peygamberdir.

10. **Aşağıdakilerden hangisi Hz. Muhammed'in (s.a.v.) güzel ahlakı ile ilgili değildir?**

- A) Hayatı boyunca yalan söylememesi,
- B) İnsanlara merhametli ve şefkatli davranması
- C) Her zaman güler yüzlü güzel sözlü olması
- D) Doğmadan önce babasını kaybetmesi

5. ÜNİTE
İSLAM DÜŞÜNÇESİNDE
YORUMLAR

ÜNİTE KONULARI

- ▶ DİN ANLAYIŞINDAKİ YORUM FARKLILIKLARININ SEBEPLERİ
- ▶ İSLAM DÜŞÜNCESİNDE YORUM BİÇİMLERİ
- ▶ İSLAM DÜŞÜNCESİNDE TASAVVUFİ YORUMLAR

NELER ÖĞRENECEĞİZ ?

Bu üniteyi tamamladığınızda;

1. Dinin farklı yorum biçimleri olduğunu öğreneceksiniz.
2. İslam düşüncesinde ortaya çıkan yorum biçimlerini sınıflandırabileceksiniz.
3. Kültürümüzde etkin olan tasavvufi yorumları öğreneceksiniz.
4. Alevilik – Bektaşilikle ilgili temel kavram ve erkânları öğreneceksiniz.

ANAHTAR KAVRAMLAR

- İtikat
- Fıkıh
- Tasavvuf
- Mezhep
- Âyin
- Erkân

DÜŞÜNELİM

1. Din ile din anlayışı arasındaki farklar nelerdir?
2. Din anlayışındaki yorum farklılıklarının sebepleri nelerdir?
3. İslam düşüncesindeki yorum biçimleri nelerdir?

1. DİN ANLAYIŞINDAKİ YORUM FARKLILIKLARININ SEBEPLERİ

Din; Allah (c.c.) tarafından vahiy yoluyla gönderilen, insanları kendi özgür iradele-riyle iyiye ve doğruya yöneltmeyi amaçlayan kurallar bütünüdür. Din, akıl sahibi insan-lara hitap eder. Dinin öğretilerini anlayabilecek tek varlık; akıllı, düşünebilen, sorgulayan ve irade sahibi olan insandır.

Allah (c.c.), peygamberler aracılığıyla emir, yasak ve öğütlerini herkese bildirmiştir. Peygamberler de hayatları boyunca bu ilahî buyrukları insanlara iletmişler ve insanları bu kurallara uymaya çağırmışlardır. Din vahiy yoluyla gönderilir ve değişmez. Dinin amacı insanları kötülüklerden uzaklaştırarak onlara dünya ve ahiret mutluluğu sağlamaktır.

Din anlayışı, Allah'ın (c.c.) peygamberler aracılığı ile gönderdiği öğütlerin insanlar tarafından algılanma biçimidir. İnsanların düşünme ve anlama yetenekleri birbirinden farklı olduğu için din anlayışları da farklı olur.

Din anlayışı, insanların bakış açısına, yaşam tarzına ve içinde bulunduğu sosyoeko-nomik duruma göre değişiklikler gösterebilir. İnsanların dine bakış açıları birbirleriyle aynı olabileceği gibi farklı da olabilir. Bu sebeple tarih boyunca dinde farklı anlayış biçimleri ortaya çıkmıştır.

DİN	DİN ANLAYIŞI
İlahi kurallar bütünüdür.	Vahyin yorumuna dayanır.
Vahiy yoluyla gönderilir.	İnsanların bakış açısını yansıtır.
Kişilere, toplumlara göre değişmez.	Zamanla değişebilir.
Akıl sahibi insanlara hitap eder.	Çevresel faktörlerden etkilenir.
Dinin amacı insanlara dünya ve ahiret mut-luluğu sağlamaktır.	Kişilere, toplumlara göre farklılık gösterebilir.

İslam dininin ilk yıllarında Müslümanlar, dinî konularla ilgili sorunlarını Hz. Muhammed'e (s.a.v.) sorabiliyor ve onun ortaya koyduğu çözümleri kabul ediyorlardı. Çünkü Yüce Allah (c.c.), peygamberimizi (s.a.v.) insanlara rehberlik etmesi için görevlendirmişti. Peygamberimizde (s.a.v.) Müslümanların sorunlarına çözüm yolları gösteriyor ve davranışlarıyla onlara örnek oluyordu.

Peygamberimizin (s.a.v.) ölümünden sonra İslam dini, Arap Yarımadası dışında da çeşitli bölgeler ve toplumlar arasında yayıldı. Böylece Müslümanlar farklı inanç, kültür, örf ve âdetlere mensup insanlarla karşılaştılar. Bu durum, dinin anlaşılması ve yorumlanmasında yeni sorunların ortaya çıkmasına neden oldu.

İnsanların birbirinden farklı din anlayışına sahip olmalarının çeşitli sebepleri vardır. Bu sebepler, insanın kendisinden kaynaklandığı gibi yaşadığı coğrafyadan, toplumsal yapıdan da kaynaklanmaktadır.

İnsanların farklı duygu, düşünce ve karaktere sahip olmaları, yaptıkları yorumlar üzerinde etkili olmuştur. Ayrıca dini yorumlayan bilginlerin değişik bölgelerde yetişmeleri, farklı kültürlere sahip olmaları ve çeşitli metotlar kullanmaları gibi hususlarda dinin farklı yorumlanmasına neden olmuştur.

İnsanların görüntü ve biçimleri nasıl birbirlerinden farklıysa kişilikleri, huyları, akıl ve düşünme yetenekleri de farklıdır. Bu yüzden atalarımız; "Beş parmağın beşi bir olmaz" buyurmuştur. Aynı kitabı okuyan, aynı dersi dinleyen ve aynı olayı gören insanların farklı yorum yapmaları, insanların yapısının birbirinden nasıl farklı olduğunu gösterir. İnsanların sahip oldukları bu farklılıklar, günlük hayatta etkili olduğu gibi dini anlayıp yorumlamada da etkilidir.

Her insan, içinde yaşadığı toplumun kuralları, inançları, örf ve âdetlerinden etkilenir. Bundan dolayı aynı dine inansa da değişik coğrafyada yaşayan insanların din algıları arasında bazı farklılıklar görülmektedir.

Din, sosyal olaylarla etkileşim hâindedir. Savaş ve barış ortamları, doğal afetler ve göçler, toplumsal değişimi etkileyen önemli faktörlerdir. Toplumun tamamını etkileyen bu olaylar sonucunda yaşanan değişim, insanların dinî düşünceleri ve yaşam biçimleri üzerinde etkili olur.

İslam düşüncesindeki farklı yorumlar, İslam dininin düşünce ve ifade özgürlüğüne verdiği önemin bir sonucudur. Din anlayışında farklı yorumların ortaya çıkması, bir zenginlik olarak algılanmalıdır. İslam tarihi boyunca ortaya çıkan farklı yorumlar hayatı kolaylaştırmıştır. Bu durum aynı zamanda İslam dininin farklı kültürlerle sahip milletler arasında yayılmasında da etkili olmuştur. İnsanlar İslam'ın farklı yorumlarından kendilerine uygun olanı seçip dini hayatlarını sürdürmüşlerdir.

Sonuçta bir insan, dinin farklı yorumlarından hangisine bağlı olursa olsun Allah'a (c.c.), Hz. Muhammed'in (s.a.v.) peygamberliğine ve Kur'an'a inanıyorsa Müslüman olarak kabul edilir.

2. İSLAM DÜŞÜNCESİNDE YORUM BİÇİMLERİ

İslam düşüncesinde yorum biçimleri mezhep olarak adlandırılır. **Mezhep** sözlükte gidilecek yer, gidilecek yol, takip edilen yöntem, metot, ekol anlamlarına gelir. Terim olarak mezhep, İslam kültüründe dinî ilimlerde uzman olan bir müçtehidin, dinin ayrıntılarına ilişkin konularda, kendine özgü kural ve metotla meydana getirdiği görüşler toplamıdır. (MEB Dinî Terimler Sözlüğü, s. 238.)

İslam düşüncesindeki yorum biçimleri üç farklı alanda ortaya çıkmıştır. Bunlar;

1. İtikadî yorumlar
2. Fıkhî yorumlar
3. Tasaavvufi yorumlar

“Göklerin ve yerin yaratılması, dillerinizin ve renklerinizin farklı olması da O'nun (varlığının ve kudretinin) delillerindedir. Şüphesiz bunda bilenler için elbette ibretler vardır.” (Rûm suresi, 22. ayet.)

“Ey insanlar! Şüphe yok ki, biz sizi bir erkek ve bir dişiden yarattık ve birbirinizi tanımanız için sizi boylara ve kabilelere ayırdık. Allah katında en değerli olanınız, O'na karşı gelmekten en çok sakınanınızdır. Şüphesiz Allah hakkıyla bilendir, hakkıyla haberdar olandır.” (Hucurat suresi, 13. ayet.)

İslam Düşüncesinde İtikadî Yorumlar

İtikat, sözlükte gönülden bağlanma, kesin karar verme, samimi olarak inanma, iman anlamlarına gelir. Terim olarak **itikat**, insanların dünyada ve ahirette mutlu olmaları için Allah'ın göndermiş olduğu kuralların hepsini kesin bir şekilde kabullenmesi ve iman etmesidir. (MEB Dinî Terimler Sözlüğü, s. 185.)

İslam dininin temelini inanç esasları oluşturur. Bu inanç esasları Kur'an ve sünnet tarafından belirlenmiştir. İnsanların bu inanç esaslarına bir şey eklemesi mümkün değildir. İnsanlar sadece bu inanç esaslarının daha iyi anlaşılması için yorum ve açıklama yaparlar.

İnançla ilgili yorumların temel amaçları şunlardır:

1. İman esaslarını anlaşılır bir şekilde açıklamak
2. Din konusunda doğruyu ve gerçeği arayanlara yol göstermek
3. Tevhid inancı hakkında doğru ve sağlam bilgiler sunmak
4. İslam'a ve diğer kutsal değerlere yöneltilen eleştirilere cevap verip onları çürütmek
5. Hurafe ve batıl inançların neler olduğunu tespit ederek Müslümanları bu konuda bilgilendirmek

İSLAM İNANÇ ESASLARI

1. Allah'a (c.c.) inanmak
2. Meleklerine inanmak
3. Kitaplarına inanmak
4. Peygamberlerine inanmak
5. Ahiret gününe inanmak
6. Kadere inanmak

Maturidilik

Ebû Mansur Muhammed b. Mahmud el-Maturidi'nin görüş ve düşünceleri çevresinde oluşmuş itikadi bir ekoldür. İmam Maturidi, 862 yılında Semerkand'da doğmuş ve 944 yılında aynı yerde vefat etmiştir .

İmam Maturidi, inanç konusunda Ebû Hanife'den etkilenmiş, onun eserlerinde geçen konuları ayrıntılarıyla açıklamış herhangi bir şüpheye yer bırakmayacak şekilde aklî ve naklî delillerle ispatlamıştır. En meşhur eserleri "Kitabu't-Tevhit ve Te'vilat'ul Kur'an'dır. Maturudi'in başlıca görüşleri şunlardır:

1. İnsanın, akıl yoluyla Allah'ın (c.c.) varlığına ulaşması mümkündür.
2. İman bir bütündür, artması ve eksilmesi söz konusu değildir.
3. Cennete giden müminler, Allah'ı (c.c.) göreceklerdir.
4. Büyük günah işleyen günahı helal saymadıkça dinden çıkmaz.
5. İnsana cüz'î irade verilmiştir. Bundan dolayı da insan tüm fiillerinden sorumlu olan bir varlıktır.

BİLGİ KUTUSU

Maturidilik, özellikle Türkler arasında tanınmış ve kabul edilmiştir. Bu mezhep Türkiye, Kuzey Afrika, Orta Asya, Hindistan, Pakistan, Malezya ve Endonezya'yı kapsayan geniş bir coğrafyaya yayılmıştır.

Eş'arilik

Ebû'l-Hasen el-Eşarî'nin görüşleri çevresinde şekillenmiş itikadi bir yorumdur. Ebû'l-Hasen el-Eşarî, 873 yılında Basra'da doğmuş, 936 yılında Bağdat'ta vefat etmiştir. Eş'ariliğin en temel özelliği inanç ile ilgili konuları anlamak için Kur'an'daki ayetlerin ve Peygamberimizin (s.a.v.) hadislerinin yanında akli delilleri kullanmasıdır.

Eş'ariliğin temel görüşleri şunlardır:

1. Allah'ın (c.c.) ahirette müminler tarafından görülmesi mümkündür.
2. İyi ve kötü, güzel ve çirkin akıl ile değil ancak vahiy yoluyla bilinebilir.
3. Büyük günah işleyen kişi günahkâr olur. Dinden çıkmaz. Böyle bir kişinin durumu Allah'a (c.c.) kalmıştır. Allah (c.c.), dilerse onu affedip cennetine koyar, dilerse yoldan çıkmasından dolayı onu cezalandırır.
4. Allah'ın (c.c.) zati ve subuti sıfatları vardır.

BİLGİ KUTUSU

Eş'arilik, Irak ve Suriye olmak üzere Hicaz, Horosan, Mısır ve Kuzey Afrikada yaygın olarak görülmektedir.

İslam Düşüncesinde Fıkîhî Yorumlar

Fıkıh sözlükte derin anlayış, kavrayış; bir şeyi en ince ayrıntısına kadar bilmek demektir. Terim olarak **fıkıh**; ibadet, cezalar ve muamelatla ilgili dinî hükümleri Kur'an-ı Kerim ve Hz. Peygamber'in sünnetinden delilleriyle bilmektir. Kısaca fıkıh, kişinin günlük hayatta ve ahirette yararına ve zararına olan şeyleri bilmesidir. (MEB Dinî Terimler Sözlüğü, s. 95.)

İslam âlimlerinin Müslümanların günlük hayatta karşılaştıkları sorunları Kur'an ve sünneti esas alarak yorumlaması fıkhi yorumların ortaya çıkmasına neden olmuştur. İslam âlimlerinin fıkıh alanındaki farklı görüşleri, halkın ibadetleri daha rahat anlayabilmesi ve uygulayabilmesini sağlamıştır.

İslam düşüncesindeki başlıca fıkhi yorumlar şunlardır: Hanefilik, Malikîlik, Şafîlik Hanbelîlik.

İSLAM'DA BAŞLICA İBADETLER

1. Kelime-i şehadet getirmek
2. Namaz kılmak
3. Oruç tutmak
4. Zekât vermek
5. Hacca gitmek

Hanefilik

Hanefilik, Ebu Hanife'nin görüşleri etrafında oluşan fikhî bir mezheptir. Ebu Hanife'nin asıl adı Numan b. Sabit'tir. 699 yılında Kûfe'de doğmuştur. Ebu Hanife yapmış olduğu içtihatlarda dinin genel ilkelerini, toplumun geleneklerini ve insan için faydalı olanı dikkate almıştır.

Ebu Hanife'nin önde gelen öğrencileri İmam Muhammed ve İmam Ebu Yusuf, Hanefilik mezhebinin gelişmesinde ve yayılmasında önemli pay sahibi olmuşlardır.

Ebu Hanife'nin fıkıh ilmine olan katkılarından dolayı kendisine daha sonraları **İmam-ı Âzam** yani büyük imam denildi. En meşhur eseri "**Fıkıh-ı Ekber**"dir.

Ebu Hanife 767 yılında Bağdat'ta vefat etmiştir. Hanefilik, günümüzde Türkiye, Balkanlar, Kafkasya, Türkistan, Afganistan, Pakistan, Bangladeş ve Hindistan'da yaygındır.

Malikilik

Malik b. Enes'in görüşleri etrafında oluşan fıkıh mezhebidir. Malik b. Enes 712 yılında Medine'de doğmuştur. İmam Malik'in en temel özelliği, Medine halkının dinî konulardaki uygulamalarına büyük önem vermesidir. Peygamberimiz (s.a.v.) hicretten sonra Medine'yi yurt edinmiştir. Sahabilerde onun hayat tarzını bizzat ondan görüp yaşadıkları için Malikiler, Medine halkının uygulamalarını dinin anlaşılması hususunda delil olarak almışlardır.

İmam Malik 795 yılında bütün ömrünü geçirdiği Medine'de vefat etti. En önemli eseri **Muvatta** olan İmam Malik'in görüşleri Hicaz bölgesinde yayılmış, ardından öğrencileri aracılığıyla Mısır, Kuzey Afrika ve Endülüse taşınmıştır. Günümüzde Maliki mezhebi Mısır, Tunus, Cezayir, Fas ve Sudan'da yaşayan Müslümanlar arasında yaygındır.

Şafîlik

İslam düşüncesindeki fikhî yorumlardan biri olan Şafîlik, İmam Muhammed b. İdris eş-Şafii'nin görüşleri etrafında oluşmuştur. İmam Şafii, 767 yılında Filistin'in Gazze şehrinde doğmuş, 819 yılında Mısır'da vefat etmiştir.

İmam Şafii, bir meselenin çözümünde ilk önce Kur'an ve sünnete başvurur. Eğer onlarda bir çözüm bulamazsa İslam âlimlerinin ortak görüşlerine (icma) başvururdu. Bu üç kaynaktan birinde delil bulamazsa bu kaynaklara aykırı olmamak şartıyla kıyas (karşılaştırma) yöntemini kullanırdı. En önemli eseri "**er-Risale**" isimli kitabı günümüze kadar ulaşmıştır.

Şafii mezhebi, ülkemizin Doğu ve Güneydoğu Anadolu bölgeleri ile Mısır, Suriye, Filistin, Irak ve Endonezya gibi ülkelerde yaşayan Müslümanlar arasında yaygındır.

Hanbelilik

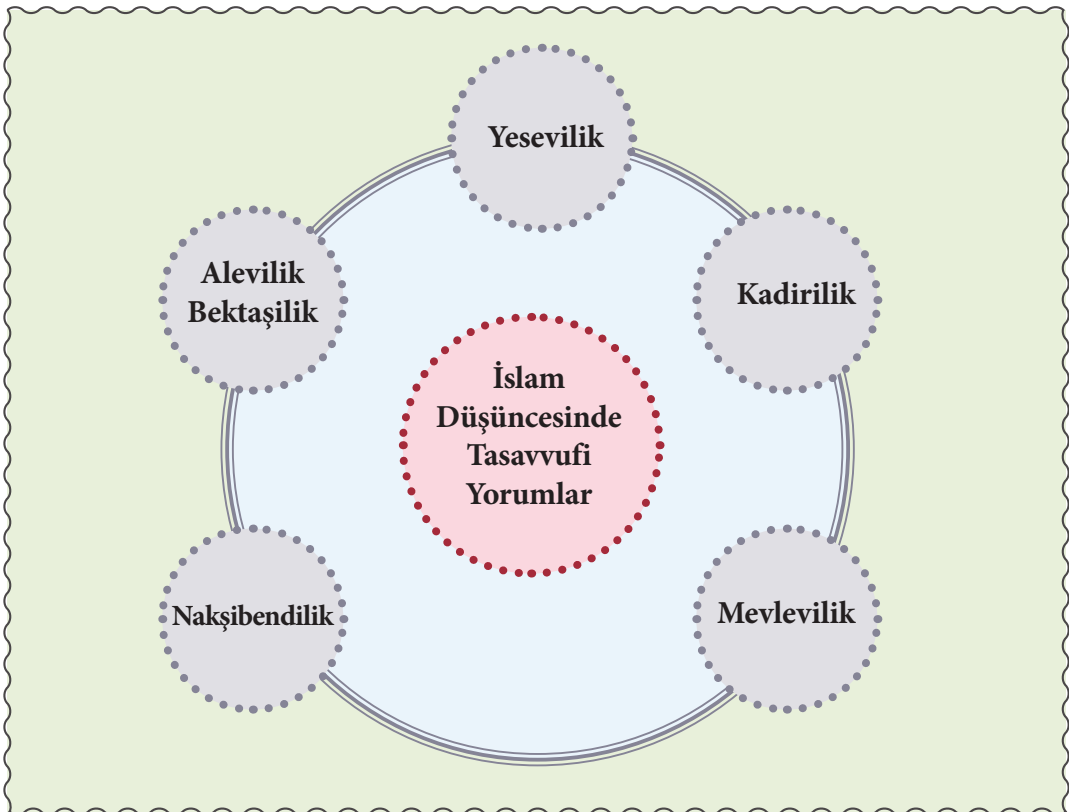
Hanbelilik, Ahmed b. Hanbel'in görüşleri etrafında oluşan ve ona nispet edilen fikhî mezhebin adıdır. Ahmed b. Hanbel, 780 yılında Bağdat'ta doğmuş, 855 yılında aynı yerde vefat etmiştir.

Hanbeli mezhebinde, meseleler çözüme kavuşturulurken önce Kur'an-ı Kerim'e sonra da Hz. Peygamber'in sünnetine başvurulmuştur. Sahabilerin sözleri de delil olarak kabul edilmiştir.

Hanbeli mezhebinde hadise dayalı bir fıkıh anlayışı hâkimdir. Ahmed b. Hanbel'in en ünlü eseri, binlerce hadisi içinde bulunduran "**Müsned**" adlı hadis kitabıdır. Bu mezhep günümüzde daha çok Hicaz bölgesi, Irak, Suriye, Filistin ve Mısır'da yaygındır.

3. İSLAM DÜŞÜNÇESİNDE TASAVVUFİ YORUMLAR

İslam düşüncesindeki yorum biçimlerinden biri de tasavvufi yorumlardır. **Tasavvuf**, İslam'ın ruhi ve manevi yönünü öne çıkaran, insana Allah'ı (c.c.) görüyormuşçasına bir ibadet ve davranış bilinci kazandırmayı hedefleyen düşünce biçimi, hayat tarzıdır. Ayrıca kötü huyları terk edip güzel huylar edinme; Hz. Muhammed'in (s.a.v.) edep ve ahlakını davranış hâline getirme yoludur. (MEB Dinî Terimler Sözlüğü, s. 351.)

İslam düşüncesindeki tasavvufi yorumlar, ahlakı güzelleştirmek ve kişiyi manevi eğitmeden geçirmek için ortaya çıkan yorumlardır. Tasavvufi yorumlar, Kur'an'ın ana konularından biri olan ahlak esasları üzerinde durur. Tasavvufi yorumlar, İslam dininin birçok coğrafyada olduğu gibi Anadolu'da da yayılmasına katkı sağlamıştır. Anadolu'da İslam'ın yayılmasında etkili olan başlıca tasavvufi yorumlar şunlardır: Yesevilik, Kadirilik, Mevlevilik, Nakşibendilik ve Alevilik-Bektaşilik.

Yesevilik

Yesevilik, Hoca Ahmet Yesevi'nin düşünceleri etrafında oluşmuş tasavvufi bir yorumdur. Hoca Ahmet Yesevi, Orta Asya Türklerinin İslam'ı kabul etmelerinde etkili olmuştur. Hoca Ahmet Yesevi, yetiştirdiği öğrencileri Türkistan'ın ve Anadolu'nun çeşitli bölgelerine göndererek İslamiyetin tanınmasını sağlamıştır.

Hoca Ahmet Yesevi, bütün çalışmalarında Kur'an ve sünneti esas almış, insanların daha iyi anlayabilecekleri sade bir dil kullanmıştır. Ahmet Yesevi'nin Türkçe olarak söylediği ve hikmet denilen sözleri **Divan-ı Hikmet** isimli eserinde toplanmıştır.

Yesevilik düşüncesinde temel ilkelerden biri insanı sevmek ve herkese şefkatli davranmaktır. İnsanları seven ve onlara yardım eden, kalp kırmayan ve yalan söylemeyen insan erdemli kişidir.

Yesevilik düşüncesi, hak ve hukuka riayet etmeye ve rızık helal yollardan kazanmaya da büyük önem vermiştir. Yoksullara yardım etmek ve misafir ağırlamak erdemli davranışlardandır.

Yesevilik, Türkistan bölgesinde doğup kısa bir süre içerisinde Orta Asya'dan Balkanlara kadar uzanan geniş bir coğrafyada yayılmıştır.

Kadirilik

Kadirilik, Abdülkadir Geylani'nin düşünceleri etrafında oluşmuş tasavvufi bir yorumdur. Kadirilikte diğer tasavvufi yorumlarda olduğu gibi Kur'an ve sünnete uymak esastır. İnsan, her zaman günahlarından tövbe etmeli ve her işinde samimiyetle hareket ederek ibadete yönelmelidir. Kadirilikte en önemli görevlerden biri, yoksulların hizmetine koşmak ve onların ihtiyaçlarını gidermelerine yardımcı olmaktır.

Kadirilikte günahlardan sakınmak, haramlardan uzaklaşmak, alçakgönüllü olmak, kendisine yapılan haksızlık karşısında bile beddua etmemek, dünya malına tamah etmemek, verilen sözü yerine getirmek önemli değerlerdendir.

Kadirilikte insanın kötülüklerden arınması ve güzel huylar edinmesi için Allah'ın (c.c.) isimlerinin anılmasına ve Hz. Peygambere (s.a.v.) salavat getirilmesine önem verilmiştir. Kadirilik, Asya'dan Balkanlara, Orta Doğu'dan Afrika'ya kadar geniş bir coğrafyada yayılmıştır.

Mevlevilik

Mevlevilik, Mevlânâ Celaleddin Rumi'nin görüşleri çerçevesinde oluşmuş tasavvufi bir yorumdur. Mevlevilik, Mevlânâ'nın vefatından sonra oğlu Sultan Veled tarafından sistemleştirilmiştir.

Mevlânâ, bütün eserlerinde insanı dünya ve ahirette mutlu edecek bilgiler vermiş ve bu anlamda insanları hoşgörülü ve ahlaklı olmaya teşvik etmiştir. İnsanı Allah'ın (c.c.) yarattığı yüce bir varlık olarak görerek insanlar arasındaki ortak değerleri ön plana çıkarmaya çalışmıştır. İnsan ve Allah (c.c.) sevgisi önemle üzerinde durduğu temel ilkelerdir.

Görsel 5.2. Mevlana Türbesi - KONYA

Sevgide güneş gibi ol.
Dostluk ve kardeşlikte akarsu gibi ol.
Hataları örtmede gece gibi ol.
Tevazuda toprak gibi ol.
Öfkede ölü gibi ol.
Her ne olursan ol.
Ya olduğun gibi görün, ya
göründüğün gibi ol.

Mevlânâ, Mesnevi isimli eserinde insanlara dürüst, cömert, çalışkan, alçak gönüllü ve sabırlı olmalarını tavsiye etmiştir. Mevlânâ, Allah'a (c.c.) şükreden ve ibadetlerini yerine getiren bir kişi olmanın önemi üzerinde de durmuştur. Ona göre başkalarının iyiliğini istemek, helal kazanmak ve doğru sözlü olmak çok önemlidir.

Mevlevilikte İslam dininin sevgi ve müsamaha içeren ilkeleri üzerinde önemle durulur. Bu yüzden kibir, kin, öfke, dedikodu gibi davranışlar insanın uzak durması gereken davranışlardır.

Mevlevilik düşüncesinde, musiki eşliğinde ve belli bir düzen içerisinde yapılan, insanın kulluk şuuruna ulaşmasını temsil eden törene **sema** denir. Sema sembolik olarak insanın "Kamil İnsan" olma serüvenini, kainatın oluşumunu, insanın alemde dirilişini anlatır. Ayrıca insanın Allah'a (c.c.) aşk ile bağlanıp kulluğunu idrak etmesini, kudret ve kuvvet sahibi olan rabbi karşısında aciziyetini kavramasını hissetmesini sağlar. Bu yüzden Mevleviler toplu halde sema yaparak kulluk bilinci ile Allah'a (c.c.) yönelmeye çalışırlar.

Görsel 5.3. Sema yapan semazenler

Nakşibendilik

Nakşibendilik, Muhammed Bahaeddin Nakşibend'in düşünceleri etrafında oluşan tasavvufi bir yorumdur. Nakşibendilikte, Kur'an ve sünnete sıkı bir bağlılık gösterilir ve ibadetlere önem verilir. Nakşibendiliğin en önemli ilkelerinden biri, ilim ve irfan meclislerinde iyi ve ahlaklı insanlarla her zaman bir arada bulunmaktır.

Nakşibendilikte Allah'ı (c.c.) çok anmak, insanın kötülüklerden uzak kalması için önemli bir ilkedir. Allah'ı (c.c.) sessiz bir şekilde çokça zikreden bir insan, Allah'ın (c.c.) sevgisini kalbine nakşedecektir.

Nakşibendilikte her anı iyi değerlendirmek, iyilik yapıp hayır işlemek, dünyevi işlerle ilgilenirken aşırı arzulardan uzak durmak, kalbi kötü düşüncelerden arındırmak, gönlünde Allah'tan (c.c.) başkasına yer vermemek, Allah'ı (c.c.) daima hatırlamak ve zikretmek temel prensiplerdir.

Alevilik-Bektaşilik

Hz. Muhammed (s.a.v.) ve onun ehl-i beytini yani Hz. Ali (r.a.), Hz. Fatıma (r.a.), Hz. Hasan (r.a.) ve Hz. Hüseyin'i (r.a.) derin bir muhabbetle seven ve onlara taraftar olanlara Alevi denilir. Bektaşilik, Hacı Bektaş Veli'ye bağlı olan ve onun yolundan gidenlerin oluşturduğu düşüncenin adıdır.

Hz. Muhammed'in (s.a.v.) nübüvvetini, Hz. Ali'nin (r.a.) velayetini kabul eden, Kur'an'ı ve Ehl-i Beyt'i esas alan, Ahmet Yesevi'nin ve Hacı Bektaş Veli'nin temel öğretisi sayılan "Şeriat, tarikat, marifet ve hakikat olarak bilinen Dört Kapı-Kırk Makam" ilkelerini benimseyen kimseye Alevi-Bektaş denir.

Alevilik-Bektaşilik düşüncesi, diğer tasavvufi oluşumlar gibi İslam'ın ahlaki prensiplerinin insanlar arasında yaygınlaşmasını amaçlar. Bu konuda Hz. Muhammed (s.a.v.) ve onun ehl-i beytini kendilerine örnek alır.

Alevilik-Bektaşilikle İlgili Temel Kavram ve Erkânlar

Cem ve Cemevi

Cem; toplanmak, bir araya gelmek ve bütünleşmek demektir. **Cemevi**, cem için bir araya gelen kimselerin toplandığı yere denir. Bektaşilikte ise cemevi yerine "meydan evi" ifadesi kullanılmaktadır.

Cemevi; tasavvufi sohbetlerin yapıldığı mekân, duruma göre yoksullara aşevi, misafirhane, birlik, dirlik ve kardeşlik evidir. Ayrıca ilim, eğitim ve kültür evi olarak da kullanılmaktadır.

Ceme katılanlar, aşkla Allah'a (c.c.) yönelir. Cemde Tevhidler (Lâ ilâhe illallâh) okunur. Eller göğüslere konarak Hz. Muhammed (s.a.v.) ve ehl-i beytine salâvatlar getirilir, işlenmiş olan günahlar için tövbe istiğfar edilir.

Cem her zaman yapılabilir. Bununla birlikte bazı durumlara özgü cemler gerçekleştirilir. “İkrar cemi”, “Görgü cemi” ve “Abdal Musa cemi” bunlardan bazılarıdır.

İkrar cemi: Alevilik-Bektaşilikte Aleviliğe kabul anlamına gelen ceme denir. İkrar cemi, bütün aşırı isteklerden, dünyalık geçici heveslerden uzak olmak kaydıyla Alevi öğretisini benimseyip bu yola girmek için yapılan cemdir.

Görgü cemi: Alevilikte yılda bir kez yapılan ve toplumda birlik beraberliğin sağlanması amacıyla yapılan cemdir. Bu ceme katılan herkes kendi içinde bir sorgulama yapar ve gerekirse kusurlarını söyleyerek af diler. Dargınlar barıştırılır ve anlaşmazlıklar giderilmeye çalışılır.

Abdal Musa cemi: Her yıl sonbaharda küskünlerin barıştırılması ve birliğin sağlanması amacıyla yapılır. Herhangi bir cemevine bağlı bulunan kimseler, bir araya gelip kurban keserler. Yapılan bu birlik ceminde, küskünler barıştırılır ve elde edilen nimetler için Allah'a (c.c.) şükredilir. Buna “Abdal Musa kurbanı” veya “birlik cemi” denir.

Musahiplik

Alevilik-Bektaşilikte evli olan iki kişinin aileleriyle birlikte dedenin huzurunda kurban keserek hayat boyu “yol kardeşi” olmaya söz vermesine denir. Musahiplik, Bektaşilikte “ikrar ve nasip alma” olarak ifade edilir.

Musahiplik, Hz. Muhammed'in (s.a.v.) ensar ve muhaciri kardeş ilan etmesini hatırlatır. Alevilik-Bektaşilikte, Hak-Muhammed-Ali yoluna girmenin temel şartı olarak kabul edilir.

Musahiplik, dayanışma ve paylaşmaya dayalı bir kardeşliktir. Musahiplik, Hz Muhammed (s.a.v.) döneminde sahabe arasında yaşanan birlik, beraberlik, kardeşlik ve dayanışmanın günümüze taşınmasıdır. Medineli Müslümanlar nasıl evlerini, işlerini, tarlalarını, bağ ve bahçelerini Mekke'den göç eden Müslümanlarla paylaştırlarsa musahipler de sahip olduklarını yol kardeşleriyle paylaşırlar.

Cemde On İki Hizmet

Alevilikte on iki hizmet, cem esnasında on iki kişi tarafından belirli bir düzen ve kurallar çerçevesinde yapılır. On iki hizmet, Hz. Ali (r.a.) başta olmak üzere onun soyundan gelen on iki imamı temsil etmektedir. On iki hizmet; dede, rehber, gözcü, çerağcı, zakir, ferraş , sakka, sofracı, pervane, peyikçi, iznikçi ve bekçi adı verilen kişiler tarafından yerine getirilir.

1. Dede: Cemi yönetir.

2. Rehber: Ceme katılanlara yardımcı olur. Dedenin en yakın yardımcısıdır. Dedenin olmadığı zamanlarda onun yerine cemleri idare eder.

3. Gözcü: Rehberin yardımcısıdır. Cemde düzeni ve sükûneti sağlar.

4. Çerağcı (Delilci): Cemin başlangıcında çerağları uyandırır.

5. Zakir (Âşık): Cem esnasında tevhid, düvaz, mersiye ve miraçlamayı bağlama eşliğinde okur.

6. Ferraş (Süpürgeci): Cem yapılacak yerin temizliğinden sorumludur.

7. Sakka: İbriktar da denir. Cem sırasında el suyu döker.

8. Sofracı: Kurbanı veya lokmacı da denir. Kurban ve yemek işlerine bakar.

9. Pervane (Semahçı): Semaha öncülük eder.

10. Peyikçi (Haberci): Cemin yapılacağını insanlara duyurmakla görevlidir.

11. İznikçi (Meydancı): Cemin yapıldığı yerin düzenini sağlar.

12. Bekçi (Kapıcı): Cemin ve ceme gelenlerin güvenliğini sağlar.

BİLGİ KUTUSU

Cem evlerinde on iki hizmetten biri de çerağ uyandırmaktır. Çerağ, ışık ve nur anlamındadır. Cem başlamadan önce Nûr suresinin 35 ve 36. ayetleri okunarak çerağlar uyandırılır. Kur'an ayetleri okunduktan sonra "Yaradan'ın nuru aşkına ya Allah ya Allah ya Allah, nübüvvetin nuru aşkına ya Muhammed ya Muhammed ya Muhammed, velayetin nuru aşkına ya Ali ya Ali ya Ali" denilerek üç çerağ uyandırılır. Ardından on iki imamın adının zikredildiği bir dua okunur.

Razılık ve Kul Hakkının Sorulması

Üzerinde kul hakkı bulunan bir kimsenin ceme girmesi uygun bulunmaz. Bu sebeple cemin hemen başında dede, taliplere dönerek şu uyarılarda bulunur: Canlar! Hep birlikte cem yapacağız. Yolumuz rıza yoludur. Biz sizi, sizden alıp Hakk'a teslim edeceğiz. Özünüzdeki Hakk'la dâr ve didar olacaksınız. Yüce Allah (c.c.) Kur'an- ı Kerim'de şöyle buyurur: "Şu bir gerçek ki müminler ancak kardeşirler. Öyleyse kardeşlerinizin arasını düzeltin ve Allah'tan (c.c) korkun ki esirgenesiniz." (Hucûrat suresi, 10. ayet.)

Dede, uyarılarına devam ederek Yüce Rabbimiz Kur'an-ı Kerim'de "Ey huzura kavuşmuş insan! Sen ondan razı, o da senden razı olarak Rabb'ine dön. (Seçkin) kullarımın arasına katıl ve cennetime gir!" (Fecr suresi, 27-30. ayetler.) buyurmuştur.

Biz de size soruyoruz, birbirinizden razı mısınız? Eğer kul (insan), kuldân (kardeşinden) razı olursa Allah (c.c) da ondan razı olur. Aranızda dargın, küskün olanlar ve üzerinde kul hakkı bulunanlar varsa dâr meydanına çıksın ve özünü dâra çeksın. Eğer yoksa "Allah eyvallah" deyiniz. Ardından dede "Birbirinizden razı mısınız? Birbirinize haklarınızı helal ediyor musunuz?" diye üç defa sorar. Herhangi bir kul hakkı varsa hak sahibine iade edilir ve helallik alınır.

Semah

Alevi-Bektaşî cemlerinde ceme katılanların Allah'a (c.c.) sevgi ve bağlılık duygusuyla O'nun güzel isimlerinden herhangi birini anarak ayakta dönmesine denir. Alevi-Bektaşîler, evrende bulunan her şeyin dönmesinden hareketle Allah'a (c.c.) olan aşk ve sevgilerini semahla ifade ederler.

Semah sırasında ilahiler okunur, manevi bir coşkuyla eller gökyüzüne uzatılır ve Allah'ın (c.c.) adı çokça zikredilir. Semahta Hak'tan alıp halka vermek, paylaşmak gibi anlamları içeren elleri yukarı doğru uzatma eylemi semaha katılanların manevi coşkuyu hissetmelerini sağlar.

Gülbank

Alevilik-Bektaşilikte dua, "gülbank" olarak isimlendirilir. Gülbank kelimesi, sözlükte gül sesi, bülbül şakıması anlamlarına gelmektedir. Gülbank; Allah'a (c.c.) sığınma, yalvarma ve O'ndan af dilemedir. Gülbanklarda cümleler, kısa ve ahenklidir. Alevilikte kişi ve toplumu ilgilendiren, dinî ve ahlaki hemen her konuda bir gülbank bulunur.

Alevilik-Bektaşilikte insanlar, kendi içinden geldiği gibi Allah'a (c.c.) dua ederler. Bu yalvarış, kul ile Allah (c.c.) arasındadır. Cem evlerinde genellikle dedelerin öncülüğünde dua edilir. Dede tarafından okunan gülbankı dinleyenler, "Allah Allah!" diyerek duaya katılırlar. Dua ve gülbankların sonundaki "Allah Allah!" sözü "Allah'ım duamızı kabul et, hakkımızda hayırlı olanı nasip et!" anlamında söylenir.

Alevilik-Bektaşilikteki bir gülbank örneği şöyledir: "Bismişah Allah Allah! Vakitler hayrola, hayırlar feth ola. Şerler def ola. Yüce Allah dildeki dileklerimize, gönüldeki muratlarımıza vasil eyleye. Milletimizin, devletimizin varlığını, birliğini, dirliğini sonsuz eyleye. Yüce Allah dualarımızı dergâh-ı izzetinde kabul eyleye..."

Bir dua ifadesi olan salavat da Alevilik-Bektaşilikte önemli bir yer tutar. Yüce Allah (c.c.) Kur'an-ı Kerim'de, "Allah ve melekleri, Peygambere salat ederler. Ey müminler! Siz de ona salavat getirin ve tam bir teslimiyetle selam verin." (Ahzâb suresi, 56. ayet.) buyurur. Bu ayetin içerisinde geçen salavat sözü, "Allahümme salli alâ seyyidinâ Muhammedin ve alâ âl-i seyyidinâ Muhammed" şeklinde söylenir. "Allah'ım! Efendimiz Hz. Muhammed'e ve onun ehl-i beytine rahmet et!" anlamına gelir. Alevilik-Bektaşilikte cemlerde genellikle bu şekilde salâvat getirilir.

Görsel 5.5. Dua, kulun Rabbi ile iletişimidir.

Lokma Duası

Alevi-Bektaşilikte her yemek sonrasında yapılan sofrada duasının dışında bir de lokma duası vardır. Pişirilen yemekler sofraya getirilmeden önce dedeye sunulur ve duası alınır. Getirilen bu yemeklere lokma denir. Aşağıdaki iki duadan biri yapıldıktan sonra yemekler sofraya konur ve yenilir.

1. DUA	2. DUA
Allah Allah	Bu gitti, yenisi gele.
Sofra kucağından	Hak Erenleri bereketini vere.
Bereketi bucağından kesilmeye	Niyazınız nur ola.
Elin bereketli ola	Yiyene helal, yedirene delil ola.
Başın devletli ola	Dertlerimize derman, hastalarımıza şifa ola.
Lokma sahibinin lokması kabul ola	Gittiği yerler gam, kasavet görmeye.
Gerçeğe Hü.	Lokmalarımız canlara helal ola.
	Dil Bizden nefes Hünkârı Pir'den ola.
	Gerçeğe Hû...

Hızır ve Muharrem Orucu

Alevilik-Bektaşilikte çok önem verilen Hızır orucu, Şubat ayının 13,14 ve 15. Günlerinde tutulur. Bu oruç, şu olaya dayandırılır: Hz. Hasan (r.a.) ve Hz. Hüseyin (r.a.) bir gün hastalanır. Hz. Fatıma (r.a.), üzgün bir durumda babasına gider ve bu durumu bildirir. Allah Resülü (s.a.v.), torunlarının şifa bulması için dua eder ve iyileşmeleri hâlinde kızı Fatıma (r.a.) ve damadı Hz. Ali'ye (r.a.) üç gün oruç tutmalarını tavsiye eder. Onlar Hz. Hasan (r.a.) ve Hz. Hüseyin (r.a.)'ın iyileşmesi üzerine üç gün adak orucuna niyet ederler. İlk günün akşam oruçlarını açmak üzere iken bir yoksul gelerek onlardan yiyecek ister. Yiyeceklerini yoksula verirler. İkinci gün yetime, üçüncü günde yiyeceklerini kapılarına gelen esire verirler.

Üç gün su ve tuzla oruçlarını açarlar. Üçüncü günün sonunda Hz. Peygamber (s.a.v.), Hz. Ali'ye (r.a.), "Orucunuz nasıl geçti ya Ali?" diye sorar. Hz. Ali (r.a.) de "Size malum ey Allah'ın Elçisi" der. O vakit Hz. Peygamber (s.a.v.), "Üç gün peş peşe kapınıza gelen kimse Hazreti Hızır idi. Yüce Allah, sizin sabrınızı sınamak üzere, Hızır'ı görevlendirmişti." (Abdülbaki Gölpınarlı, Kur'an Meali ve Açıklaması, s. 86.) buyururlar.

Alevi-Bektaşiler, Hz. Hüseyin'in (r.a.) bazı aile fertleriyle birlikte Kerbelâda şehit edilmesi dolayısıyla Muharrem'in onuncu gününü yas günü kabul ederler. Alevi-Bektaşiler, Muharrem ayının ilk on iki gününü oruçlu geçirirler. Bu oruçlarında Hz. Hüseyin (r.a.) ve Ehl-i Beyt'in aç ve susuz bırakılmasının anısına hürmet gereği su içmezler, tıraş olmazlar,

aynaya bakmazlar, kurban kesmezler ve et yemezler. Bu on iki gün boyunca akşamları oruç açımında cem evlerinde bir araya gelip, günün anlamı hakkında sohbet ederler.

Muharrem ayının 13. günü Kevser suresinin bir tecellisi olarak Hz. İmam Zeynel Abidin'in sağ kalıp Hz. Peygamberin (s.a.v.) soyunu günümüze kadar taşıdığı için şükran kurbanı keserler. Aşure pişirip dağıtırlar. O günün akşamı da cem evlerinde "Muharrem cemi" yaparlar.

OKUMA PARÇASI

Dünyanın bütün renkleri bir araya toplanmışlar. Hangi rengin en önemli ve en özel olduğunu tartışmaya başlamışlar.

Yeşil söze başlamış:

Elbette en önemli renk benim. Ben yaşamın ve umudun rengiyim! Çimenler, yapraklar, ağaçlar için seçilmişim. Yeryüzüne şöyle bir bakın, her taraf benim rengimle kaplı değil mi?

Mavi oradan atılmış:

Sen sadece yeryüzünün rengisin, ya ben? Ben hem denizin hem gökyüzünün rengiyim.

Gökyüzündeki mavi, insanlara huzur verir ve huzur olmadan da siz hiçbir şey yapamazsınız!

Sarı söze karışmış:

Siz dalga mı geçtiğinizi sanıyorsunuz? Ben güneşin rengiyim, bu dünyaya sıcaklık veririm. Ben olmasam hepiniz soğuktan donardınız!

Turuncu onun sözünü kesmiş:

Ya ben? Ben direncin ve sağlığın rengiyim. İnsanın yaşaması için gerekli vitaminler benim rengimde bulunur. Portakalı, havucu düşünün. Pek ortalarda görünmeyebilirim ama güneş doğarken ve batarken gökyüzüne o güzelim rengi veren benim, unutmayın!

Kırmızı dayanamayıp sözü almış:

Ben hepinizden üstünüm! Ben kan rengindeyim! Kan olmadan yaşam olur mu? Hem ben cesaret ve tehlikenin rengiyim! Savaş ve ateş rengindeyim! Aşk ve tutku benimledir! Bensiz bu dünya bomboş kalırdı!

Mor ayağa kalkmış:

Hepinizden üstün olan benim! Ben gücün ve asaletin rengiyim. Bütün liderler ve krallar beni seçmişler. Otorite ve bilgeliğin rengi benim. İnsanlar beni sorgulamaz. Aksine dinler ve itaat ederler.

Ve bütün renkler bir ağızdan konuşmaya devam edip kavgaya tutuşmuşlar. Her biri diğerini itip kakıyor ve; 'En üstün benim...' diyormuş. Derken bir anda şimşekler çakmaya ve yağmur damlaları gökten inmeye başlamış... Bütün renkler neye uğradıklarını şaşırıp korkuyla birbirlerine sarılmış ve "YAĞMUR"un sesi duyulmuş... 'Sizi aptal renkler... Bu kavganızın anlamı ne? Bu üstünlük kavganız neden? Siz bilmiyor musunuz ki her biriniz farklı bir görev için yaratıldınız, birbirinizden farklısınız ve her biriniz çok özelsiniz... Haydi, şimdi el ele tutuşup bana gelin!..

Renkler bu sözlerden çok utanmışlar. El ele tutuşup gökyüzüne doğru havalanmışlar ve bir yay şeklinde oraya yerleşmişler.

Yağmur; 'Bundan sonra her yağmur yağdığı anda siz birleşip bir renk cümbüşü olarak gökyüzünden yeryüzüne doğru uzanacaksınız. İnsanlar sizi gördükçe huzur duyacak güç bulacaklar. İnsanlara yarınlar için bir umut olacaksınız... Gökyüzünü bir kuşak gibi saracaksınız ve size GÖKKUŞAĞI diyecekler. Anlaştık mı, dedi.

Bu yüzden ne zaman dünyamızı yağmur yıkasa ardından gökkuşağı belirir. Biz de gökkuşağındaki o renkler gibi birbirimizden farklı ve hepimiz çok özeli. Bunun farkında olmalı ve uyum içinde yaşamalıyız.

Kıssadan hisse;

İslam düşüncesinde ortaya çıkan yorumlar kendi içinde, tutarlı ve özel olabilir. Ancak bunlar Allah'ın insanlığa gönderdiği rahmeti olan Kur'an'ın ışığında birer zenginlik demektir. Bu yorumlar ve mezhepler Kur'an'a bağlı kaldıkları ve onun ışığından faydalandıkları sürece bir gökkuşağı oluşturabilirler.

ÖZET

Din Anlayışındaki Yorum Farklılıklarının Sebepleri

İnsanların farklı duygu, düşünce ve karaktere sahip olmaları, yaptıkları yorumlar üzerinde etkili olmuştur. Dini yorumlayan bilginlerin değişik bölgelerde yetişmeleri, farklı kültürlere sahip olmaları ve çeşitli metotlar kullanmaları, sosyal ve siyasal sebepler, dini metinlerden kaynaklanan sebepler, dinin farklı yorumlanmasına neden olmuştur.

İslam Düşüncesinde Ortaya Çıkan Yorum Biçimleri

İslam düşüncesindeki yorum biçimleri üç farklı alanda ortaya çıkmıştır.

1. İnançla ilgili yorumlar: Maturîdilik ve Eş'arilik
2. Fikhî yorumlar: Hanefilik, Malikîlik, Şafîilik ve Hanbelîlik
3. Tasaavvufi yorumlar: Yesevilik, Kadirilik, Mevlevilik, Nakşibendilik ve Alevilik-Bektaşilik

Kültürümüzde Etkin Olan Tasavvufi Yorumları

İslam dininin temel ilkelerine dayanarak ahlakı güzelleştirmek ve kişiyi manevi eğitimden geçirmek için ortaya çıkan yorumlara tasavvufi yorumlar denir. Tasavvufi yorumlar, İslam dininin birçok coğrafyada yayılmasına katkı sağlamıştır. İslam dini; Anadolu, Balkanlar ve Orta Asya'da daha çok tasavvufi yorumlar aracılığıyla yayılmıştır. Hoca Ahmet Yesevi, Abdülkadir Geylani, Bahaeddin Nakşibend, Mevlânâ, Hacı Bektaş Veli, Yunus Emre, Ahi Evran ve Hacı Bayram Veli gibi şahsiyetler, ahlaki değerlerin başta Anadolu olmak üzere birçok bölgede yayılmasına öncülük etmişlerdir.

Kültürümüzde etkin olan tasavvufi akımlardan bazıları; Yesevilik, Kadirilik, Mevlevilik, Nakşibendilik ve Alevilik-Bektaşiliktir.

Alevilik- Bektaşilikteki temel erkân ve ayinler

Hz. Ali'yi seven, sayan ve ona taraftar olan kişiye Alevi denir. Alevilik-Bektaşilik düşüncesi, diğer tasavvufi oluşumlar gibi İslam'ın ahlaki prensiplerinin insanlar arasında yaygınlaşmasını amaçlar. Bu konuda Hz. Muhammed ve onun ehl-i beytini kendilerine örnek alır.

Alevilik- Bektaşilikteki temel erkân ve ayinlerin başlıcaları şunlardır: cem, cemevi, musahiplik, razılık ve kul hakkı, on iki hizmet, semah, gülbak, lokma duası, hızır ve muharrem orucu.

5.ÜNİTE

ÖLÇME VE DEĞERLENDİRME SORULARI

1. Din; Allah tarafından peygamberler aracılığı ile gönderilen, akıl sahiplerini kendi istek ve hür iradeleri ile hayırlı olan şeylere sevk eden ilahî kurallar bütünüdür.

Bu tanımdan aşağıdakilerden hangisi çıkarılamaz?

- A) Dinin kaynağı akıldır.
B) Din bir kurallar bütünüdür.
C) Din özgür iradeye dayanır.
D) Dinin amacı, dünya ve ahiret mutluluğu sağlamaktır.

2. Aşağıdakilerden hangisi din anlayışında ortaya çıkan farklı yorumların sebepleri arasında gösterilemez?

- A) İnsanların yapılarının birbirinden farklı olması
B) Kur'an dilinin herkes tarafından bilinemeyişi
C) Dini metinlerin farklı yorumlanması
D) Sosyal ve coğrafi sebeplerin etkisi

3. Aşağıdakilerden hangisi inançla ilgili yorumların amaçlarından biri değildir?

- A) Tevhit inancı hakkında sağlam bilgiler vermek
B) Din konusunda doğruyu arayanlara yol göstermek
C) İslam'a yöneltilen eleştirilere cevap vermek
D) İslam dininde bireye sağlanan kolaylıkları açıklamak

4. Peygamberimiz Hz. Muhammed (s.a.v.) Müslümanların sorunlarına çözüm yolları gösteriyor ve davranışlarıyla onlara örnek oluyordu. Üzerine düşen tebliğ görevini bıkmadan usanmadan yerine getiriyor, arkadaşlarının sorularını cevapsız bırakmıyordu. Bazen aynı soruyu soran farklı kişilere farklı cevaplar verdiği oluyordu. Örneğin "Cennete gitmek için ne yapmalıyım?" diye soran birine, "Namaz kıl." derken aynı soruyu soran bir başkasına da "Anne ve babana iyilik et." demiştir.

Bu durumun temel sebebi aşağıdakilerden hangisi olabilir?

- A) Sadece soru soranlarla ilgilenmesi
B) Cevaptan herkesin yararlanmasını istemesi
C) İnsanların farklı özelliklerini dikkate alması
D) Geniş açıklama yapma fırsatının olmaması

5. İslam düşüncesindeki inançla ilgili yorum biçimleri aşağıdaki seçeneklerin hangisinde bir arada verilmiştir?

- A) Yesevilik - Malikilik
B) Kadirilik - Mevlevilik
C) Eşarilik - Nakşibendilik
D) Maturidilik - Eşarilik

6. İslam kültüründe dinî ilimlerde yetkin olan bir din bilgininin, dinin ayrıntılarıyla ilgili konularda, kendine özgü kural ve metotla meydana getirdiği görüşler toplamıdır.

Tanımı verilen kavram aşağıdakilerden hangisidir?

- A) İnanç B) Mezhep
C) Tasavvuf D) Fıkıh

7. Alevilik-Bektaşilikte evli olan iki kişinin aileleriyle birlikte dedenin huzurunda kurban keserek hayat boyu “yol kardeşi” olmaya söz vermesine musahiplik (yol kardeşliği) denir.

Alevilik-Bektaşilikteki musahipliğin temeli aşağıdakilerden hangisine dayanmaktadır?

- A) Hz. Muhammed ile Hz. Ebu Bekir'in hicret yolculuğuna
B) Muhacir ile Ensar arasındaki dayanışma ve paylaşmaya
C) İslam düşüncesindeki farklı yorumlara sahip kişilerin arkadaşlıklarına
D) Hz. Muhammed ile Hz. Ali arasındaki akrabalık ilişkisine

8. Mevlânâ Celaleddin Rumi'nin görüşleri çerçevesinde oluşmuş tasavvufi yorum aşağıdakilerden hangisidir?

- A) Yesevilik B) Kadirilik
C) Mevlevilik D) Maturidilik

9. Aşağıdakilerden hangisi Anadolu'daki Müslümanlar arasında etkili olan tasavvufi yorumlardan biridir?

- A) Hanbelilik
B) Eşarilik
C) Şafilik
D) Nakşibendilik

10. Cem; toplanmak, bir araya gelmek ve bütünleşmek demektir. Alevilik-Bektaşilikte her zaman cem yapılabilir ancak bazı durumlara özgü cemler de vardır.

Buna göre Aleviliğe kabul anlamına gelen cem aşağıdakilerden hangisidir?

- A) İkrar cemi
B) Görgü cemi
C) Abdal Musa cemi
D) Dardan İndirme cemi

CEVAP ANAHTARI

1. ÜNİTE	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10
	A	B	D	B	D	C	C	B	C	B

DOĞRU SAYISI

YANLIŞ SAYISI

2. ÜNİTE	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10
	B	A	B	B	D	C	A	A	C	D

DOĞRU SAYISI

YANLIŞ SAYISI

3. ÜNİTE	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10
	A	C	D	D	B	C	B	A	B	A

DOĞRU SAYISI

YANLIŞ SAYISI

4. ÜNİTE	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10
	B	C	D	A	B	A	C	D	B	D

DOĞRU SAYISI

YANLIŞ SAYISI

5. ÜNİTE	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10
	A	B	D	C	D	B	B	C	D	A

DOĞRU SAYISI

YANLIŞ SAYISI

SÖZLÜK

A

akademisyen:	Öğretim üyesi.
akıbet:	Sonuç, netice.
alamet-i farika:	Ayırıcı nitelik, ayırıcı özellik.
alternatif:	Seçenek.
amil:	Etken, etmen, sebep, faktör.
antik:	Eski Yunan ve Roma uygarlıkları dönemi, antikite, antik dönem.
antropoloji:	İnsanın kökenini, evrimini, biyolojik özelliklerini, kültürünü inceleyen, araştıran bilim dalı.
arabesk:	Araplara özgü olan şey. İslam ve Türk tezyinatında girift (karışık) süsleme anlamına gelir.
arz:	1. Hz. Peygamber'in (sav) her sene, o ramazan ayına kadar gelmiş olan bütün sure ve ayetleri Cebraile (as), Cebraile'in de kendisine okumasıdır. 2. Piyasaya mal sürülüp, talebin (isteğin) karşılanması.
asimilasyon:	Farklı kökenden gelen azınlıkların veya etnik grupların kültür birikimlerini, kimliklerini baskın bir yapı içinde eriterek yok etme süreci ve bu sürecin sonu.
asr-ı saadet:	Hz. Muhammed'in (sav) peygamberlik görevini yaptığı dönem, İslam'ın Hz. Peygamber (sav) önderliğinde en güzel şekilde yaşandığı zaman dilimi.
avasım:	İslam devletleriyle, Bizans İmparatorluğu arasındaki müstahkem (korunaklı) sınır bölgelerine verilen isim.

B

bahşetmek:	Karşılıksız olarak vermek, bağışlamak, sunmak.
batıl:	İnançlar bakımından gerçek olmayan, temelsiz, çürük.
berat:	Nişan, rütbe, ferman.
beyt'ül-mal:	Devlet hazinesi.
cerh ve ta'dil:	Hadisleri nakledenleri, dinî ve ilmi yönden eleştirisini konu edinen ilim dalı.

C-Ç

cihanşümul:	Evrensel.
cihet:	Yön, taraf.
cüzi:	Cüze ait, bir şeyin bütünüyle değil, bir parçasıyla ilgili. Az miktarda.
çığır:	Tarz, yol, yöntem.
çini:	Türk-İslam sanatında; renkli, küçük cam ve taş parçalarının belli bir düzende bir araya getirilmesiyle oluşturulan bezeme, süsleme.

D

diğerkâm:	Çıkar gözetmeksizin başkalarına yardım ve iyilik etmeye çalışan, başkalarını düşünen, kendini başkalarının yerine koyup hassasiyet gösterebilen.
dinamik:	Canlı, etkin, hareketli.
dış ve iç tenkit:	Hadis metninin dışında ve haricinde olana dış tenkit; metnin kendisinden hareketle yapılan tenkide, eleştiriye ise iç tenkit denir.
düstur:	1. Genel kural. 2. Yasaları içine alan kitap.

E

efdal:	Çok faziletli, çok üstün.
ebru:	Belli bir karışımla hazırlanmış suyun üzerine serpilerek boyalarla şekil oluşturup, üzerine kâğıt kapatılarak, desenlerin kâğıda çıkmasıyla gerçekleştirilen geleneksel Türk ve İslam sanatının bir dalı.
eklektik:	Seçmeci. Değişik sanat üsluplarının seçilerek bir arada uygulanması.
ekol:	Herhangi bir bilim sanat kolunda farklı nitelik ve özellikleri bulunan yöntem, akım, okul.
emir:	Bir kavim veya memleketin başı, başkan, bey, reis.
emperyalizm:	Bir milletin, sömürü temeline dayanarak, başka bir milleti siyasi ve ekonomik egemenliği altına alıp yayılmacı bir politika izlemesi. Yayılmacılık.
evrensel:	Bütün insanlığı ilgilendiren, âlemşümul, cihanşümul.

F

farisi:	İran dili; İran dili ve halkıyla ilgili.
fazilet:	Olgunluk, erdemlilik.
figür:	Resim ve heykel sanatlarında varlıkların biçimi.
fizikötesi:	Metafizik.
fütüvvet:	Dinî ve mesleki birlik, esnaf teşkilatı.

G-H

girift:	Birbiri içine girmiş, karmaşık.
had:	Cenab-ı Hakk'ın, Kur'an-ı Kerim'de insanların hareket ve davranışları için belirlediği sınır.
hâkim:	Sözünü geçiren, egemen.
harem:	Müslüman saray, konak ve evlerinde yabancı erkeklerin giremediği, yalnız kadınlara mahsus bölüm.
haremeyn:	Müslümanlarca kutsal sayılan Mekke ve Medine şehirleri.
harp:	Savaş.
hat (hüsn-i hat):	Arap yazısının güzel ve kurallı bir şekilde yazılması sanatı. Güzel yazı.
hatayi:	Stilize edilmiş çiçek motifleriyle yapılan süsleme.
hikmet:	Bilgelik, Allah'ı gereği gibi bilme, tanıma.
hilafet:	Halifelik, İslam tarihinde devlet başkanlığı kurumu.
hisbe:	İslam hukukunda şehir halkının şeri emir ve yasaklara uymasını sağlamakla görevli olan, şehirdeki ticari davalara ve bazı kamu davalarına bakan belediye teşkilatı.

I-İ

ıslahat:	Bir şeydeki aksaklık ve eksiklikleri düzeltmek için yapılan işler, yenilikler, reform.
ıçtihad:	Dinî konularda kıyas yoluyla yeni sonuçlar elde etme, hüküm çıkarma.

ihsan:	Bağışlama, bağışta bulunma, iyilikte bulunma.
ihtida:	Doğru yola girme, diğer dinleri terk edip İslam dinini kabul etme, hidayete erme.
infak:	Karşılıksız yardım, sadaka verme.
inkışaf:	Gelişme, açılma.
irşat:	Rehberlik etme, yol gösterme, kılavuzluk yapma.
isar:	Bir şeyi veya bir kimseyi diğerine üstün tutma, diğerkamlık, özgecilik.
isra:	Gece yürüyüşü. Hz. Peygamber'in (sav), Miraç gecesinde (620), Kâbe'den, Kudüs'teki Mescid-i Aksa'ya Allah'ın (cc) izniyle götürülmesi.
istikamet:	Hak yolda olma, hak yola girme, doğruluk, dürüstlük, adalet, dürüstçe yaşama.
istiklal:	Bağımsızlık
ittifak:	Anlaşma, uyuşma, bağlaşma.
itidal:	Aşırı olmama, gerektiği kadar olma, ölçülülük.

K

kadim:	Geçmişe eskiye dayanan, ezeli.
kadı:	Hukuki anlaşmazlıkları ve davaları İslam fıkına göre karara bağlamak için devletçe tayin edilen görevli, hakim.
kesbetmek:	Kazanmak, elde etmek.
klasik:	Üzerinden çok zaman geçtiği hâlde değerini yitirmeyen, türünde örnek gösterilen eser.
kozmoloji:	Kâinat kanunlarını inceleyen bilim dalı, evren bilimi.
kozmopolit:	Çeşitli milletlerden olan insanları içine alan.
küllî:	Bütüne ait, bütünle ilgili, bütünü kapsayan.
külliyet:	1. Bütünlük, tümlük. 2. Çokluk, bolluk.

M

- medinetü's-selam:** Güvenli, emniyetli şehir.
- mefhum:** Bir sözün veya kelimenin taşıdığı anlam, ifade ettiği mana, anlam, kavram.
- meşk:** Hüsn-i hat, tezhip, musiki gibi sanatların eğitim ve öğretiminde takip edilen, ustadan çırağa doğru işleyen, geleneksel öğretim metodu.
- meşru:** Dince yasaklanmayan, kanun ve geleneklere uygun olan şey.
- meşveret:** Bir konu hakkında tecrübeli kimselere, o konuyla ilgili danışma, fikir alma, müşavere etme.
- metot:** Yöntem.
- mevla:** Rab, efendi, seyit, malik, lütuf ve ihsanda bulunan, Allah(cc).
- minyatür:** Genellikle el yazması kitaplarda yer alan, derinlik ve ışık-gölge tekniklerinin uygulanmadığı, küçük boyutlu, şematik resim.
- misyonerlik:** Evrensel dinler ve özellikle Hristiyanlık bağlamında, dinin yayılması amacıyla yapılan sistemli çalışmalar.
- muhaddis:** Hadisleri öğrenip, rivayet etmekle ilgilenen kimse.
- mukayese:** Benzeterek veya karşılaştırarak değerlendirme, kıyaslama.
- muvaflak:** Başarılı.
- müellefe-i kulub:** Gönüllerinin İslam'a ısındırılması arzu edilen kişileri ifade eden fıkıh terimi.
- müreffeh:** Refah içinde yaşayan, gönençli.
- müşavere:** Fikir alışverişi, danışma.

N

- nas:** Herhangi bir konuda Kur'an'da veya hadislerde bulunan ve üzerinde tartışılması dinen caiz olmayan delil hükmündeki kesin ifade.
- nizam:** Kural, düzen, tertip.
- nüsha:** Bir yazıdan çıkarılan suret, yazılı bir şeyin eşi, tıpkısı.

O

- otorite:** Siyasi veya idari güç.
oryantalist: Doğunun din, dil ve kültürleri ile uğraşan kimse, şarkiyatçı.

P

- papirüs:** Eski Mısır'da kullanılan bitki liflerinden yapılmış kâğıt.
perspektif: Bakış açısı.
patrikhane: İstanbul ve diğer bazı bölgelerdeki Ortodoksların ruhani merkezi.

R

- realite:** Gerçeklik.
referans: Tavsiye, referans.
revak: Yapılarda avlu duvarına bitişik, önü avluya açık, üstü örtülü galeri şeklindeki mekân.
risalet: Allah (cc) ile insanlar arasında, dünya ve ahiretle ilgili ihtiyaçlarının giderilmesi amacıyla yapılan elçilik görevi.
rumi: Birbirine bağlı kıvrımlı dallar ve uçlarındaki yapraklardan oluşan, Türklerin Orta Asya'dan bu yana kullandıkları, stilize hayvan figürlerinin de kullanıldığı süsleme biçimi.

S-Ş

- sahaf:** Genellikle kullanılmış ve eski kitap alıp satan kitapçı.
sahih: Gerçek, doğru, hakiki.
sahibü'l mesahif: Kitapların sahibi, kütüphane görevlisi.
sanat: Akla ve kalbe en iyi şekilde hitap edecek şekilde duygu ve düşüncelerin ifade edilmesi.
sembolizm: Çeşitli sanat ve ilimlerde amacı ifade etmeye yarayan semboller sistemi, simgecilik.
selamlık: Eskiden saray, konak ve evlerde erkek misafirlerin kabul edildiği bölüm.

sıla-i rahim:	Anne-baba, akraba ziyareti.
sicil:	Resmî belgelerin kaydedildiği kütük.
sofa:	Evlerde oda kapılarının açıldığı genişçe yer, hol.
sosyolog:	Toplum bilimci.
sûfi:	Dünyaya olduğundan fazla değer vermeyen, derviş.
surre:	Osmanlı padişahlarının, her yıl hac zamanı, Mekke ve Medine halkına dağıtılmak üzere özel bir alay tertip ederek gönderdikleri para ve hediyeler.
şark:	Doğu.
şerh:	Bir metni, bir kitabı ayrıntılarına inerek açıklama, yorumlama.
şiar:	Duyuş, düşünüş ve inanıştaki ayırıcı özellik.
şirk:	Eş koşma, denklik. Allah'a (cc) inanmakla birlikte başka varlıkları da tanrı kabul etme.
şura:	Danışma kurulu, meclis, kurultay, danışma yapılan yer.
şurta:	İslam devletlerinde, şehirlerde emniyet ve asayiş sağlamla görevli teşkilat.

T

taassup:	Bağnazlık.
tagallüb:	Zorla hüküm sürme, zorbalık etme.
tahlil:	Çözümleme.
tahrifat:	Bir şeyin aslını bozma, değiştirme.
teorisyen:	Kuramcı, alışılmışın dışında yeni bir buluş ya da görüş ortaya koyan.
terkip:	Birleşim, birleştirme, bir araya getirme.
tezhip:	El yazması kitap, levha ve murakkaların bezenmesinde altın tozu ve çeşitli renklerin kullanılmasıyla uygulanan süsleme.
tezyinat:	Bir şeyin üzerine yapılan süslemeler, süsleme, bezeme.

U-Ü

- umran:** Bayındırlık, mamurluk, uygarlık, ilerleme.
- uygarlık:** Medeniyet, medenilik, bir ülkenin, bir toplumun, maddi ve manevi varlıklarının tümü.
- üslup:** Tavır, tarz.
- üsluplaştırma:** Stilize etme. Bitki ve hayvanların doğadaki biçimlerini, ayrıntılarını yok ederek betimleme sanatı.

V

- vahiy:** Peygamberler aracılığıyla insanlara, hayatın hangi ilkelere göre yönlendirilmesi ve nelere uyulup nelerden sakınılması gerektiğini bildiren ilahi bilgi, bu bilginin gönderiliş tarzı.
- vahiy katibi:** Hz. Peygamber'e (sav) vahyedilen ayet ve sureleri, vahyin başlangıcından kesilmesine kadar yazan sahabeler.
- vakıf:** Bir malın mülkiyeti vakfeden kişide kalmak üzere, yararlanma hakkını insanların hizmetine sunma.
- vecibe:** Ödev, boyun borcu, vazife.
- Veda Hutbesi:** Hz. Peygamber'in (sav) Veda Hacc'ında okuduğu hutbeler.
- vücub:** Yapılması gereken, lüzumlu, vacip olma, terkedilmesi caiz ve mümkün olmama.

Z

- zaviye:** Bir şeyhin yönetiminde tasavvuf eğitiminin verildiği mekân.
- zira:** Arşın, metrik sisteme geçilmeden önce kullanılan uzunluk ölçüsü.

KAYNAKÇA

- ABALI, Dr. Nurullah; AKBABA, Dr. Şeref; ANCIN, M. Cüneyt; AYTEKİN, Mahmut; ÇAKMAK, Enver; IŞIK, Vahdettin, İslam Kültür ve Medeniyeti Ders Kitabı, MEB Yayınları, Ankara.
- Ahmed b. Hanbel, el-Akide, nşr Abdulaziz İzzeddin eş-Şeyrevani, Dmask:1408/1988
- Arif Nihat Asya, Dualar ve Aminler, Ötüken Yayınları, 2016
- Dini terimler Sözlüğü, MEB Yayınları, Ankara 2009
- Dini terimler Sözlüğü, MEB Yayınları, Ankara 2010
- Diyanet Dergisi, Tarih Bilinci, Mart 2018
- ELİAS, Norbert; Uygarlık Süreci, Cilt 1,
- ERÜNSAL, E, İsmail, Osmanlılarda Sahafılık ve Sahaflar, İstanbul 2013.
- GÖKALP, Ziya, Hars ve Medeniyet, Eylül,1918.
- GÖKALP, Ziya, Hars ve Medeniyet, Eylül 1918.
- Hadisler İslam, DİB Yayınları, Ankara, 2017
- Harman, Ömer Faruk, "İsa" TDV İslam Ansiklopedisi, C 22
- İBN-İ HALDUN, Mukaddime, Cilt 1,
- İbn Hisam, Siret, C 2 Kahraman Yayınları, 2001
- İslam'a Giriş, Gençliğin İslam Bilgisi, DİB Yayınları, 2007
- KOÇ, Prof.Dr. Turan, İslam ve Sanat, İSAM Yayınları, İstanbul, 2008.
- Kur'an Yolu Türkçe Meal ve Tefsir, DİB Yayınları, Ankara, 2014
- M. Asım Köksal, Peygamberler Tarihi, TDV Yayınları, Ankara, 2017
- ÖZLER, Mevlüt, İslam Ansiklopedisi, Cilt 41, Yıl 2012.
- Özvarlı, M. Sait, "Melek", TDV İslam Ansiklopedisi
- TDV İslam Ansiklopedisi, Kumaş Sanatı, Cilt 26,
- www. İslam ve insan.com.

- www.hikmet.net /İslam'dasavaşhukuku.
- www.irfanmektebi.com/İslam'dayönetim/2016.
- www.irfanmektebi.com/emanet/2016.
- www.kırşehir.gov.tr.
- www.dinibil.com/Kur'an'dainsanınevrenleilişkisi.
- www.İslamikariyer.com/İslamtoplumununekonomikyapısı/SezaiKarakoç.
- www.Kur'anfihristi.net.
- <https://sorularlaislamiyet.com>./çalışmakvehelalkazanç.
- www.analizmerkezi.com/islamvetoplum
- www.bayburtdiyanet.gov.tr/islamdagüven/2017.
- www.islamveinsan.org/islamdadayanışmaveyardımlaşma.
- www.enfal.de.com/islamdakardeşlik.
- www.Diyanetvaaz.Bedirhaber.com/örnekvaaz/iyiliğiemretme.,
- <http://sorularlaislamiyet.com>/hisbe.
- www.islamveinsan.com./hakveadaletigözetme.
- www.kitaplar.ankara.edu.tr.
- www.sonpeygamber.info.
- www.sonpeygamber.info/Prof.Dr.AbdullahKahraman.
- www.sorularlaislamiyet.com/mescit.
- www.islamtarihi.info./2017/endülüs.
- <https://gonulyonar.wordpress.com>/islammedeniyetiniçevreleyenkültüralanlarıile-etkileşimler.
- www.dinibil.com/islamdaailimkurumları.
- <https://sorularlaislamiyet.com>/islamdaailim.
- dhgm.meb.gov.tr/yayımlar,dergiler/millieğitimdergisi/143/17htm/mustafasaral/ku-ruluşundan_ortadankaldırılışınakadarolansüreçiçerisinde medreseler.

- www.zafersen.com/Turkislamtarihinderasathaneler.
- <https://TDV.islamansiklopedisi.org/mektep>.
- <https://vahadergisi.wordpress.com/islamkulturundesananatlanlayisi/ibrahimsarican,-seyfettinerşahin>.
- www.islamquest.net/tr/archive/30ekim2018.
- Tartışmalı İlmî Toplantı, İslam'da Sanat Anlayışı, 07-09 Kasım 2014/ANTALYA.
- www.TDV.islamansiklopedisi.info/cilt36/sayfa92.
- www.dergipark.gov.tr/islamsanatınınözguvenvesosyalleşmedekietkisi/sayfa23/mustafayıldırım.
- www.aybu.edu.tr/prof.dr.mustafasıtkıbilgin/sayfa8-9.
- www.edebifikir.com.tr/52.sayı/islamveedebiyat/cahitdoğan.
- www.turkiyekulturportalı.com/taşışçiliği.
- www.unutulmuşsanatlar.com/madensanati/2014.
- www.dergipark.gov.tr/islamdaşehirveşehirinsosyaldinamikleri/dr.mustafademirci.
- www.tyb.org.tr/şehir,kültürimedenediyet/ferhatkoç.
- www.isamveri.org/tarihseltecrübedensosyolojikpratiğeshehirinmedenediyetkodları/celaltinçelik.
- www.islamdüşünceatlası/şehirveözellikleri.
- www.TDVislamansiklopedisi/hamam/mustafauzun,nurettinalbayrak/cilt15,sayfa432.
- www.islamansiklopedisi.info/mezarlık/nebilbozkurt/cilt29,sayfa520.
- www.beyaztarih.com/kudüstarihi/islaminancındakader/doç.dr.eldarhasanoğlu.
- www.milligazete.com.tr/selametşehribağdat.
- www.dergipark.gov.tr/mısırınmüslümanlartarafındanfethi/sayfa451/ademapak.
- www.TDVislamansiklopedisi/kurtuba/hüseyinfevzikurtoğlu,mahmut.h.şakiroğlu/cilt26,sayfa451.

- www.yeniakit.com/islamsehriistanbul/huseyinozturk.
- www.haberkultur/medeniyetlerittifakinedir.
- www.dogrulus.com/tarihebakis/mehmetniyaziiletarihşuuruuzerinesohbet.
- www.jaststudies.com/makaleler/sosyalsorumluluk/ismailakyuz.
- www.TDVislamansiklopedisi/hamam/mustafauzun,nurettinalbayrak/cilt15,sayfa432.
- www.islamansiklopedisi.info/mezarlik/nebilbozkurt/cilt29,sayfa520.
- www.beyztarih.com/kudustarihi/islaminancindakader/doç.dr.eldarhasanoğlu.
- www.milligazete.com.tr/selametşehribağdat.
- www.dergipark.gov.tr/misirinmüslümanlartarafındanfethi/sayfa451/ademapak.
- www.TDVislamansiklopedisi/kurtuba/huseyinfevzikurtoğlu,mahmut.h.şakiroğlu/cilt26,sayfa451.
- www.yeniakit.com/islamsehriistanbul/huseyinozturk.
- www.haberkultur/medeniyetlerittifakinedir.
- www.dogrulus.com/tarihebakis/mehmetniyaziiletarihşuuruuzerinesohbet.
- www.jaststudies.com/makaleler/sosyalsorumluluk/ismailakyuz.